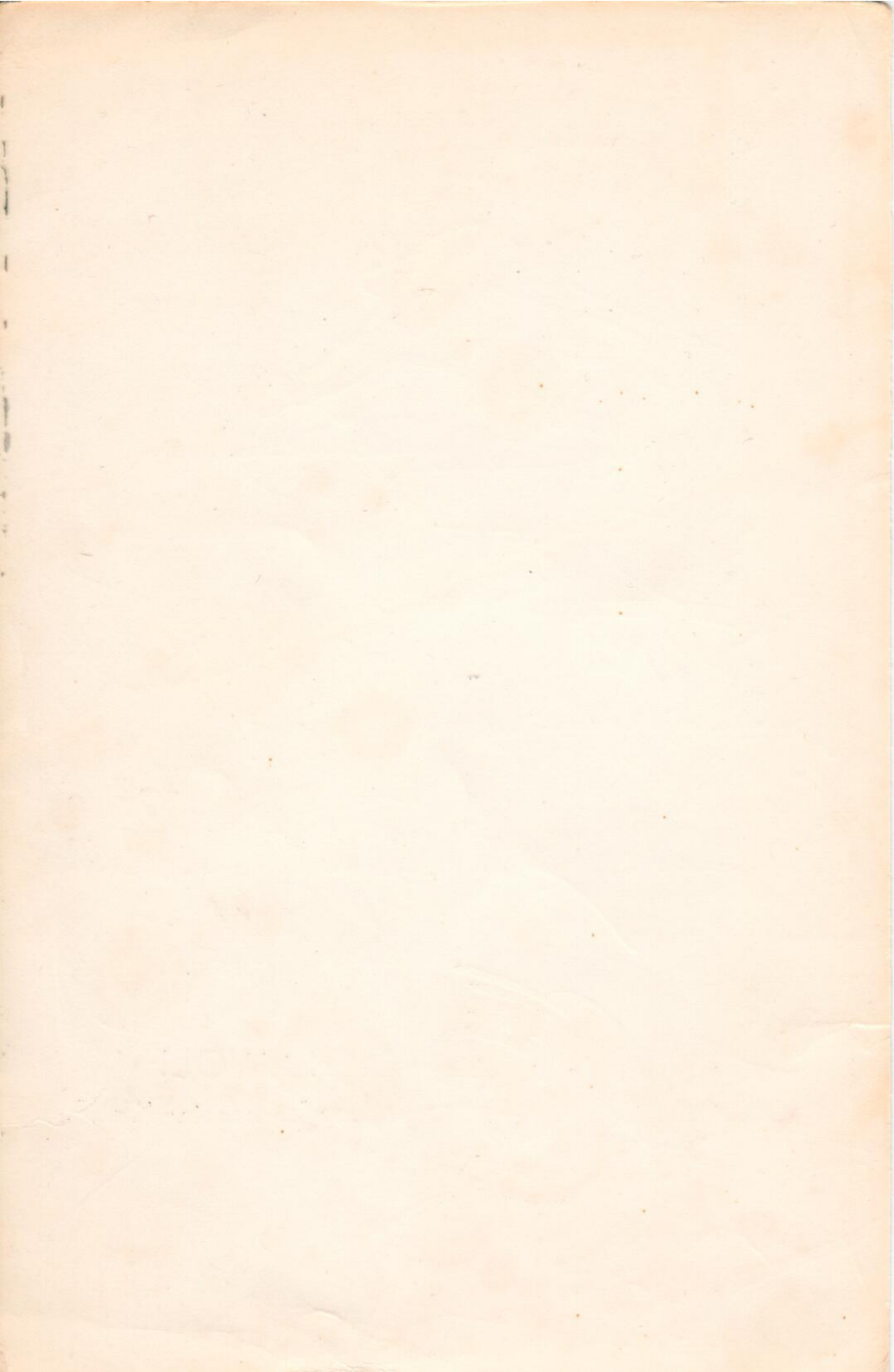

Taktiek in het moderne voetbal

P. de WOLF
Bondsoefenmeester K.N.V.B.

TAKTIEK

IN HET MODERNE VOETBAL

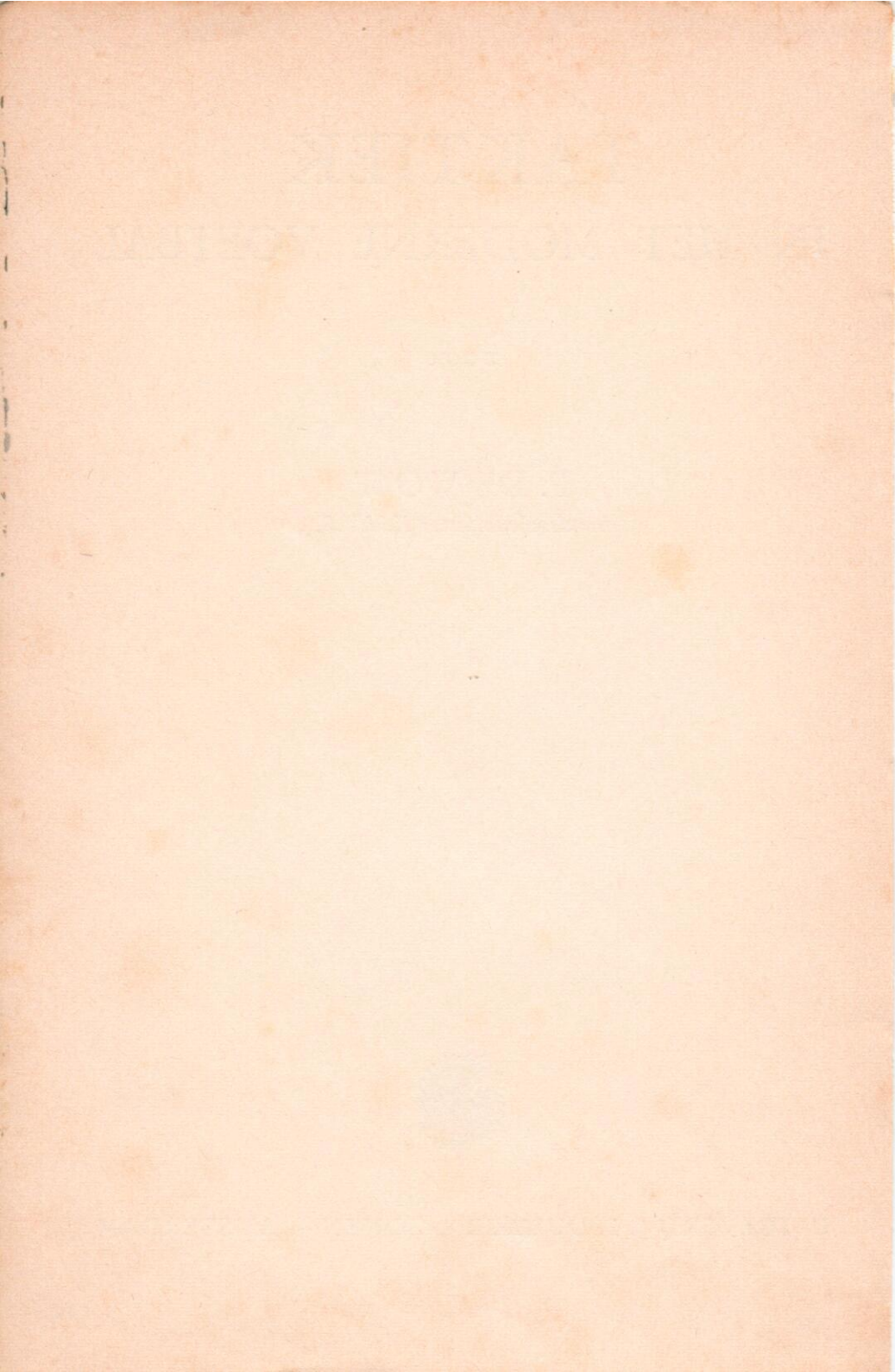
DOOR

P. DE WOLF

Bondsoefenmeester K.N.V.B.

UITGEVERIJ J. F. DUWAER & ZONEN — AMSTERDAM

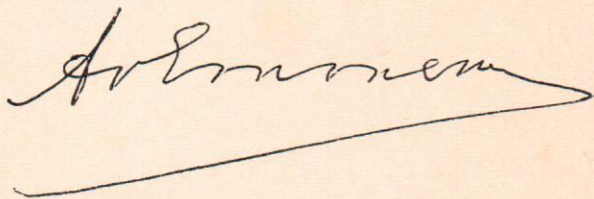

VOORWOORD

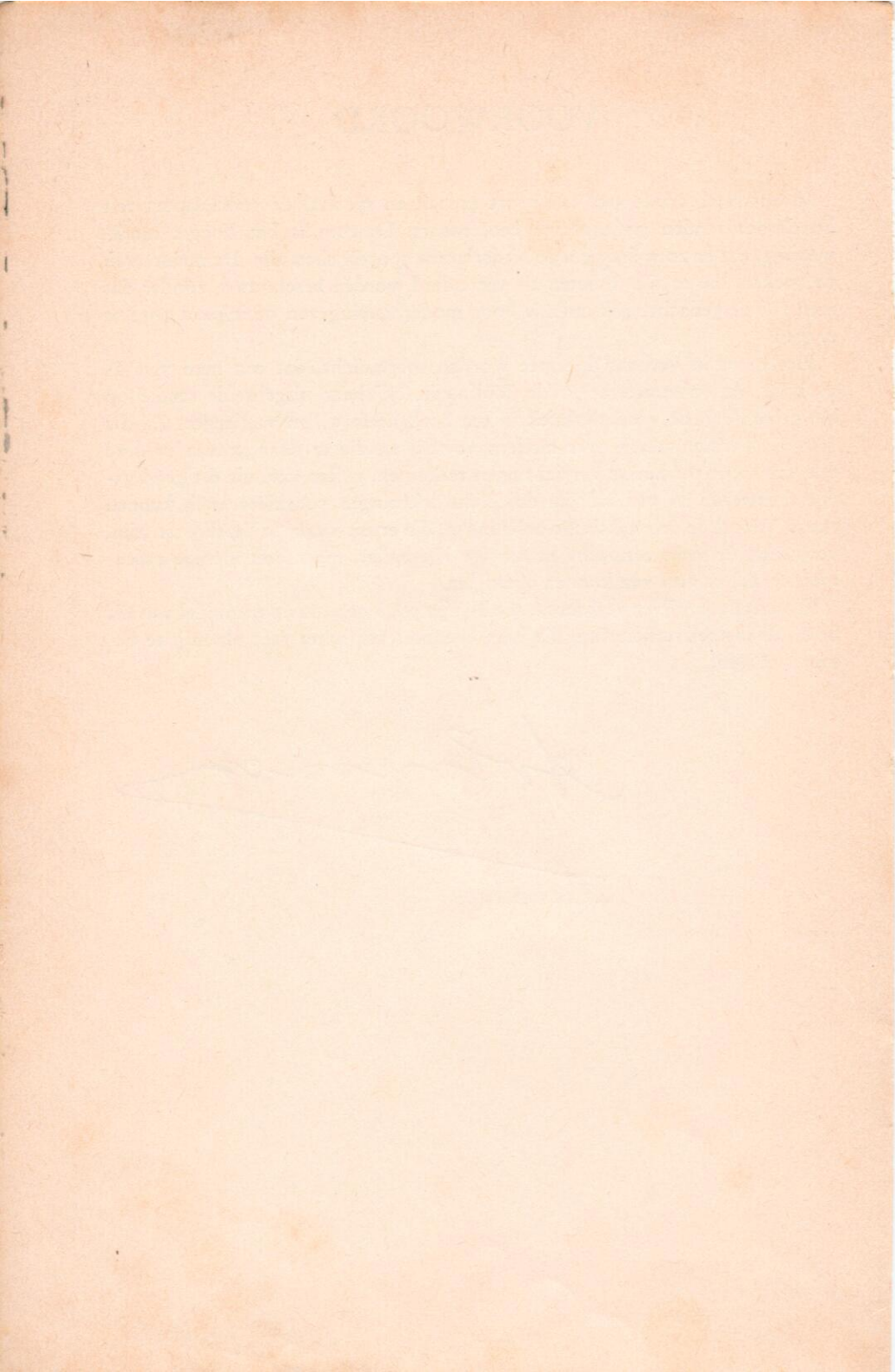
In ons land wordt veel aan sport gedaan en speciaal de voetbalsport telt honderdduizenden geestdriftige beoefenaars. Daarom is het hoogst merkwaardig, dat er zo weinig goede Nederlandse sportboeken zijn. De meeste van de boeken, die er zijn, moeten als verouderd worden beschouwd, zonder dat men tot de gedachte gekomen is voor modernisering van de inhoud zorg te dragen.

Het moet in verband hiermee worden toegejuicht, dat een man van de praktijk, de oefenmeester P. de Wolf, zijn blijkbaar uitgebreide studie op het gebied van de voetbaltaktiek in een boek heeft willen vastleggen. Zij die wat meer willen weten over modern voetbal en die er naar streven in deze tak van sport tot betere verrichtingen te komen, zullen veel uit dit goed gedocumenteerde en van talrijke duidelijke tekeningen voorziene boek kunnen leren. Vooral de vele taktische oefeningen, die er uitvoerig in beschreven zijn, verdienen de volle aandacht en menige voetballer, maar ook menige oefenmeester, zal er veel van kunnen opstrijken.

Ik wens de schrijver veel succes toe bij zijn pogingen om door middel van dit boek de spelpeilverbetering, die hem evenzeer ter harte gaat als mij, te bewerkstelligen.

A large, stylized handwritten signature in dark ink, which appears to read 'A. van Emmenes'. The signature is fluid and cursive, with a long horizontal stroke extending to the right.

A. VAN EMMENES

INLEIDING

In de loop van de geschiedenis is de voetbaltaktiek een steeds voornamere rol gaan vervullen in de vele wedstrijden, die wekelijks praktisch overal ter wereld worden gespeeld. Speciaal in het topvoetbal, dat in vele landen wordt bedreven door semi of full professionals, is de strategie dikwijls doorslaggevend voor het eindresultaat van de wedstrijd.

Uit hoofde van ons beroep hebben we ons in deze materie verdiept en uiteraard hebben we hierbij vooral aandacht geschonken aan de ontwikkeling van de taktiek in het hedendaagse moderne voetbal.

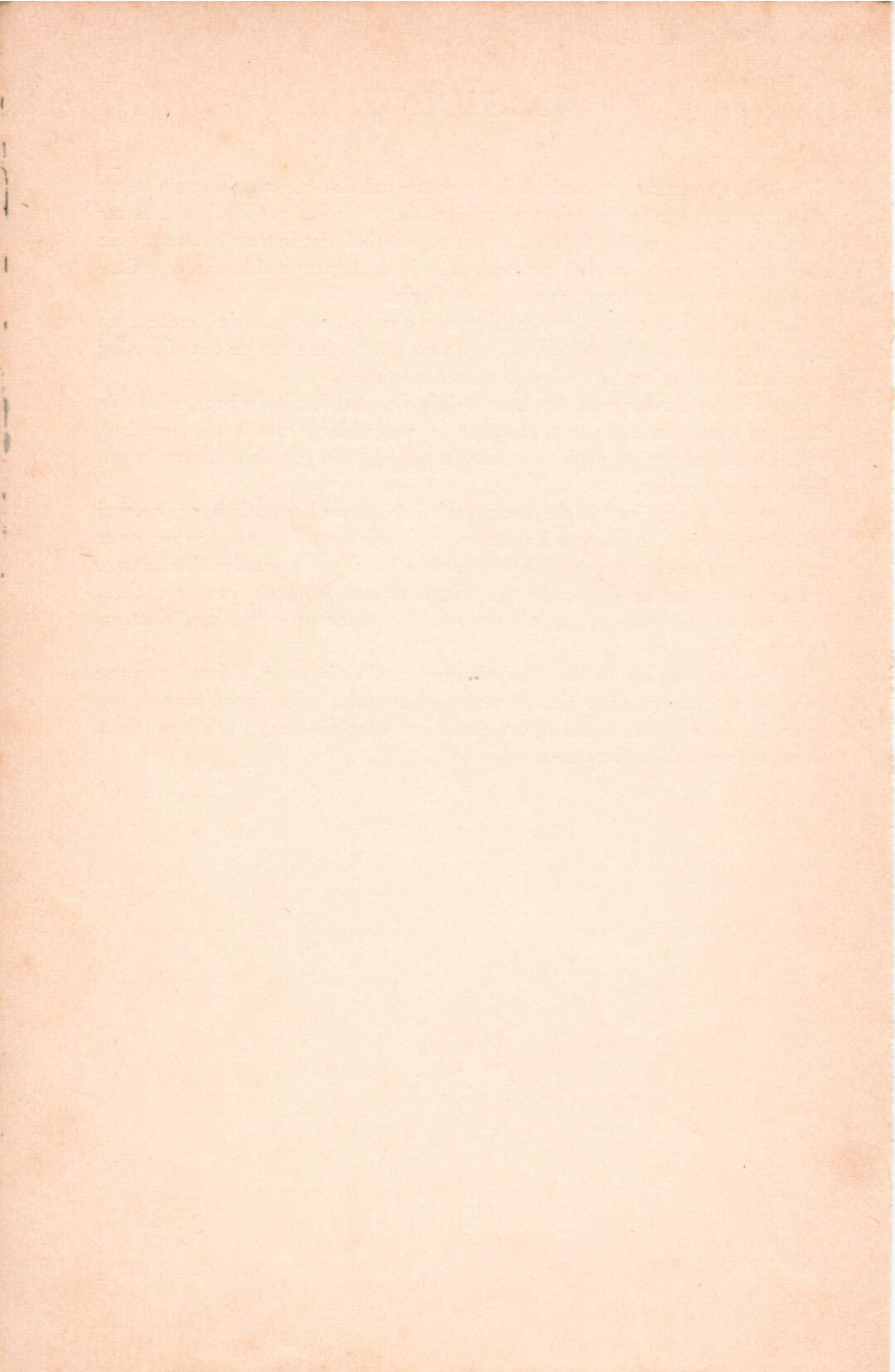
Gezien het feit dat er in ons land weinig voorhanden is op het gebied van de sportliteratuur, althans zeer zeker in vergelijking met het buitenland, willen we door het op papier zetten van onze ideeën gaarne trachten in een behoefte te voorzien.

Voor het teruggrijpen in de geschiedenis hebben we het boek *Beter Voetbal* geraadpleegd van Ir. A. van Emmenes, die reeds verschillende werken over voetbal heeft geschreven en zeker als ter zake kundig mag worden beschouwd.

Het heeft niet in de bedoeling gelegen er een leesboek van te maken, maar we hebben toch getracht de droge, docerende toon van studielectuur te vermijden.

Spelpeilverbetering in het Nederlandse voetbal is onze leidraad geweest voor het plegen van dit werkje en we hopen er spelers en trainers, kortom een ieder die onze mooie voetbalsport een warm hart toedraagt, een bescheiden dienst mee te hebben bewezen.

P. DE WOLF

TAKTIEK

De kracht of kwaliteit van een voetballer kan men beschouwen als die van een ketting met diverse schakels en net als bij een ketting zal elke zwakke schakel sterk afbreuk doen aan de kwaliteit van het geheel. De schakels die de kwaliteit uitmaken van een voetballer en van een voetbalteam worden gevormd door de technische vaardigheid, conditie, taktiek en mentale gesteldheid. Men kan van mening verschillen over de vraag welke van deze factoren de voornaamste is. De een zal de conditie op de eerste plaats stellen, een ander zal de techniek het belangrijkste vinden. Hoe het ook zij, in het moderne voetbal kan men zich niet veroorloven een van deze onderdelen te verwaarlozen en in het topvoetbal kan men ook nog gerust een belangrijke plaats inruimen voor de factor snelheid.

In ieder geval speelt het onderdeel taktiek vooral in het moderne voetbal een voorname rol. De taktiek, het overleg waarmee gespeeld wordt, het her-senwerk dus, kunnen we verdelen in persoonlijke taktiek en ploegtaktiek.

De persoonlijke taktiek kunnen we beschouwen als het overleg waarmee iedere speler gedurende de wedstrijd te werk gaat. In elke spelsituatie, bij alle handelingen die de voetballer verricht dient hij zijn inzicht te laten gelden en zijn hersens te laten werken. Wanneer moet hij de bal afgeven en aan wie? Welk moment is het juiste voor het schot? Een pass in de vrije ruimte of op de voet van een medespeler? Terugspelen of met een schijnbeweging vrij spelen? Stoppen of ineens doorspelen? Wanneer ruimtedekking en op welk moment persoonlijke dekking? Tegenstander fel attaqueren of behoedzaam naderen?

Bij al die vragen, die telkens weer bij de diverse spelsituaties terugkeren, dient de speler in een onderdeel van een seconde te beslissen over het juiste antwoord. Het zal van zijn feeling voor het spel en zijn verstandelijk inzicht afhangen of hij de juiste beslissing op het dito ogenblik weet te nemen.

Vanzelfsprekend zijn in de loop van de nu bijna honderdjarige geschiedenis van de voetbalsport steeds andere en ook zwaardere eisen gesteld aan het taktisch inzicht van de spelers. Hoe het gevoel voor taktiek bij de spelers verbeterd kan worden, zullen we in het hoofdstuk **taktische training** nader behandelen.

Men neemt aan dat de kwaliteit van een speler zo omstreeks de 27-jarige leeftijd het hoogtepunt kan bereiken. Na die tijd zal een voetballer taktisch nog wel rijper worden doch andere factoren, zoals o.a. conditie en snelheid, zullen vanaf dat tijdstip als regel geleidelijk aan afnemen. Naar ons gevoel ligt de leeftijdsgrens waarop een speler zijn hoogtepunt kan bereiken door de moderne, intensieve trainingsmethoden tegenwoordig wat hoger.

HISTORISCHE ONTWIKKELING VAN DE PLOEGTAKTIEK

Het behoeft geen betoog dat de speler bij al zijn spelhandelingen zijn persoonlijk taktisch inzicht in dienst zal moeten stellen van de **ploegtaktiek**, het andere onderdeel van de taktiek.

Bij een beschrijving hiervan mag ons inziens een beknopt overzicht over het ontstaan van systematisch uitgevoerd voetbal niet ontbreken. Tegenwoordig is het de gewoonste zaak van de wereld dat de elftallen zich volgens bepaalde richtlijnen, dus systematisch over het veld bewegen en in- en out-siders spreken over driebacksysteem, viermansvoorhoede e.d. alsof het nooit

anders geweest is. In de oertijd van de voetbalsport waren deze begrippen echter nog taboe.

Het jaar 1863, waarin de Football Association werd opgericht, kan wel zo ongeveer als het geboortjaar van het hedendaagse voetbal worden beschouwd. In die tijd bestond de voetbalsport, die nu is geëvolueerd in een welhaast wetenschappelijke spelbeoefening, nog uit een ongeorganiseerd gedraaf achter de bal.

Voor een goede uiteenzetting van de wijze waarop dat dartele en ongetwijfeld in die tijd amusante gestoei met de bal is uitgegroeid tot de hedendaagse uitvoering van de voetbalsport dient allereerst te worden gememoreerd dat de spelregels en wel speciaal de buitenspelregel van grote invloed is geweest op de tactische ontwikkeling van het spel, terwijl omgekeerd de buitenspelregel meermalen is aangepast aan de tactische evoluties in het spel.

Vóór 1867, het jaar waarin de buitenspelregel voor het eerst werd gewijzigd, was deze regel gelijk aan die in de rugbysport. Een ieder die zich vóór de bal bevond verkeerde in buitenspelpositie. Hierbij valt dus direct op dat de bal niet vóóruit afgespeeld kon worden aan een medespeler en tevens dat deze regel individueel spel in de hand werkte. Elkeen „pingelde” met de bal tot hij het leer kwijt raakte of een doelpunt had gemaakt en het geheel zal wel zo ongeveer hetzelfde beeld te zien gegeven hebben als het bekende troepje voetballende schooljongens op het pleintje. Van gezamenlijk overleg was nog weinig sprake en samenspel, dat alleen achterwaarts mogelijk was, stond helemaal nog niet op het programma. Toch kwam men reeds in die tijd tot de conclusie dat het verstandig was om enkele spelers achter te houden, maar een achtmansvoorhoede kon toch tegen een sterk numerieke minderheid zijn doelpuntendrift trachten bot te vieren.

Er gingen vier jaar sinds de oprichting van F.A. overheen voor men tot de ontdekking kwam dat deze buitenspelregel weinig bevrediging schonk en in de verdere loop van de voetbalgeschiedenis zou blijken dat alle tactische evoluties in de voetbalsport veel tijd behoefden.

In 1867 dan werd de buitenspelregel gewijzigd en wel zodanig dat een speler die zich vóór de bal bevond geen buitenspelpositie innam indien hij maar zorgde drie tegenstanders tussen zichzelf en de vijandelijke doellijn te houden. Een en ander had tot gevolg dat allengs het begrip ging groeien dat de bal op een bepaald ogenblik ook aan een medespeler afgegeven kon worden en alhoewel er nog wel de nodige tijd overheen ging voor men kon spreken van samenspel, de kiem er voor was gelegd. De individualist kon zijn vermoeiende dribbels onderbreken door een pass naar een medespeler en de speler die minder bekwaam was in het passeren van tegenstanders kon een voorname rol gaan spelen in het team. Men kwam geleidelijk aan tot een opstelling met één keeper, twee achterspelers achter elkaar en acht voor-

 x
 x
 x
x x x x x x x x
 Achtmansvoorhoede

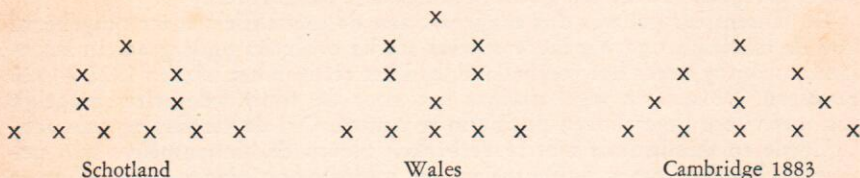
hoedespelers. Hierbij zij opgemerkt dat deze ontwikkeling tot dat tijdstip een zuiver Britse aangelegenheid was en het Engelse voetbal zou op praktisch elk gebied nog heel lang de toon blijven aangeven.

Het begrip voor samenspel en het in praktijk brengen daarvan bracht tevens een streven naar een evenwicht tussen aanval en verdediging met zich mee en in de verdere loop van de historie zou de gebleken noodzakelijkheid van dit evenwicht van invloed blijven bij het uitdenken en in praktijk brengen van spelsystemen.

ORTHODOX SYSTEEM

In Schotland verminderde men het aantal voorhoedespelers tot zes en werd tevens de middenlinie geboren. Met de Schotse opstelling van één keeper, twee achterspelers, twee halves en een zsmansvoorhoede ging er al een logischer verdeling komen tussen aanval en verdediging.

Nog weer later liet men in Wales een van de zes voorspelers iets teruggetrokken spelen en kon men buiten de keeper eigenlijk spreken van vier linies.

Zo groeide men geleidelijk naar een opstelling, die, naar men aanneemt, omstreeks 1883 in Cambridge voor het eerst werd toegepast, namelijk de 1. 2. 3. 5.-formatie oftewel het orthodoxe spelsysteem.

Men ziet, eerst ongeveer zestien jaar na de buitenspelregelwijziging in 1867 was de juiste formatie gevonden en het zou tot na 1925 duren vooraleer verdere ontwikkelingen op taktisch gebied een tijdperk zouden inluiden, waarbij het begrip „systeemvoetbal” meer op de voorgrond zou treden.

Allerwege vond de 1. 2. 3. 5.-opstelling navolging en op het vasteland van Europa, waar de voetbalsport ook reeds beoefenaars had gevonden, paste men in navolging van de Britse leermeesters evéneens dit spelsysteem toe.

We zeiden het reeds, tactische evoluties kosten veel tijd. Zo is het ook niet verwonderlijk dat het vele jaren duurde voor men tot de ontdekking kwam dat de toen bestaande buitenspelregel uitermate geschikt was om gebruik van te maken bij het verdedigende werk. Tot ongeveer 1910 bleef het bij incidentele pogingen, maar omstreeks die tijd was het een achterspeler van Newcastle United, de Ier Mc. Cracken, die het voorbeeld gaf tot een methodische wijze van buitenspel zetten. Nu, vijftig jaar later, lijkt het wat vreemd dat men niet eerder op dat idee gekomen is, want de toen geldende buitenspelregel leende zich uitstekend voor het hanteren van de buitenspelval. Immers, de voorhoedespelers moesten zorgen steeds drie spelers van de tegenpartij tussen zichzelf en de vijandelijke doellijn te houden. Wanneer we dan op de eerste plaats de keeper tot één van die drie spelers rekenen, blijven er nog twee over. Indien die twee nu achter elkaar opereerden, kon de voorste vlak voordat de bal gespeeld werd, het bekende stapje naar voren doen en bij een eventuele mislukking van de manoeuvre was er altijd nog de tweede achterspeler om te pogen het gevaar te keren.

Mc. Crackens methode van verdedigen vond navolging — in ons land was Swarttouw, speler van Ajax, V.O.C. en U.V.V., de man die het voorbeeld gaf tot het buitenspel zetten — en hoewel men nog niet direct kon spreken van spelbederf, langzamerhand ging het toch wel in een dergelijke mate de wedstrijden beïnvloeden dat het aantal doelpunten per wedstrijd sterk verminderte. Het vele affluiten van het spel en de meer en meer voorkomende uitslagen als 0—0 en 1—0 waren allerminst naar de zin van het publiek en toen men in het Britse profvoetbal de gevolgen daarvan duidelijk ging merken aan de recettes, kwam de Schotse voetbalbond met het voorstel om de buitenspelregel wederom te wijzigen.

DE GEBOORTE VAN DE W-FORMATIE

Men wilde het aantal spelers dat men vóór zich moest houden om niet in buitenspelpositie te geraken van drie terugbrengen tot twee. Dit voorstel werd in 1925 door de International Board aangenomen en het zal duidelijk zijn dat het buitenspel zetten nu niet alleen veel moeilijker was maar tevens veel meer risico's inhield. Immers, slechts de laatste verdediger vóór de keeper kon vanaf dat tijdstip de buitenspelval hanteren en bij een mislukte manoeuvre werd doorgaans direct een goede scoringskans weggegeven.

De buitenspelregel was dus aangepast aan de speltaktiek, maar omgekeerd zou de taktiek als gevolg hiervan weer sterke evoluties ondergaan. In Engeland, toen nog steeds het voetballand, had het reeds in het seizoen 1925—1926 gevolgen. De nieuwe regel maakte het voor de voorhoedespelers mogelijk een meer vooruitgeschoven positie in te nemen. Om de verbinding met achterhoede en middenlinie niet te verbreken bleven de binnenspelers hun posities behouden, maar buitenspelers en middenvoor gingen zich scherper opstellen en kregen zodoende tegen de twee achterspelers meer speel- en scoringsmogelijkheden. De aldus ontstane formatie van de voorhoedespelers

x x x
 — x x
 W-formatie van de
 voorhoede

op het veld had door de drie speerpunten de figuur van een W en de beroemde W-formatie was geboren.

In tegenstelling dus tot nog veel voorkomende meningen dat de W-formatie ontstaan is in het kader van het W.M.-systeem, waarover dadelijk meer, is het W.M.-systeem juist het logische gevolg geweest van de W-formatie, zoals we dadelijk zullen zien.

Het beoogde doel van de buitenspelregelwijziging, meer doelpunten en interessanter wedstrijden, werd verrassend snel bereikt en zelfs voorbij gestreefd. Doordat de drie vooruitgeschoven spelers het moesten opnemen tegen slechts twee achterspelers, had die dikwijls voorkomende numerieke meerderheid inderdaad een grotere produktiviteit tot gevolg en speciaal de middenvoors hadden hier een groot aandeel in. Het werd zelfs zo dat nu de balans van evenwicht tussen aanval en verdediging ging doorslaan naar de andere zijde. Grote uitslagen en lustig scorende middenvoors. Zoals altijd in de geschiedenis van de voetbaltaktiek zocht men nu weer naar middelen om aan dat scoren paal en perk te stellen. De spil ging reeds wat van zijn aanvallende taak prijs geven en zich meer belasten met het dekken van de middenvoor en zo groeide men in die tijd reeds naar het W.M.-systeem toe. Het was Herbert Chapman, de beroemde manager van Arsenal, die een radicale wijziging in de taktische spelwijze van de Londense club doorvoerde. Hij formeerde zijn verdediging op een manier die was aangepast aan de W-formatie van de voorhoede. Tegenover de drie aanvalsspitsen plaatste hij eveneens drie verdedigers. De backs schoven naar de zijlijn als tegenspelers voor de vleugelspelers en de spil werd nu helemaal achterspeler. Hij kreeg de middenvoor te bewaken. De halfspelers verlieten hun posities bij de zijlijn en werden de tegenspelers van de binnenspelers van de tegenpartij.

De aldus verkregen formatie van de verdediging had de figuur van een M en de naam voor de nieuwe ploegtaktiek, W.M.-systeem, was dus wel heel toepasselijk. Andere namen er voor zijn Stopperspilsysteem, kortweg S.S.S. en Driebackstelsel, hetgeen overigens in feite niet precies hetzelfde is.

RA
 O
 L Bu M LA R Bu
 X X O X

Numerieke meerderheid van drie aanvalsspitsen tegen twee achterspelers

EVOLUTIES IN HET W.M.-SYSTEEM

Herbert Chapman kocht links en rechts voor veel geld spelers op die geschikt waren om het systeem met succes toe te passen. Arsenal had succes met zijn nieuwe strijdmethode. In vijf jaar tijd driemaal kampioen van Engeland en tweemaal bekerwinnaar.

De prima resultaten van de Gunners trokken uiteraard de aandacht en hun tactische speelwijze werd geïmiteerd. In Engeland was het driebackstelsel betrekkelijk spoedig ingeburgerd. Op het vasteland volgde men eveneens het Britse voorbeeld, zij het aanvankelijk slechts schoorvoetend en in Nederland was er zelfs eerst een debacle van het nationale elftal — de 8—2

X L Bu	L Bi X	X M	R Bi X	X R Bu
	X L H	S X	X R H	
X L A		X K		X R A

W.M.-stelsel in de beginperiode

nederlaag tegen Engeland in 1946 in Huddersfield — voor nodig om de inzichten te doen keren. Het Nederlands elftal ging het toen voor Hollandse begrippen nog nieuwe stelsel invoeren onder leiding van de Engelse trainer Jesse Carver en naderhand met coaching van Jaap van der Leek, die in de oorlogsjaren reeds veel succes had geboekt met zijn club De Volewijckers, de Amsterdamse club die het presteerde om in enkele jaren tijds van de derde klasse door te stomen naar het kampioenschap van Nederland.

Het voorbeeld van het nationale team werd door vele clubs gevolgd en al waren er reeds vóór de oorlog verenigingen die onder leiding van Engelse trainers de moderne speelwijze hadden gekozen, o.a. K.F.C. en B.V.V., de grote tactische omzwaai kwam toch pas na die beruchte, historische nederlaag in Huddersfield. Enkele clubs die een succesvol tijdperk beleefden zoals Heerenveen en S.V.V., hielden het terecht nog even bij het oude, maar de invoering van het betaalde voetbal heeft de evolutie verhaast en momenteel is het geen vraag meer welk stelsel gekozen zal worden. De kleinste juniorvoetballer weet nu niet beter of de spel is een achterspeler en de backs spelen bij de zijlijn.

Zoals wij in de aanvang reeds vermeldde, tactische evoluties kosten tijd. Het feit dat de nieuwe tactische strijdwijze pas ongeveer dertig jaar(!) na de buitenspelregelwijziging werkelijk tot in de laagste voetbalregio's in ons land gemeengoed was geworden, is daar wel het beste bewijs voor. Andere landen zoals Duitsland, Frankrijk, Italië en Zweden waren eerder overstag gegaan, maar Oostenrijk en Zwitserland zwaarden heel lang bij het oude en nog onlangs keerde het Zwitserse nationale team terug tot het voor hen vertrouwde grendelsstelsel (zie hoofdstuk „Andere spelstelsels”).

VAN STOPPER NAAR DERDE BACK

Er is heel lang beweerd dat het driebackstelsel een zuiver verdedigende spelwijze zou zijn. Wellicht heeft die mening post gevat door het feit dat K.F.C. in het begin van de jaren dertig beroemd, voor zwartkijkers berucht werd door zijn verdedigende tactiek. De Koogse club speelde toen reeds met een stopperspel — Nieuwenhuizen — maar in het spel van de Zaanse kant miste men het streven naar een juiste verhouding tussen aanval en verdediging, hetgeen juist de opzet is geweest van het creëren van het W.M.-stelsel. Zij verdedigden met zes à zeven spelers en lieten het aanvallende werk over aan drie snelle voorhoedespelers. Tijdelijk succes werd hierdoor hun deel maar de populariteit ging niet verder dan de Zaanstreek. De opeen-

hopen van spelers voor het K.F.C.-doel werkten attractief voetbal niet bepaald in de hand en de successen waren zoals gezegd slechts van tijdelijke aard. Voor reeksen van successen is een juist evenwicht tussen aanval en verdediging vereist, waarop we nog terugkomen.

Keren we terug naar de beginperiode van het W.M.-systeem om de evoluties in dat systeem op de voet te volgen. We zeiden het reeds, de nieuwe formatie gaf een betere verdeling tussen aanvallend en verdedigend spel en speciaal de nieuwe groepering van de verdediging bezorgde de voorhoeden veel hoofdbrekens. De stopperspil belastte zich in hoofdzaak met het schaduwen van de middenvoor en ook de vleugelspelers hadden tegen de backs minder bewegingsvrijheid dan tegen hun oude tegenstanders, de halves. Vanzelfsprekend beviel die strenge bewaking de voorhoedespelers maar matig en in plaats van het blijven plakken op een bepaalde plaats, gingen de voorhoedespelers het meer zoeken in beweeglijkheid en verwisselden tijdens een aanval zelfs van plaats om verwarring te stichten in de vijandelijke defensie. Een nieuwe baby „de switch” zag het levenslicht. Het snel van plaats verwisselen tijdens een aanval bracht vooral de stopperspil in moeilijkheden. Wanneer hij de naar de zijlijn uitwijkende middenvoor onder alle omstandigheden volgde, dus ook wanneer hij de bal niet kreeg toegespeeld, schiep hij op die momenten een vruchtbaar arbeidsterrein in het centrum voor andere voorhoedespelers. Die bezwaren brachten de stopper er toe de middenvoor niet meer in alle spelsituaties te volgen en een meer centrale positie te gaan bekleden in het centrum van de verdediging. De stopper werd derde back en omdat ook door andere evoluties in het spel de namen S.S.S. en W.M.-systeem niet meer helemaal juiste definities zijn van de moderne ploegtaktiek, is het beter te spreken van driebacksysteem, hetgeen we dan ook in het vervolg zullen doen.

Door de switch in de voorhoede, waaraan ook de binnenspelers gingen deelnemen, was op de duur van een permanente W-formatie in de voorhoede geen sprake meer en ook andere taktische snufjes — de teruggetrokken middenvoor, vooruitgeschoven binnenspelers, opkomende halfspelers, grotere beweeglijkheid van de backs — moderniseerden het spel meer en meer.

De scheidingslijn tussen aanvallend en verdedigend werk ging vervagen en in het moderne topvoetbal, zoals dat wordt gespeeld door clubs als Real Madrid, Barcelona en Tottenham Hotspur, worden beide functies, aanvallen en verdedigen, verricht door het **hele team**.

Bij een analyse van het hedendaagse topvoetbal dringen twee immer wiselende spelfasen naar voren: balbezit en balverlies. Bij balbezit is **iedere speler aanvaller** en zodra de tegenpartij de bal bemachtigt is **elke partijgenoot verdediger**. Door de steeds opgevoerde lichamelijke conditie kan ook taktisch meer van de spelers geëist worden en om daarin een goed inzicht te geven, zullen we dieper op dit onderwerp ingaan in het hoofdstuk Persoonlijke Taktiek.

ANDERE SPELSYSTEMEN

Hoewel momenteel over heel de wereld het driebacksysteem algemeen wordt toegepast, zij het dan met verschillende variaties waarop we later nog terugkomen, in een boek over taktiek mag een beschrijving over andere in de loop van de jaren uitgevoerde systemen niet ontbreken.

Komen we in het kort nog even terug op het driebacksysteem zoals het

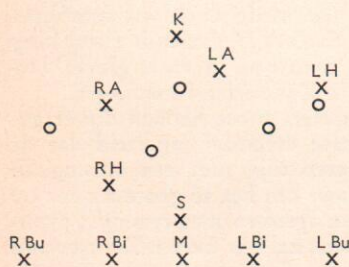
in de beginfase, toen de nodige kennis er van nog ontbrak, werd toegepast.

Men wist dat de spil een teruggetrokken positie moest innemen als tegen-speler van de middenvoor, maar men verzuimde de rest van het team op de juiste manier te groeperen, met als gevolg dat een overwegend verdedi-gende taktiek ontstond. De backs bleven namelijk in het centrum opereren en de halves bij de zijlijn. De twee binnen-spelers waren belast met het middenveld-werk en de aanval bestond vrijwel voort-durend uit drie spelers. Zoals we reeds zagen bereikte o.a. K.F.C. in ons land hiermee tijdelijke successen en slechts een minder goed doelmiddelde dan Ajax hield de Kogers in 1934 van het kampioenschap af. Deze formatie miste evenwel juist het met het creëren van het driebacksysteem be-oogde doel, namelijk een juist evenwicht en een goede verdeling tussen aanval en verdediging. Naderhand kwam men ook wel tot die conclusie en kregen backs en halves de nu bekende taken en behoudens wellicht een incidentele toepassing door een club in degradatiegevaar, komt deze speelwijze als serieus spelsysteem niet meer voor.

DE AANVALLENDE SPIL

In afwijking van de spil in het orthodoxe spelsysteem, die al naar gelang het spel zich ontwikkelde verdedigend of aanvallend opereerde, kende men in Midden-Europa de aanvallende spil, die daar trouwens lang in ere is ge-houden. Landen als Oostenrijk, Tsjechoslowakije, Hongarije en Joegoslavië zijn bekend om hun sierlijke speeltrant en misschien is het daaraan toe te schrijven dat in die landen en ook in het buurland Zwitserland vrij lang een zekere afkeer heeft bestaan tegen het drieback-systeem, waarvan ten onrechte dikwijls is beweerd dat het de sierlijkheid aan het spel zou ontnemen. Van die mening is men echter intussen wel teruggekomen.

Het systeem met de aanvallende spil wanneer de bal zich op de rechter-helft van de verdediging bevindt

Aangezien de aanvallende spil nu wel voorgoed van de velden verdwenen is, kun-nen we bij de beschrijving van de systemen met de aanvallende spil beknopt zijn en ons beperken tot het vermelden van de groe-pering der spelers.

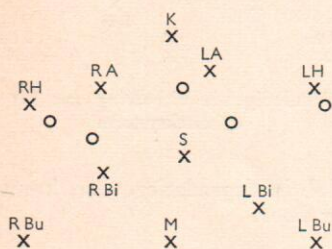
In het Middeneuropese spel fungeerde de spil als zesde aanvaller. De halfspelers speelden min of meer verdedigend als tegen-

spelers van de buitenspelers van de tegenpartij, waarbij zij om beurten met de aanval mee togen, afhankelijk van het feit op welke lengtehelft de bal zich bevond. Met deze speelwijze, die nu zelfs in Midden-Europa uit de tijd is, bereikte het Oostenrijkse „Wunderteam” van de jaren dertig opmerkelijke successen en ook Hongarije stond met een aanvallende spil jarenlang aan de top van het Europese voetbal. Het spel met de zes voorwaartsen werkte kort spel in de hand.

GRENDELSYSTEEM

Het spelsysteem met een aanvallende spil is nu wel volledig uit de tijd, want ook in landen als Oostenrijk, Hongarije, Tsjechoslowakije en Joegoslavië is het driebacksysteem algemeen ingevoerd. Daarom hebben we het zeer beknopt behandeld. Anders is het gesteld met het Zwitserse Grendelsysteem, dat nog wel door het Zwitserse nationale team wordt toegepast en met succes. De Zwitsers hebben in het verleden prima resultaten met deze speelwijze behaald en na een minder succesvolle periode met het driebacksysteem heeft de teruggehaalde Oostenrijkse trainer Rappan, die het systeem destijds in Zwitserland importeerde, de Grendel (Riegel) wederom van stal gehaald en het Nederlands elftal heeft de waarde ervan ook aan den lijve ondervonden.

Bij deze speelwijze ligt het accent op de verdediging, hoewel de spil geen zuiver verdedigende functie heeft. De opstelling is zo dat de halfspelers een zuiver verdedigende taak hebben als bewakers van de vijandelijke vleugelspelers. Met de twee backs in het centrum vormen zij de „grendel”. Het middenveld komt voor rekening van de spil met assistentie van een teruggetrokken binnenspeler en een viermansvoorhoede moet zorgen voor doelpunten aan de debetzijde. De formatie lijkt wel wat op de 4-2-4-opstelling van Braziliaanse elftallen, die we nog apart zullen beschrijven.

Het grendel (Riegel)systeem

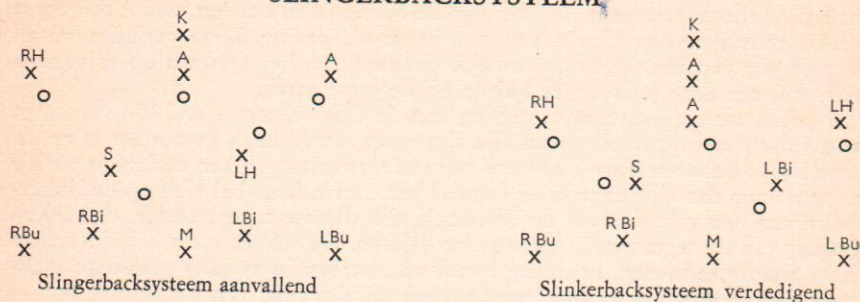
Met de twee spelers op het middenveld en de viermansverdediging is het Grendelsysteem defensief sterk, maar de aanval komt hierdoor wel eens „in de lucht” te hangen. In het verleden, toen het Zwitserse nationale team kon beschikken over spil Vernati, de speler met de „dubbele longen” en de vermaarde Trello Abegglen als teruggetrokken binnenspeler, werd het gemis van een complete voorhoede niet zo gevoeld en mede daardoor bereikten de Zwitsers opmerkelijke resultaten. In de tijd dat het Nederlands elftal klopte met de smadelijke cijfers 8—2 van het toen nog in volle glorie verkerende Engelse elftal, verloren Matthews c.s. in Zwitserland met 3—1.

Al is het zo dat men voor elk systeem de spelers moet hebben die er geschikt voor zijn, het Grendelsysteem is dermate defensief ingesteld dat de middenveldspelers niet alleen voetballers moeten zijn met een strategisch inzicht, maar tevens conditioneel van extra klasse om het té grote accent op de verdediging te compenseren. Het is dus geen systeem met een juist evenwicht tussen aanval en verdediging en ons inziens zal het buiten Zwitserland niet veel navolging vinden.

In de praktijk is wel gebleken dat het Grendelsysteem moeilijk te bestrijden is. Theoretische mogelijkheden om de grendel te verbreken — het weglukken van de halfs door terugkomende buitenspelers en het veelvuldig switchen van de voorhoede — bleken dikwijls in de praktijk niet afdoende. Een beter tegenwepan lijkt ons het snel oprukken van de voorhoede, versterkt met een van de halfs, om zodoende de grendel voor een numerieke meerderheid te plaatsen. Voor deze methode zijn spelers met grote technische kwaliteiten vereist om met zuiver kort samenspel of individuele acties door de vele verdedigers te dringen. De voorhoede met Rijvers, Lenstra en Wilkes, die in 1947 zes keer de roos trof ondanks de grendel in de landenwedstrijd tegen Zwitserland in Amsterdam, heeft ons in ieder geval destijds reeds in

die mening gesterkt. Ons devies, door velen wellicht aanvechtbaar geacht, is: tegen een versterkte verdediging een versterkte aanval. Er zitten risico's aan, maar aan elke strijdwijze zijn risico's verbonden. Die moet men nemen om tot succes te komen.

SLINGERBACKSYSTEEM

Toen Richard Dombi in 1935 bij Feijenoord in dienst trad, voerde hij een destijds voor ons land nieuw systeem in, het Slingerbackssysteem. Bij een analyse er van blijkt dat het evenals het driebackssysteem is aangepast aan de buitenspelregelwijziging, maar meer van het tactisch inzicht van de spelers eist. Het systeem had vooral grote waarde omdat wanneer het team in de *aanval* was, gesproken kon worden van een dubbele stopperdefensie en als het elftal in de aanval ging had het veel weg van het driebackssysteem. In de verdedigende uitvoering speelden de backs achter elkaar, waarbij de voorste als bewaker van de middenvoor optrad en de ander als extra verdediger achter de hand werd gehouden om in te grijpen waar dat nodig was. De halves bewaakten de vleugelspelers en de spil bespeelde met een van de binnenspelers of met beiden het middenveld. Op die manier was een sterke defensie gevormd. Ging nu het elftal in de aanval, dan trok de half op wiens lengteheft van het veld zich de bal bevond achter de voorhoede mee, die door de twee binnenspelers werd gecompleteerd. De slingerback nam dan zolang de plaats in van de opgetrokken half. Al eist het veel inzicht van de uitvoerende spelers en is het daarom ook alleen goed uit te voeren door een prima ingespeeld clubelftal, Feijenoord bewees in ieder geval middels vele successen de waarde ervan en ook Emma en E.B.O.H. behaalden onder leiding van Dombi opmerkelijke resultaten.

Het heeft buiten de clubs die door Dombi zijn getraind niet veel navolging gevonden en er zal door het algemeen ingevoerde driebackssysteem, dat een economische krachtenverdeling waarborgt en mogelijkheden biedt tot vele variaties, ook wel weinig behoefte meer aan bestaan.

In de praktijk is wel gebleken dat het Slingerbackssysteem niet zo eenvoudig doeltreffend te bestrijden is. De sterk bezette lengte-as van het veld vraagt als het ware om tegenspel over de vleugels en crosspasses kunnen de slingerback voor problemen plaatsen. Hoofdzaak lijkt ons echter het spel in een dusdanig tempo vanuit de verdediging naar de aanval te verplaatsen dat de tegenpartij tijd tekort komt om goed georganiseerd over te schakelen van de aanvallende uitvoering naar de verdedigende speelwijze van het Slingerbackssysteem.

We hebben zoals gezegd deze ietwat verouderde spelsystemen niet zozeer gememoreerd om het praktisch nut van de kennis ervan, maar meer omdat

voor een ieder die zich werkelijk in de voetbaltaktiek en de achtergronden er van wil verdiepen alles op taktisch gebied interessant is.

VARIATIES IN HET DRIEBACKSYSTEEM

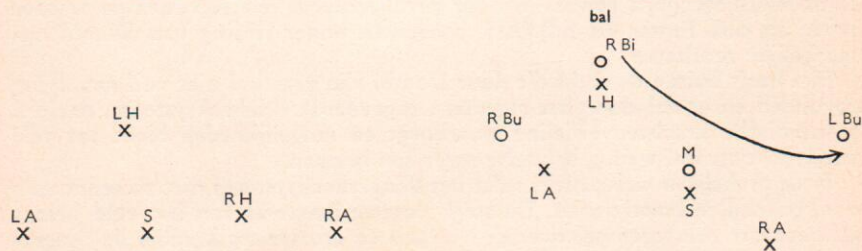
Zoals we reeds eerder zagen heeft de oorspronkelijke starre W.M.-formatie in het driebackstelsel in de loop van de dertig jaren dat het wordt toegepast plaats gemaakt voor allerlei variaties in de uitvoering. Deze variaties waren het gevolg van het pogen om zwakke punten van het stelsel op te vangen dan wel om deze juist uit te buiten bij de tegenpartij.

Nemen we als eerste de opstelling van de drie achterspelers. We vertelden reeds dat de stopperspel geleidelijk aan meer derde back geworden is en de drie backs behoren naar algemeen geldende opvattingen een zodanige positie in te nemen dat zij elkaar in de rug dekken. Bevindt de bal zich op de linkerhelft van het veld dan zal de linksback zijn directe tegenstander, de rechtsbuiten van de tegenpartij, consequent dekken. De spil behoort schuin achter hem positie te kiezen, rekening houdend met een in tweeën gesplitste taakverdeling, namelijk dekking middenvoor en dekking van de ruimte achter de linksback. De rechtsback tenslotte zal op dat moment het accent meer leggen op ruimte-dekking dan op mandekking. Schuin achter de spil positie kiezend kan hij ingrijpen wanneer de spil gepasseerd wordt of diens plaats innemen als de spil de gepasseerde linksback moet vervangen.

Positie van de backs
wanneer de bal zich
op de linkerhelft be-
vindt

Vanzelfsprekend zal deze opstelling zich wijzigen naar gelang de spelsituatie verandert en de plaats waar de bal zich bevindt speelt hierbij een voorname rol. Zo zal de formatie van de drie achterspelers een precies omgekeerde volgorde vertonen wanneer de bal naar de andere speelhelft wordt verplaatst. Hieruit blijkt dus dat, hoe logisch en praktisch deze opstelling van de achterspelers ook mag zijn, er altijd een van de vleugelspelers ongedekt staat, namelijk de verst van de bal verwijderde.

Dat zwakke punt in de dekking is door de aanvallende partij uit te buiten door passes over de breedte van het veld. De rechtsbinnen kan bijvoorbeeld vanuit zijn positie op de rechter speelhelft met een crosspass zijn linksbuiten

Taktiek met één verdedigende halfspeler

Crosspass naar ongedekte vleugelspeler

in het spel betrekken voordat de rechtsback heeft kunnen overschakelen van ruimte-dekking naar mandekking. Weliswaar zal de linksbuiten in dat geval ogenblikkelijk worden geattaqueerd door zijn directe tegenstander, maar in ieder geval zal hij wel de tijd hebben om de bal goed onder controle te krijgen

en wanneer hij dan direct met een verre trap zijn andere vleugelspeler in het spel betreft, zal ook deze weer de nodige vrijheid genieten, aangezien de linksachter reeds bij de pass naar de linksbuiten overschakelde naar rugdekking van de spil. Open spel en vooral lange trappen van vleugel naar vleugel kunnen dus een geslaagde methode inhouden om een driebackdefensie uit positie te spelen.

TAKTIEK MET VERDEDIGENDE HALFSPELER

Om dit te ondervangen hebben we wel een tactiek zien toepassen met één verdedigende en één aanvallende halfspeler. De verdedigende half maakte het dan door zijn positie kiezen mogelijk dat de backs meer bij de zijlijn konden blijven. We hebben deze tactiek zien toepassen door het Hongaarse „Wunder-team” uit het begin van de jaren vijftig. Het hiaat op het middenveld, dat ongetwijfeld het gevolg is van het feit dat een van de halves permanent teruggetrokken speelt, werd bij dit team opgevuld door middenvoor Hidegkuti, die praktisch de rol vervulde van een gecombineerde binnenspeler-middenvoor. In tegenstelling tot veler mening dat Puskas de man was waar het elftal om draaide, was het ons inziens veeleer Hidegkuti die het mogelijk maakte dat het Hongaarse elftal deze tactische variatie op het drieback-systeem kon toepassen en dat heeft naast de grote klasse van de spelers zonder twijfel het zijne bijgedragen tot de vele successen.

Het is natuurlijk altijd een groot voordeel wanneer een van de teamspelers zodanige kwaliteiten bezit dat hij praktisch een dubbele functie kan vervullen. Dat kan de tactische sterkte van een elftal ten goede komen wanneer het op de juiste manier wordt uitgebuit. Zo is ook Di Stefano voor Real Madrid van onschatbare waarde en deze voor heel veel geld gekochte speler blijkt in de praktijk de goedkoopste profspeler van de Madrileense sterrenclub te zijn. Normaliter mag men dan ook een terugslag in het spel van Real verwachten wanneer Stefano's rol uitgespeeld zal zijn. *)

DE DUBBELE STOPPER

Een andere manier om de backs gelegenheid te geven consequent de vleugelspelers te blijven dekken zonder het nadeel van een te zwak bezet centrum van de verdediging is het spelen met een dubbele stopper. Deze speelwijze, die een sterk verdedigend karakter draagt ten koste van de aanval, noemt men in Duitsland „Mauersysteem” en de Fransen spreken van „Betonsysteem”, namen die voor zichzelf spreken.

Clubs in degradatiegevaar bedienen zich wel van deze tactische variant. Het systeem heeft in de opstelling veel weg van het Slingerbacksysteem in de verdedigende uitvoering. De backs dekken permanent de buitenspelers. Eén van de halfspelers kan als stopperspil fungeren, terwijl de eigenlijke spil achter hem opereert als een soort „zekering”. De andere halfspeler neemt dan met een van de binnenspelers het middenveld voor zijn rekening en het aanvalswerk wordt overgelaten aan een viermansvoorhoede, waarvan toch minstens één speler zal moeten helpen bij het opbouwen van de aanvallen.

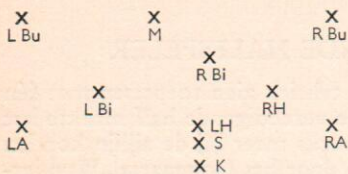
Het zal duidelijk zijn dat hier van een verstoord evenwicht tussen aanval en verdediging gesproken kan worden en daarom derhalve een beletsel zal zijn voor blijvend succes.

Het Maastrichtse M.V.V. paste deze speelwijze wel toe om een bepaalde

*) De op 2 mei 1962 in Amsterdam gespeelde finale om de Europacup tussen Benfica en Real Madrid (uitslag 5-3) wees reeds duidelijk in die richting. P. de W.

stand te consolideren. Middenvoor Rutten *) ging dan de spil assisteren en reeds menige club heeft „zijn nek gebroken” over deze tactische manoeuvre.

We zijn geen bewonderaar van deze tactiek maar het is ieders goed recht daar anders over te denken. In het competitievoetbal zijn de punten zo belangrijk dat men dikwijls het halve ei verkiest boven een kans op de lege dop.

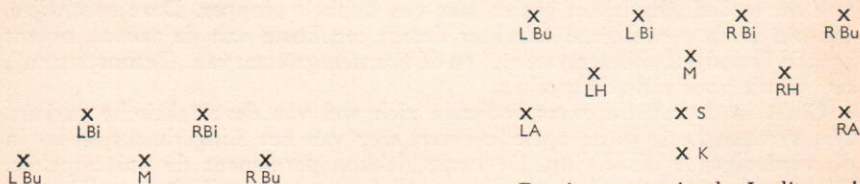
Het systeem met de dubbele stopper. De linkshalf fungeert hier als voorste stopper

De opponent moet maar zien uit te zoeken welke tactiek als tegenwapon kan dienen. De tegenstanders „laten komen”, een geliefd advies in dergelijke gevallen, gaat in de praktijk doorgaans niet op. Het „betonnende” elftal heeft nu eenmaal het plan opgevat ten koste van de aanval doelpunten te voorkomen en zal daar veelal niet van afwijken. De tegenpartij heeft in dat geval maar rekening te houden met een verscherpte dekking en een numeriek versterkte defensie. Zuiver kort samenspel,

doeltreffende individuele acties, snelheid en het uitbuiten van een eventuele technische overmacht kunnen dunkt ons als tegenwapenen dienen. Ook veel schieten kan van de pech van „afstuiten op een muur van spelers” op een bepaald ogenblik overgaan in het geluk van een fortuinlijke, van richting veranderde treffer. Hoe het ook zij, we prefereren deze tactiek niet, maar reeds menige prominente club heeft er zijn tanden op stuk gebeten en de dubbele stopper heeft dus, zuiver tactisch gezien, wel degelijk zijn waarde bewezen en zal dat ongetwijfeld nog menig keer doen.

DE VIERMANSVOORHOEDE

Een zo op het oog voor de hand liggende tactische tegenzet op de speelwijze van een driebackdefensie is het spelen met een viermansvoorhoede. Wanneer de tegenpartij zijn driebackdefensie handhaaft, zal deze inderdaad voor onoplosbare moeilijkheden komen tegenover deze numerieke meerderheid van vier aanvallers. Een verstandige aanvoerder zal evenwel direct zijn tegenmaatregelen nemen en de verdediging dusdanig reorganiseren dat een numeriek evenwicht hersteld wordt, doch daarover dadelijk.

Voorhoede in M-formatie

De viermansvoorhoede. In dit geval met een teruggetrokken middenvoor

De viermansvoorhoede is dus te beschouwen als een tactische tegenzet op de driebackverdediging. In ons land bediende N.O.A.D. zich van deze tactische variant en met succes. De Tilburgers behaalden er het afdelingskampioenschap mee in de voormalige afdeling Zuid van de eerste klasse. De middenvoor speelde teruggetrokken en de binnenspelers dienden als „speerpunten”. Het behoeft geen betoog dat de spil alleen deze vooruitgeschoven binnenspelers niet de baas kon en wanneer dan bovendien de buitenspelers

*) Naderhand overgegaan naar Rapid J.C.

ver teruggaan en de backs meelokken, zodat van een M-formatie van de voorhoede gesproken kan worden, is een normale driebackdefensie uit positie gespeeld. Zoals alle nieuwe bezems veegde ook de nieuwe creatie van de viermansvoorhoede in het begin schoon. De spil hinkte op twee gedachten: mee-gaan met de teruggetrokken middenvoor of de sleutelpositie in de verdediging blijven bezetten. Doch ook in het laatste geval had hij tegenover de twee speerpunten dringend assistentie nodig. Vooraleer de juiste tegentaktiek gevonden was had de viermansvoorhoede een, zij het kortstondig, gloriëtijdperk beleefd.

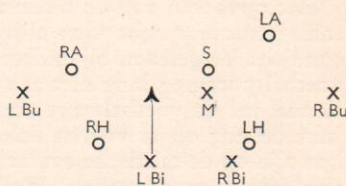
Buiten N.O.A.D. paste in ons land onder andere ook Limburgia, Neptunus en Haarlem met succes de tactische variant van de viermansvoorhoede toe. Een voor de hand liggende verdedigende taktiek tegen de viermansvoorhoede en vooral tegen de M-formatie zou zijn de orthodoxe twee-backdefensie. In de praktijk is dat echter niet zo eenvoudig te verwezenlijken, want een derde back is doorgaans het type van de zuiver verdedigende speler en zal moeilijk kunnen omschakelen naar het werk van de ouderwetse aanvallende spil. Het zal in de meeste gevallen de voorkeur verdienen om een van de halves ter assistentie van de spil verdedigend te laten spelen en de andere half als tegen-speler te laten fungeren van de teruggetrokken voorhoedespeler. Van het type spelers zal het afhangen welke half verdedigend en welke aanvallend zal spelen. Tegenwoordig is dat ook de meest toegepaste tegentaktiek tegen de viermansvoorhoede en deze variant in het voorhoedespel stelt dan ook de meeste verdedigingen niet meer voor verrassingen. Erkend moet worden dat de viermansvoorhoede toch altijd een tactische omschakeling van de tegen-spelende verdediging noodzakelijk maakt en speciaal de M-formatie maakt het voor de backs wel lastiger om tijdig over te schakelen van dekking buitenspeler naar rugdekking spil.

Een nog beter wapen om de driebackdefensie te overrompelen achten wij het incidentele optreden van een viermansvoorhoede. Een permanente viermansvoorhoede zal ook een permanente tegentaktiek te bestrijden hebben.

Wanneer evenwel tijdens een aanval de voorhoede plotseling met vier spelers in het voorste gelid verschijnt, is de kans op verrassing groter en komt een tactische tegen-zet wellicht te laat. De „opkomende” binnenspeler biedt dan ook ons inziens meer mogelijkheden dan de permanent vooruit-geschoven binnenspeler.

De viermansvoorhoede kan om diverse redenen toegepast worden. In onze beschrijving er van memoreerden we reeds de opzet om de driebackdefensie te ontwrichten. Het ontbreken van een „echte” middenvoor kan een andere aanleiding daartoe zijn. Iedere plaats in het elftal vereist bepaalde lichamelijke en geestelijke kwaliteiten. Zo kunnen bijvoorbeeld het „terriërtype” halfspeler en het strategische genre beiden hun plaats in het team ten volle waard zijn. Met de middenvoor is het dito. Toch is de centervoorplaats wel een van de moeilijste. De weinige bewegingsvrijheid die de middenvoor doorgaans geniet vereist van hem speciale eigenschappen en het is lang niet denkbeeldig dat in een elftal de speler ontbreekt die daarvoor geschikt is. Heeft men dan wel de beschikking over binnenspelers met stootkracht, dan is dat een vruchtbare situatie om een strategisch begaafde speler als „spelmaker” achter de voorhoede te laten opereren met de binnenspelers als speerpunten.

Het kan ook zijn dat een van de binnenspelers door omstandigheden zijn

De incidentele viermansvoorhoede

veeleisende taak niet aan kan. Dat was bijvoorbeeld het geval met Kick Smit in zijn laatste voetbaljaren. In zijn glorie-tijd misschien wel een van de meest complete binnenspelers die Nederland ooit gekend heeft, hetgeen hem de bijnaam „zwerver” bezorgde, kon hij de praktisch dubbele functie van binnenspeler in het moderne voetbal in de laatste fase van zijn loopbaan niet meer vervullen. Hij beperkte zich toen in de voorhoede van Haarlem tot het aanvallende werk in een viermansvoorhoede en zorgde samen met de op zijn strategische spel ingestelde middenvoor Wim Roozen voor de nodige doelpunten.

Een andere mogelijkheid is dat men het grote voordeel heeft over een middenvoor te beschikken die zowel opbouwend als afwerkend een rol kan spelen. Centervoor Hidegkuti van het succesvolle Hongaarse elftal had deze kwaliteiten, waardoor Puskas en Kocsis zich konden bepalen tot het aanvallende deel van hun taak. Daar Hidegkuti bovendien nog een belangrijk aandeel had in de produktiviteit van de voorhoede, kan men het succesvolle optreden van de Hongaarse viermansvoorhoede wel voor een groot deel toeschrijven aan zijn capaciteiten. Ook de Braziliaanse teams die we tot nu toe zagen spelen, opereerden met een viermansvoorhoede. Hun speelwijze zouden we echter niet meer een variant in het driebackstelsel willen noemen en we zullen daarom hun tactische speelwijze nog apart beschrijven.

MOGELIJKE TOEKOMSTIGE VARIATIES

Wanneer er geen radicale wijzigingen in de spelregels en wel speciaal in de buitenspelregel zullen plaats vinden en de kans daarop lijkt ons voorlopig niet groot, zal ook de speltactiek wel geen grondige veranderingen ondergaan. Het driebackstelsel zien we dan ook in de nabije toekomst nog niet vervangen worden door een ander. Wel is het mogelijk dat het driebackstelsel verder evolueert. Op welke manier is nu nog moeilijk te voorspellen, al geven bepaalde factoren aanleiding daaromtrent gissingen te maken.

Het opvoeren van de technische vaardigheid zal altijd aan de grenzen van aanlegstructuur gebonden blijven. Anders is het gesteld met de lichamelijke conditie. Vergeleken bij andere takken van sport zijn de beoefenaars van de voetbalsport nog lang niet aan het maximum prestatievermogen toe. Conditioneel zal de voetbalsport nog flinke vorderingen kunnen maken en het is juist de nog op te voeren lichamelijke conditie die ons inziens van invloed kan zijn op de tactische evoluties. We zien nu al topclubs met het ganse team verdedigen en aanvallen. Wellicht brengt de toekomst ons „opkomende” backs en buitenspelers die hun vleugelopponenten dekken, vloeien de taken van half- en binnenspelers steeds meer ineen en zal de middenvoor allengs meer naar het allround-type Di Stefano toegroeien. Wie zal het zeggen? In ieder geval zien we het wel zo dat met het opvoeren van de lichamelijke conditie de mogelijkheden op tactisch gebied groter worden en wat dat betreft zijn we zoals gezegd nog lang niet aan het eind.

BRAZILIAANS SYSTEEM

Het toernooi om het wereldkampioenschap voetbal in 1958 te Zweden gehouden leverde een volledige Braziliaanse triomf op. *) Overtuigend wonnen de Zuidamerikaanse balgochelaars de titel en sindsdien is men zich meer gaan verdiepen in het Zuidamerikaanse speltype. Tot aan het toernooi in

*) Inmiddels heeft Brazilië zijn wereldtitel geprolongeerd in het toernooi om de Jules Rimetbeker in Chili 1962.

Zweden was eigenlijk nooit duidelijk uitgemaakt of het artistieke Zuidamerikaanse spel dan wel de meer nuchtere Europese speeltrant als het beste voetbal van de wereld te beschouwen was. Ook de toernooien om de Jules Rimetbeker hadden in deze geen licht gebracht. In de jaren 1930 en 1950, toen de wereldmatadores elkaar in Zuid-Amerika ontmoetten, was beide malen Uruguay als overwinnaar te voorschijn getreden en in de jaren 1934 en 1938 wist Italië respectievelijk in eigen land en op Franse bodem de zegepalm te behalen, terwijl de verrassende eindoverwinning van West-Duitsland op het als kampioen gedoodverfde Hongarije in 1954 in Zwitserland iedere voetballiefhebber nog vers in het geheugen ligt. Totdat Brazilië in Zweden een eind maakte aan de reeks „thuisoverwinningen” en ondanks alle theorieën omtrent voor- en nadelen van klimatologische omstandigheden met vlag en wimpel als eindoverwinnaar, na een eindstrijd met het verrassend goed voor de dag gekomen Zweden, de titel voor vier jaar bemachtigde. Het Zuidamerikaanse voetbal en het team van Pele c.s. in het bijzonder stond plotseling in het middelpunt van de belangstelling. De bewoners uit het land van de koffie mogen evenwel nog zo kinderlijk naïef zijn in het uiten van hun emoties, ze vergeten ook niet zakelijk voordeel uit hun successen te behalen.

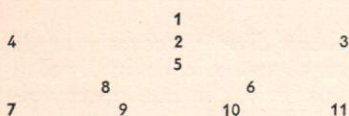
Tijdens het seizoen 1958—1959 namelijk hebben diverse vooraanstaande Braziliaanse clubs een trip gemaakt door Europa, teneinde de in Zweden verworven populariteit uit te buiten. Ze zijn ons inziens in hun opzet volledig geslaagd. Een reeks klinkende successen werd behaald.

Door eigen waarneming menen we enigszins te kunnen oordelen over de hoedanigheden van het Braziliaanse speltype. Feijenoord speelde namelijk tegen drie topclubs uit het land der wereldkampioenen, t.w. tegen kampioen Santos, het befaamde Botafogo en de Corinthians. De twee laatstgenoemde clubs moesten het anderspit delven in het Feijenoordstadion. Voor Botafogo was het zelfs de enige nederlaag tijdens hun trip tegen een buitenlandse tegenstander.

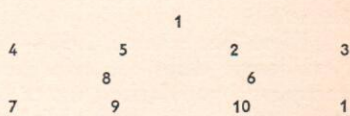
Wanneer we een analyse van het Braziliaanse speltype beginnen met de bewering dat de techniek der Zuid Amerikanen hun grootste kracht, maar tevens gedeeltelijk hun zwakke zijde is, klinkt dat misschien enigszins paradoxaal, doch is daarom nog niet minder waar. Ze leven zich namelijk zo uit in hun technische vaardigheid, dat het gedeeltelijk ten koste gaat van de taktiek. Wanneer bij de Zuidamerikaanse goochelaars de taktiek op een even hoog peil zou staan als de techniek, konden we ons beter niet met hen meten. Ze laten zich te gemakkelijk gaan in hun liefde voor de bal. Wat de mogelijkheden zijn wanneer ze die liefde beteugelen, ondervond Feijenoord aan den lijve in Groningen tegen Santos. Daarvoor had Feijenoord namelijk met 5—1 gewonnen van de Corinthians, hetgeen ongetwijfeld tot de Santos-oortjes was doorgedrongen. Het gevolg daarvan was dat de kampioensploeg vóór de rust een grote doeltreffendheid in haar spel legde en zodoende de Rotterdammers kansloos liet. En toch was, ondanks die superieure eerste helft, de zege nog lang niet veilig geweest wanneer niet een vrij fortuinlijk doelpunt de stand op 3—0 had gebracht en daarna praktisch de strijd besliste, terwijl even daarvoor een schot van v. d. Gijp tegen de lat ongetwijfeld beter lot had verdiend. Hiermee willen we geenszins beweren dat Feijenoord in deze wedstrijd meer had verdiend. Integendeel, het verschil tussen de elftallen in deze wedstrijd was wel drie doelpunten. Wat we echter wel constateerden was dat het Braziliaanse speltype, ondanks de basis van grote technische vaardigheid, kwetsbaar is. We hadden het reeds gezien in de wedstrijd tegen de Corinthians en die indruk werd bevestigd tijdens het treffen met Botafogo. De laatste

club was ongetwijfeld sterker dan de Corinthians, doch aan beider spel kleefden dezelfde fouten. Té ver doorgevoerd en op het middenveld vooral te traag combineren. De dribbels, de vele zij- en achterwaartse passes bieden een geïnspireerd en hard werkende verdediging telkens gelegenheid tot herstel, zulks in tegenstelling bijvoorbeeld met het Engelse spel, dat meer op direct succes is afgestemd en daardoor een verdediging minder gelegenheid laat tot reorganiseren. In dit opzicht is het wel interessant te memoreren dat Feijenoord, ondanks vele successen tegen gerenommeerde buitenlandse tegenstanders, tot nu toe tegen Engelse topclubs het hoofd moest buigen. *)

Blijft dus het Zuidamerikaanse speltype bij een juiste tegenspeelwijze kwetsbaar, waarbij we natuurlijk voorop stellen dat de achterstand in techniek niet al te groot is, ook de ploegtaktiek wijkt nog wel wat af van de bij ons gebruikelijke. In alle drie de wedstrijden hebben we opgemerkt dat van een normale driebackopstelling geen sprake is. Men zou het de 4-2-4-formatie kunnen noemen. Vier verdedigers, twee spelers op het middenveld en een viermansvoorhoede. Santos speelde tactisch het sterkst. De formatie was, rekening houdend met de nummering der spelers, als volgt:

4-2-4-formatie met de twee middelste verdedigers achter elkaar opererend.
Taktiek van Santos

4-2-4-formatie met de verdedigers op één lijn

Men ziet, de verdediging, bestaande uit de nummers 2, 3, 4 en 5, heeft op de linkse tekening wat weg van de slingerbackopstelling, doch in feite opeerden de nummers 2 en 5 meer als een dubbele stopper en mede daardoor konden de nummers 3 en 4 vrijwel hun volledige aandacht besteden aan hun respectievelijke vleugelspelers. Wanneer nu het elftal in de aanval was, ging nummer 8 de voorhoede completeren en nummer 5 nam diens plaats in, er evenwel rekening mee houdend tijdig zijn vroegere positie weer te kunnen innemen. Deze taktiek was mogelijk doordat de combinaties van achter naar voren steeds over veel schijven gingen, hetgeen nummer 8 de gelegenheid bood op tijd met de aanval mee te gaan. In het Engelse speltype zou deze taktiek minder goed passen en ook onze speeltrant, die door geografische en klimatologische omstandigheden niet veel van de Britse verschilt, is er minder geschikt voor. Onze speelwijze is namelijk gericht op zo weinig mogelijk oponthoud op het middenveld, teneinde zo snel mogelijk door een numerieke meerderheid ten opzichte van de verdediging van de tegenpartij openingen tot scoren te vinden.

De Brazilianen bekommeren zich schijnbaar weinig om die numerieke meerderheid en drukken als het ware dikwijls de gehele tegenpartij langzaam voor eigen doel terug. Dat ze daarbij toch nog de ruimte vinden tot combineren en de openingen, zij het heel kleine, forceren tot het maken van doelpunten, pleit voor hun grote vaardigheid en laat tevens de gelegenheid open tot het volgen van boven omschreven taktiek. Het zal echter tevens duidelijk zijn dat deze speelwijze ook een zekere improductiviteit in de hand werkt, hetgeen

*) Wellicht betekent het verdienstelijke gelijke spel (1—1) tegen Tottenham Hotspur in Londen, behaald in de strijd om de Europacup, een keerpunt in de geschiedenis.

gedemonstreerd werd in de wedstrijden van Feijenoord tegen de Corinthians en Botafogo. Beide clubs scoorden slechts één doelpunt en de voorhoede van Botafogo bevatte toch klinkende namen als Didi en Garrincha. De nederlagen van beide Braziliaanse topclubs kwamen echter hoofdzakelijk op rekening van de respectievelijke verdedigingen. In tegenstellingen namelijk tot Santos, dat niet alleen sterke verdedigers had, maar ook verdedigend tactisch sterk speelde, opereerden de Corinthians en Botafogo weliswaar ook met een viermansverdediging, doch hun formatie bood de tegenpartij, in dat geval Feijenoord, vele mogelijkheden. De vier verdedigers speelden namelijk praktisch op één lijn, hetgeen een kolfje naar de hand was van de Feijenoord-aanvallers. De throughpass, een geliefkoosd wapen van Rijvers c.s., sneed door de Braziliaanse verdedigingen als een mes door de boter en mede door de snelheid van Feijenoords lichtgewicht voorwaartsen werden acht doelpunten gescoord in deze twee wedstrijden tegen technisch heus sterkere tegenstanders.

Hoewel we met wat goede wil de 4-2-4-formatie nog wel een variant zouden kunnen noemen van het driebacksysteem, kan men ons inziens ook spreken van een nieuwe tactische speelwijze. Met de W.M.-formatie heeft het in ieder geval niet veel meer te maken. In hoeverre deze speltrant navolging zal vinden is nu nog moeilijk te voorspellen. Zoals gewoonlijk wanneer iets nieuws een succesvolle entree maakt, was na het grote Braziliaanse succes in Zweden een zekere tendens merkbaar in de richting van de Braziliaanse tactiek. Naderhand flauwde dat af en hoewel we kortgeleden nog weer een bericht lazen van een Engelse eerste divisieclub die tot de 4-2-4-formatie was overgegaan, is deze tactische speelwijze tot nu toe echt geen serieuze concurrent gebleken van het driebacksysteem. Waarschijnlijk vindt dat zijn oorzaak in het feit dat het 4-2-4-systeem meer geschikt is voor spelers met zeer grote technische capaciteiten, zoals we reeds bij de beschouwing over de Braziliaanse speelwijze lieten doorschemeren.

(In onze competitie in het betaalde voetbal en ook bij de wedstrijden om het wereldkampioenschap in Chili zijn intussen meer teams met een viermans-defensie gaan opereren. Veelal geschiedt dat echter slechts uit verdedigend oogpunt en wordt het accent sterk op de defensie gelegd, zulks ten koste van de aanval. Evenals met het driebacksysteem in het verleden het geval is geweest, wordt het 4-2-4-systeem misbruikt om extra verdedigende speelwijzen te hanteren. Zoals in elk spelsysteem dient ook in de 4-2-4-speelwijze evenwicht tussen aanval en verdediging te worden nagestreefd en in hoeverre een constructieve uitvoering van het 4-2-4-systeem het driebacksysteem zal verdringen, zal de toekomst moeten uitmaken.)

TAKTIEK EN SPELSTIJL

Diverse omstandigheden hebben invloed op de manier waarop de voetbal-sport beoefend wordt, op de spelstijl. Die omstandigheden zijn in verschillende landen en werelddelen van wisselende aard. We denken aan klimaat, sociale achtergronden, geografische omstandigheden en cultuurverschijnselen en zeker niet op de laatste plaats aan de volksaard. Al deze factoren hebben hun aandeel in de spelstructuur, vindt men op een bepaalde manier weerspiegeld in de speelstijl, die op zijn beurt weer verband houdt met de speltaktiek. Het lijkt ons van nut hierop eens dieper in te gaan.

Vele trainers hebben reeds teleurstellingen ondervonden in hun werk door geen rekening te houden met boven vermelde factoren bij het creëren van een taktische speelwijze voor de door hen getrainde teams. Vooral voor oefenmeesters die hun werkterrein zoeken in vreemde landen is het dikwijls moeilijk zich aan te passen aan en te schikken naar de omstandigheden in het betreffende land.

Kom bij de Hollander bijvoorbeeld niet aan met kadaver-discipline. We zijn door de eeuwen heen een vrijheidslievend volk gebleken en zijn tegen grotere machten dan die van de voetbaltrainer in die liefde trouw gebleven. De Nederlandse voetballer zal dan ook niet zo gemakkelijk in het strakke keurslijf van een uitgestippelde ploegtaktiek passen als de met discipline dwepende Duitser. Daarentegen zal de Duitser desnoods met zijn opgedragen taak ten-onder gaan (befehl ist befehl), terwijl de Hollander, die als bewoner van een klein landje gewend is tegen overmachten op te tornen, tot het laatste toe op eigen initiatief naar mogelijkheden zal zoeken om een dreigende nederlaag te ontgaan. Deze verschillende volksaarden openbaren zich bij het uitoefenen van de voetbalsport. Als voorbeeld het volgende:

In 1937 speelde het Nederlands elftal in Duitsland een interlandwedstrijd en met nog slechts enkele minuten te spelen dreigden onze landgenoten met 2—1 te verliezen. Linkshalf Van Heel kreeg toen de bal en ging zijn taktische boekje te buiten. Hij ging op avontuur uit en dribbelde de Duitse defensie binnen, waar elke speler zich strikt aan de ploegdiscipline hield en keurig zijn directe tegenstander dekte. Met deze vrijbuitende tegenstander wist men niet goed raad. Het was toch buiten het raam van de ploegtaktiek dat een halfspeler tot in de verdediging doordrong? Afijn, opdracht is opdracht. Wij dekken ons eigen mannetje en daarmee uit. Totdat Van Heel zover doordrong dat een directe scoringskans dreigde te ontstaan. Toen werd hij toch aangevallen, maar... te laat. Een boogbal naar Wels, een voorzet naar Van Spaandonck en het was 2—2.

Hiermede willen we geenszins een goed uitgevoerde ploegtaktiek veroordelen en evenmin een pleidooi houden voor systeemloos geïmproviseer, doch slechts een voorbeeld aanhalen van het verband tussen volksaard en taktiek.

Het Duitse voetbal, hoewel van prima kwaliteit — getuige onder andere de „Weltmeister-titel” in 1954 —, loopt trouwens toch net een tikkeltje te veel volgens vaste regels, om het woord „schablone-achtig” niet te gebruiken. Het is systematisch tot en met.

In het Hollandse spel vindt men onze ondernemingslust, de durf tot onverwachte en stoutmoedige handelingen, kortom onze vrijbuitersaard terug.

Zo is er ook een kenmerkend verschil tussen het spel van de nuchtere, naar efficiency strevende Britse volkeren en het voetbal van zuidelijke landen als Spanje en Italië. In de taktische opzet van het Engelse spel ligt het Britse

karakter opgesloten. Nuchter, zonder franje en omwegen recht op het doel af. Geen onnodige poespas en acties die efficiency missen. De taktiek van het Spaanse en Italiaanse en ook van het Middeneuropese spel is minder doeltreffend, doorspekt met onnodige dribbels en fantasierijke maar nuchterheid ontberende combinaties. Alleen al aan de doelverdedigers uit genoemde landen is het verschil in volksaard te constateren. De Britse doelman tracht door goed opstellen overbodige handelingen te voorkomen en zal de ongunstige horizontale houding zoveel mogelijk vermijden. De keeper uit de Latijnse landen evenwel zal geen bal staande pakken wanneer hij er ook een spectaculaire sprong aan kan wagen. Alweer een kwestie van volksaard en tactische opzet.

Het Oostenrijkse spel weerspiegelt de zin voor kunst, het gevoel voor artisticeit van het Oostenrijkse volk. Wie het sierlijke, artistieke spel van de „Weense school” aanschouwt, „hoort” als het ware de Wiener wals. Oostenrijk was dan ook een van de laatste landen waar het driebacksysteem met zijn uitgestippelde taakverdeling en consequente dekking algemeen werd ingevoerd. De Weener wil zijn artisticeit uitleven en kan moeilijk de neiging tot improviseren onderdrukken. Intussen is men er ook daar wel achter gekomen dat het driebacksysteem geen remmende factor voor het uitleven van deze eigenschappen behoeft te zijn. Het kan met de nodige soepelheid worden toegepast. Daarom zullen de Oostenrijkers onverschillig welk systeem altijd soepeler, met meer fantasie en improvisatie uitvoeren dan de Duitsers, maar tevens minder efficiënt dan de Britten.

Het spel van achter het IJzeren Gordijn heeft dezelfde eigenschappen als de politieke structuur in die landen. We maakten het Russische spel van nabij mee en kwamen onder de indruk van de ploegdiscipline en de hoog opgevoerde lichamelijke conditie, doch initiatief en fantasie van het individu ontbraken. Een zeer goed van buiten geleerd lesje, maar de successen die de staatsamateurs in andere takken van sport met behulp van deze opvattingen omtrent het uitvoeren van de wedstrijd sport over het algemeen behalen, zullen op deze wijze in de voetbalsport niet te bereiken zijn. De voetbalsport vraagt tactisch inzicht naar momenten en situaties die van te voren niet te berekenen zijn.

Zo zien we dus alleen al in Europa kenmerkende verschillen in de tactische uitvoering van het spel. De nuchtere Brit, de gedisciplineerde Duitser, de kunstzinnige Oostenrijker, de vurige, uiterlijk vertoon minnende Fransen en Italianen en de streng geregeerde sportbeoefenaars van achter het IJzeren Gordijn, zij allen beoefenen de voetbalsport en in al deze landen speelt men momenteel naar dezelfde tactische grondbeginselen, het driebacksysteem, maar de uitvoering, de tactische opzet is sterk verschillend.

Nóg merkwaardiger komen die verschillen naar voren bij volkeren van diverse werelddelen en tussen mensenrassen. De gekleurde volkeren staan door hun ras dicht bij de natuur dan de blanken met hun eeuwenoude cultuur en beschaving. Een en ander komt in de voetbalsport duidelijk naar voren. Kleurlingen spelen atletischer, bewegen zich soepeler en natuurlijker, maar hun primitieve aard uit zich in de tactische uitvoering van het spel.

In de Zuidamerikaanse landen speelt men technisch hoogstaand voetbal, terwijl de individuele snelheid, sprongkracht en lichaamsbehendigheid in die landen ook uitsteekt boven die van de beoefenaars in onze Oude Wereld. Tactisch is het echter nooit sterk geweest en we moeten nog afwachten of de Braziliaanse uitzondering in 1958 in Zweden een uitschieter is geweest dan wel het begin van een ommekeer in deze. Voorlopig houden we het bij het eerste, want zelfs een Didi kon in het Europese voetbal niet aarden.

Dezelfde primitiviteit kenmerkte het spel van onze vrienden uit de Overzeese gebiedsdelen. Enkele seizoenen geleden nog speelde het Curaçaose elftal in het Feijenoordstadion en hoe dartel onze bruine vrienden zich ook over het veld bewogen, het was niet meer dan een ongeorganiseerd gedraaf. De 8—1 uitslag zegt in deze voldoende. Ook een Zuidafrikaans team werd onder de stralende lampen van het Philipsveld „ingemaakt” en ook hier kwam de ontstellend gebrekkige taktische opzet van het spel van de kleurlingen aan het licht.

De typische verschillen in spelstijl en taktische opzet van het spel zullen hun stempel altijd op het spel blijven drukken. De in het begin van dit betoog aangehaalde omstandigheden zijn niet weg te cijferen en deze factoren maken de voetbalsport in het algemeen en de ontmoetingen tussen teams van verschillende oorden van ons wereldje in het bijzonder er des te interessanter door.

POSITIESPEL

We hebben in artikelen over tactiek wel onderscheid zien maken tussen positiespel en dekken. We vonden dat niet juist omdat het dekken als een onderdeel van het positiespel te beschouwen is. Een zeer korte definitie van positiespel is „het spelen zonder bal”. Voordat we op de betekenis hiervan verder ingaan, mogen we wijzen op het belang van spelen zonder bal. Ogen-schijnlijk is het werk met de bal het voornaamste en zonder de waarde daar-van te onderschatten, het woord **voetbalsport** spreekt immers al voor zich-zelf, willen we memoreren dat statistici hebben vastgesteld dat een voetballer twee, hooguit drie minuten per wedstrijd de bal in bezit heeft. Een eenvoudig rekensommetje leert dat hij dus vanzelfsprekend de andere 87 minuten **zonder** bal speelt. Het antwoord op de vraag wat hij in die 87 minuten uitvoert, geeft tevens een beeld van zijn aandeel in het positiespel.

Het begrip positiespel kunnen we splitsen in de twee onderdelen **vrijlopen** en **dekken**, die op hun beurt weer ten nauwste verband houden met de twee hoofdonderdelen waaruit het begrip **tactiek** is opgebouwd, namelijk **balbezit** en **balverlies**. Het ligt voor de hand dat bij balbezit de aandacht gericht dient te zijn op het vrijlopen en dat het dekken in het geding komt bij balverlies. Goed positiespel eist **voortdurende** beweeglijkheid van **elke** speler gedurende de **gehele** wedstrijd en is het kenmerk van een teamsport. Al zijn bij goed uitgevoerd positiespel de begrippen vrijlopen en dekken niet te scheiden, de beschrijving er van eist een afzonderlijke behandeling van beide onderdelen, om daarna de wisselwerking en samenvloeiing er van onder ogen te zien.

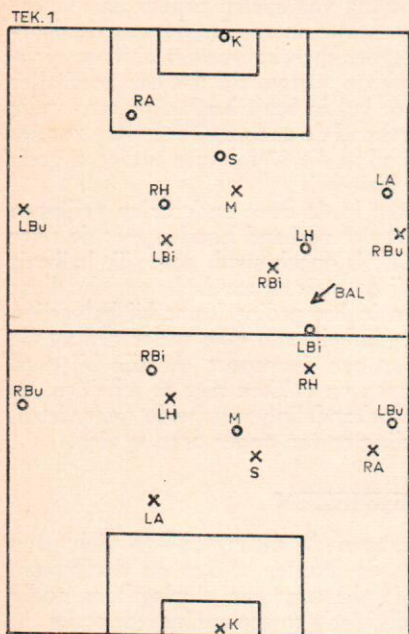
VRIJE POSITIE KIEZEN

Zodra een partij de bal bemachtigt, kunnen de spelers er van zich gaan wijden aan de eerste van de twee taken: doelpunten maken en doelpunten voorkomen. Om een doelpunt te scoren is allereerst een scoringskans nodig en deze kan verwezenlijkt worden door individuele en gecombineerde acties. Al hebben in het moderne voetbal individuele acties allerm minst hun waarde verloren, we zijn zelfs van het tegendeel overtuigd, juist de ontwikkeling van het andere onderdeel van positiespel, het dekken, heeft in de loop van de voetbalgeschiedenis noodzakelijk gemaakt de weg naar het doel te zoeken via combinaties. De doeltreffendheid van de combinaties is afhankelijk van twee factoren: het op de juiste wijze, op het goede moment en naar de daarvoor meest geschiktste plaats afspelen van de bal door de speler die deze in bezit heeft en het tijdig in de juiste positie verschijnen van de medespelers, het **positie kiezen**. Het combineren, het samenspel dus, heeft zich ontwikkeld van incidentele acties door enkele spelers van het team tot combinatiespel waarbij alle spelers betrokken zijn. Niet dat bij elke combinatie alle spelers de bal spelen, maar wel kiezen zij zodanig positie dat zij elk ogenblik in het samenspel kunnen worden ingeschakeld.

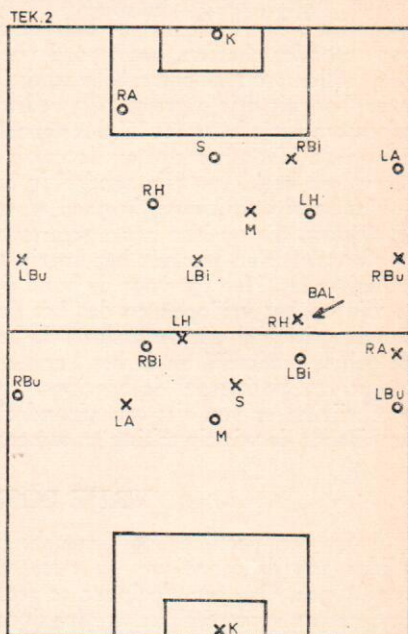
De tekeningen 1 en 2 geven een beeld van de wijze waarop een geheel elftal opnieuw positie kiest wanneer de eigen partij in bezit komt van de bal. Op tekening 1 is een situatie geschetst waarbij de linksbinnen van de tegenpartij met de bal op de rechtshalf afgaat. Alle spelers van de tegenpartij worden behoorlijk gedekt. Het volgende moment maakt de rechtshalf zich meester van de bal en plotseling wijzigt zich de hele situatie.

Tekening 2 laat zien hoe rechtsbuiten, middenvoor en linksbinnen direct

toeschieten om in de nu mogelijke combinatie te kunnen worden betrokken. De rechtsbinnen sprint in de vrije ruimte achter de linkshalf van de tegenpartij. De linksbuiten komt langs zijn lijn terug (sprint nog niet naar binnen heren buitenspelers!) om een eventuele crosspass te bemachtigen. De rechtsachter, linkshalf en linksachter kiezen aansluitend een vrije positie om A. desnoods een pass terug te kunnen ontvangen, B. het verband tussen de linies te bewaren en C. bij een snel getourneerde bal de voorhoedespelers van de tegenpartij in buitenspelpositie te brengen.

Dekken bij balverlies

Vrijlopen bij balbezit

Van de directe reacties van de tegenstanders zal afhangen hoe het spel zich verder ontwikkelt en welke spelers in de nu volgende combinatie zullen worden ingeschakeld. Zoals de situatie is op tekening 2 zou de rechtehalf het beste direct de rechtsbinnen van een pass kunnen voorzien. Hij bevindt zich in de meest gunstige positie om een directe scoringskans te scheppen en staat nog net niet buitenspel. Doch wanneer de linksachter het gat vlug gestopt heeft, zal naar een andere mogelijkheid worden omgezien. Vanzelfsprekend zijn er zo tientallen mogelijkheden en voordat de tegenpartij weer in bezit komt van de bal, hebben wellicht slechts twee, drie of vier spelers de bal geraakt, doch in feite zijn *alle* spelers bij de combinatie betrokken geweest. Het gehele elftal heeft positie gekozen, iedere speler was bij balbezit aanvallend.

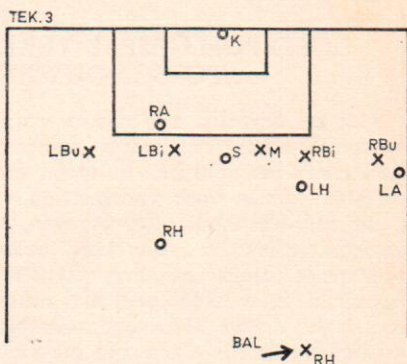
WAAR POSITIE KIEZEN?

Bespraken we tot dusver hoofdzakelijk de kwestie „wanneer vrije positie kiezen?“, met als antwoord „zodra van balbezit sprake is“, een volgend probleem is waar, op welke plaats moeten de spelers positie kiezen? Zouden

in de situatie, geschetst in tekening 2, alle voorhoedespelers naar voren gestormd zijn (zie tekening 3), dan was de mogelijkheid tot combineren zeer klein geweest. De voorhoedespelers zijn op die manier slechts te bereiken door een pass in de vrije ruimte achter de verdediging. Afgezien van het buitenspelgevaar wordt het aanvalsspel op die wijze erg eenvoudig en gemakkelijk te bestrijden. Wanneer bovendien de tegenstander snel reageert en de vijf voorhoedespelers onverhoopt geen vrije positie kunnen bemachtigen, staat de halfspeler met de bal geen andere weg open dan te drijven, met de mogelijke nadelige gevolgen dat hij achtervolgd en achterhaald wordt en dat de vijandelijke verdediging zich geheel reorganiseert. Er behoort altijd een juiste verhouding te bestaan tussen het aantal medespelers dat zich vrijloopt naar de bal toe en dat positie kiest van de bal af. De speler met de bal kan

dan kiezen. Hij zal zoeken naar de meest doeltreffende vorm van samenspel. Zijn streven zal er op gericht zijn die medespeler te lanceren die het dichtst bij het doel van de tegenpartij een vrije positie inneemt. Hij bevordert daarmee het tempo en laat de tegenpartij de kleinste mogelijkheid tot hergroepering. Lang niet altijd echter komt de van de bal weg sprintende speler in een vrije positie. Omdat hij voor de tegenpartij het meeste directe gevaar oplevert, zullen de opponenten al het mogelijke in het werk stellen om te voorkomen dat hij in een voor zijn eigen partij gunstige positie komt. In dat geval kan de bal gespeeld worden naar een van de spelers die in de richting van de

man met de bal positie gekozen hebben, waarna het proces van de „weglopende” en de „zich aandienende” medespelers zich herhaalt. Op die manier moet gezocht worden naar het goede moment voor de pass in de vrije ruimte, naar de mogelijkheid om de verdediging uit positie te spelen. Het zal van het spelinzicht van de vrijlopende spelers en van het taktisch inzicht, de feeling voor de juiste pass op het dito ogenblik, van de man met de bal afhangen of het samenspel doeltreffend is en tot scoringskansen leidt dan wel dood loopt door gebrek aan tempo en intelligentie. Er moet naar de juiste combinatie tussen samenspel van „zich aandienende” spelers (spel-op-de-man) en de pass naar de wegsprintende spelers (vrij-ruimte-spel) worden gestreefd. Samenspel dat te veel is afgestemd op „vrije ruimte spel” is te opportunistisch en een te sterk accent op „spel op de man” leidt tot verstarring van het spel, werkt remmend op de produktiviteit en wekt de indruk dat combineren geen middel maar doel is. Het is niet eenvoudig, ja we mogen wel zeggen heel moeilijk om tot die juiste verhouding te komen. We hebben reeds meermalen het Hongaarse team uit het begin van de jaren vijftig aangehaald als voorbeeld, maar doen dat niettemin gaarne nogmaals om aan te tonen hoe moeilijk het is om de ideale manier van samenspel te bereiken. Puskas c.s. verstonden de kunst om een goede harmonie te scheppen tussen „spel op de man” en „vrije ruimte spel”. We hebben de laatste tijd het Hongaarse team enkele malen zien spelen, maar het juiste ritme is er uit. Net als voor de glorie-periode is het Hongaarse spel technisch verbluffend goed, maar het is

Verkeerde wijze van positiekiezen van de voorhoedespelers

te veel „schablone-voetbal”. De takticus, de meester die het samenspel in de juiste vorm giet en de aanval dirigeert, ontbreekt en met dit spel zullen de Hongaren niet ten tweeden male regeren over het wereldtopvoetbal.

Het Middeneuropese spel kenmerkt zich over het algemeen door een overdreven nadruk op „spel op de man”. Een ander uiterste is het echte Hollandse „open spel”. Opportunisme is tot op zekere hoogte onmisbaar, maar het ouderwetse Nederlandse voetbal was wat te veel doorspekt met „passes op goed geluk”. De invoering van het semi-profvoetbal en de terugkeer van Nederlandse profvoetballers uit het buitenland hebben een kentering ten goede te weeggebracht. Hiermee wil geenszins gezegd zijn dat we nu in ons land de ideale manier van spelen gevonden hebben. Daarvoor is het samenspel over het algemeen nog te onzuiver door gebrek aan techniek, doch dat is weer een ander chapter.

GOED POSITIESPEL VEREIST „WERKENDE” EN GEEN „TOESCHOUWENDE” VOETBALLERS

Het zal duidelijk zijn dat in een elftal dat het positiespel perfect uitvoert, de spelers elkaar regelmatig kunnen vinden. Op elk ogenblik en op ieder gedeelte van het veld kan de speler met de bal uit verschillende mogelijkheden de beste kiezen voor voortzetting van de combinatie. Toch kan hij de bal maar aan één medespeler afgeven, hetgeen dus inhoudt dat de andere vrijgelopen spelers dat „voor niets” hebben gedaan. We plaatsen dat „voor niets” opzettelijk tussen aanhalingstekens omdat het vrijlopen van de andere spelers natuurlijk in werkelijkheid niet nutteloos is. Het is zelfs noodzakelijk om de ene speler die de bal krijgt toegespeeld in vrije positie te brengen. Wanneer hij immers de enige zou zijn die vrij liep, zou hij vrij gemakkelijk uitgeschakeld kunnen worden. Het is juist het positie kiezen van **alle** spelers, de beweeglijkheid van het **gehele team**, dat die ene speler in een gunstige positie brengt. Onnodig op te merken dat dit naast inzicht vooral ook ijver van de spelers vraagt. Men kan wel vier of vijf keer „voor niets” vrij moeten lopen om éénmaal de bal toegespeeld te krijgen. Voor een bepaalde categorie spelers, de van karakter ijverigen, is dat niet moeilijk. Zij „zoeken” vanzelf werk tijdens de wedstrijd. Vele anderen echter zijn weliswaar door goede voorlichting doordrongen van de noodzaak van het regelmatig positie kiezen, van het nut van schijnbaar nutteloos werk, maar zij zijn door karaktereigenschappen maar al te zeer geneigd de weg van de minste weerstand te kiezen en deze spelers laten doorgaans op de meest ongeschikte ogenblikken het positie kiezen even voor wat het is en op die momenten mist het samenspel het juiste ritme, hapert er iets aan het positiespel. Ons inziens zit hem daar voor een groot deel de kneep tussen het soepeler lopende, meer op het draaien van een geöliede machine gelijkende spel van profteams en het meer hortende, slechts bij vlagen gesmeerd lopende spel van amateurs. Profspelers zijn door de omstandigheden waaronder zij hun sport beoefenen van de noodzakelijkheid van ijver en volledige inzet doordrongen en brengen een, hetzij van nature dan wel kunstmatig gekweekt, goede wedstrijdmentaliteit op. Amateurs daarentegen zijn wat betreft hun mentale instelling te veel afhankelijk van de begeesting van het moment of periode, een gemoedstoestand die niet voor iedere wedstrijd en dikwijls nog niet eens voor de ganse speeltijd opgebracht kan worden. Goed positiespel is dus gedeeltelijk afhankelijk van de mentale instelling der spelers.

Een derde categorie is wel ijverig en bezit een goede wedstrijdmentaliteit, maar „ziet” het niet. Dat zijn de „toeschouwende” voetballers als zij zelf niet direct in het samenspel betrokken zijn. Zij volgen te veel de bal en komen pas

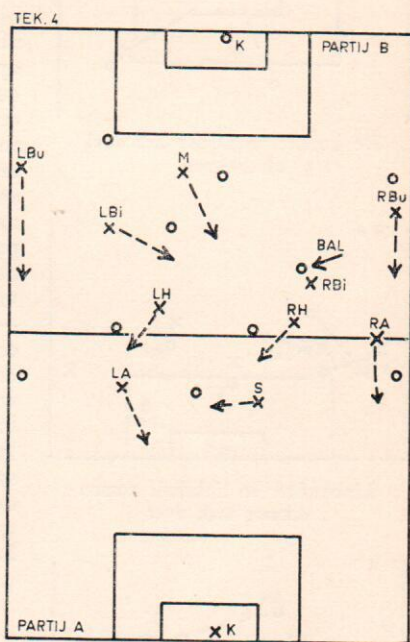
tot de ontdekking dat zij een andere positie hadden moeten innemen wanneer het te laat is. Dit zijn voor een trainer de moeilijkste spelers. Zij zijn het volkomen met de aan- en terechtwijzingen van de oefenmeester eens, doch in het veld verliezen zij hun hoofd en het blijft bij voornemens en goede wil. Resumerend kunnen we dus vaststellen dat voor goed positiespel niet alleen lichamelijke kwaliteiten van node zijn, maar dat een meer of minder goed geslaagde uitvoering er van tevens afhankelijk is van de geestelijke eigenschappen van de spelers.

DEKKEN GEMAKKELIJKER DAN VRIJE POSITIE KIEZEN

De logische tegenzet op het vrije positie kiezen is het dekken. Bij een beschouwing van het begrip „dekken” past allereerst een analyse er van. We kunnen het verdelen in mandekking en ruimte-dekking. In het moderne voetbal behoort een goede wisselwerking te bestaan tussen beide tactische onderdelen. Mandekking en ruimte-dekking wisselen elkaar regelmatig af en behoren bij een goede uitvoering van dit onderdeel van de tactiek als het ware in elkaar

te vloeien. Op welke manier zullen we zien na beantwoording van de vraag „wanneer dekken?“, hetgeen een vrij eenvoudige opgave is. Het dekken komt aan de orde zodra van balverlies sprake is. In theorie is het zo dat iedere speler zijn directe tegenstander behoort te dekken. In de praktijk komt het hierop neer dat een gedeelte van de spelers direct tot mandekking overgaat, namelijk die spelers wier tegenstanders direct in het spel betrokken kunnen worden en een ander gedeelte schermt bepaalde stroken van het veld af. In tekening 4 zien we het volgende spelbeeld. De rechtsbinnen van partij A bracht de bal op en alle medespelers zochten een vrije positie. Hij raakt evenwel de bal kwijt aan de linkshalf van de tegenpartij. Op de eerste plaats is de rechtsbinnen nu verplicht de speler aan wie hij de bal kwijt raakte te volgen totdat die op zijn beurt de bal heeft afgespeeld. In dat geval kunnen de rechtsachter, rechtshalf, spil en linkshalf snel overgaan tot mandekking, zodat het gebied rond de bal vooral goed afgeschermd en bezet is. De

verst verwijderde back, in dit geval dus de linksachter, geeft in deze situatie echter ruimte-dekking. Hij neemt snel een positie in schuin achter de spil teneinde zowel de ruimte achter spil en rechtsback te kunnen bestrijken als de zone waarin zijn directe tegenstander, de rechtsbuiten, zich kan bewegen. Ook de andere binnenspeler begeeft zich in een positie waarin hij de ruimte vóór zijn tegenstander afschermt. Zulks om te voorkomen dat de rechtshalf mee trekt en de eigen verdediging voor een numerieke meerderheid plaatst

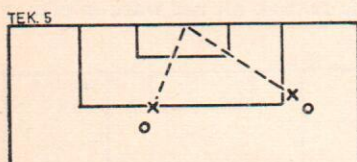
Positiewisseling bij balverlies

en mede om weer direct in het spel betrokken te kunnen worden als de eigen partij de bal bemachtigt. De middenvoor en buitenspelers tenslotte zoeken niet hun tegenstanders op (die komen vanzelf wel), maar gaan snel terug, eveneens met het tweedelige doel: ruimte-afscherming vóór de verdediging van de tegenpartij en reeds positie kiezen voor balbezit.

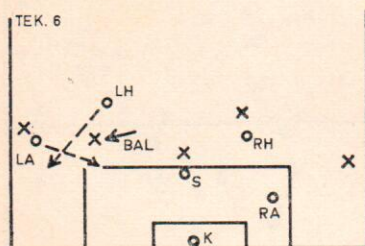
Het overgaan van ruimte-dekking naar mandekking en omgekeerd is afhankelijk van de plaats waar de bal zich bevindt. Hoe dicht naar de bal des te scherper wordt de dekking en omgekeerd wordt de dekking steeds soepeler en gaat tenslotte over in ruimte-dekking naarmate de spelers zich verder van de bal af bevinden.

HOE DEKKEN?

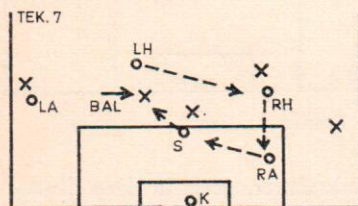
De manier waarop gedekt dient te worden is van verschillende factoren afhankelijk. Als uitgangspunt moeten we vaststellen dat er op de eerste plaats

De kortste weg naar het doel afschermen

Linksachter en linkshalf nemen elkaars taak over

4 verdedigers verwisselen van plaats en nemen elkaars dekkende taak over

naar gestreefd moet worden een zodanige positie in te nemen dat de kortste weg naar het eigen doel afgeschermd is. Zie tekening 5. Vooral bij mandekking zal de afstand die ingenomen moet worden ten opzichte van de tegenstander variëren naar de eigen technische en lichamelijke capaciteiten en die van de tegenstander. Een snelle achterspeler zal zich dicht bij zijn tegenstander kunnen wagen. Minder snelle spelers zullen iets meer ruimte moeten nemen om niet verrast te worden door passes in de vrije ruimte achter hen. Ook de kwaliteiten van de opponenten kunnen van invloed zijn in deze. Het meest ideale — hetgeen nooit bereikt zal worden — is een zodanige positie in te nemen dat elke bal die naar de tegenstander geplaatst wordt onderschept wordt voordat deze de bal kan spelen. Vanzelfsprekend zal dit lang niet altijd het geval zijn. Zijn beide spelers gelijk bij de bal of is de tegenstander iets vóór, dan tracht de dekkende speler te verhinderen dat hij in het bezit komt van de bal en zeker dat hij het leer geplaatst afgeeft.

OVERNEMEN EN TEGENSTANDERS „OPHOUDEN”

De praktijk leert iedere wedstrijd weer dat zelfs in het meest geperfectioneerde dekkingssysteem van tijd tot tijd gaten vallen. Verdedigers kunnen door individuele acties gepasseerd worden en onoplettendheid kan een andere oorzaak zijn

voor een kink in de dekkingssysteem. In beide gevallen is een snel overnemen van elkaars dekking noodzakelijk. Dat kan alleen wanneer de formatie van

de verdedigers steeds zodanig plaats vindt dat eventuele fouten door anderen opgevangen kunnen worden. Tekening 6 toont een situatie waarbij de linkshalf wordt gepasseerd door de rechtsbinnen van de tegenpartij. Wanneer de linksback nu de rechtsbuiten zou blijven dekken, is de spil gedwongen om aan te vallen, wat een vrij komende middenvoor tot gevolg zou hebben. De linksback kan in dat geval de taak overnemen van de half, die op zijn beurt naar de backpositie sprint.

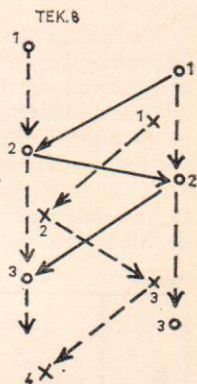
Een andere mogelijkheid, die echter gecompliceerder is en daardoor meer mogelijkheden tot fouten en vergissingen inhoudt, laat tekening 7 zien. De spil valt de doorgebroken binnenspeler aan, de rechtsachter sprint naar het centrum, de rechtshalf neemt de backplaats over en zijn plaats wordt weer ingenomen door de gepasseerde half.

Welke methode moet worden toegepast, zal van de posities der spelers afhangen. Vindt de doorbraak plaats in de buurt van de back, dan zal deze ingrijpen en de medespelers zullen zich daarnaar richten. Beweegt de doorgebroken speler zich meer in de richting van de spil dan zal de taakoverneming, geschetst in tekening 7, de voorkeur verdienen. Vanzelfsprekend kunnen zich nog vele andere situaties voordoen waarbij het noodzakelijk is dat de verdedigers elkaars taak overnemen.

Naast een individuele actie is ook een numerieke meerderheid een dreigend gevaar voor een dekkingssysteem. Wanneer een half van de tegenpartij opkomt en hij wordt door welke oorzaak dan ook niet afgestopt — we denken hierbij aan onoplettendheid of gebrek aan ijver van de voorhoedespelers — moet een van de verdedigers door tactisch terugwijken de ruimte afschermen en de aanvallende spelers „ophouden”. Hij mag dan de twee spelers die hij moet ophouden niet aanvallen en vooral niet te dicht naderen. Zo hij dat wel doet, kan de speler met de bal onmiddellijk de dan vrij gekomen medespeler met een dieptepass lanceren. Hoe lang en hoe ver moet hij de spelers ophouden? Wel, totdat een van de voorhoedespelers te hulp snelt of wanneer dat niet meer mogelijk is tot de ruimte om te combineren voor de tegenpartij tot een minimum is teruggebracht en er in elk geval geen grote vrije ruimte meer is tussen verdediging en keeper. Dat zal tot ongeveer 25 meter van het doel zijn. Langer kan niet gewacht worden met aanvallen daar anders een goede schietkans zou ontstaan. In deze voor de verdediging ongunstige situatie moet men dan van de nood een deugd maken en het dekken zoveel mogelijk concentreren op het gedeelte van het veld waar de bal is.

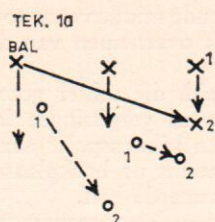
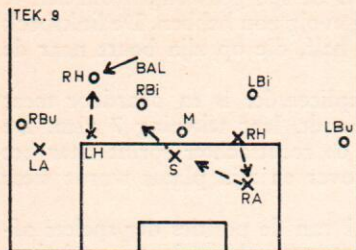
Tekening 8 laat zien hoe één speler door tactisch terugwijken voorkomt dat twee tegenstanders hem uit positie spelen. De vrije ruimte wordt afgeschermd.

Tekening 9 toont het moment waarop de terugwijkende speler, de linkshalf, niet langer kan wachten met aanvallen. Hij attaqueert de opkomende half en de andere verdedigers wisselen zodanig van plaats dat de op dat moment minst gevaarlijke tegenstander, de linksbuiten, wordt vrij gelaten. Ongetwijfeld zou in dit geval een directe breedtepass de verdediging voor nieuwe moeilijkheden plaatsen, maar het is bij voetbal nog lang niet zo als bijvoor-

— baan van de bal
 ---- loop van de spelers
 Het „ophouden” van 2 spelers door 1 verdediger. De ruimte voor een dieptepass wordt afgeschermd

beeld bij waterpolo, namelijk dat een numerieke meerderheid een vrij zeker doelpunt betekent. Het uitbuiten van een overmacht is in de voetbalsport met zijn moeilijke techniek tegen een handig manoeuvrerende verdediging nog lang

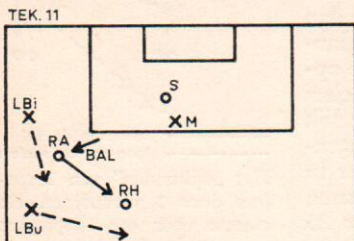
geen gemakkelijke opgave.

Tekening 10 geeft tot slot nog het beeld van de wijze waarop dekking en terugwijken plaats vinden bij een numerieke meerderheid van drie tegen twee. De verdedigers kiezen telkens positie schuin achter elkaar

en vallen de speler met de bal niet aan. Zij mogen zich geen moment op één lijn bevinden, want dan kan onmiddellijk de pass in de vrije ruimte volgen.

HET DEKKEN DOOR DE VOORHOEDESPELERS

We hebben reeds gezien dat ook de voorhoedespelers een verdedigende taak hebben bij balverlies. Het zal duidelijk zijn dat hun dekkende taak nogal wat afwijkt van die van de verdedigers. In hoofdzaak komt het hierop neer dat zij moeten beletten dat hun directe tegenstander ongehinderd de bal opbrengt en de eigen verdediging voor een meerderheid plaatst. Voornamelijk de halfspelers van de tegenpartij zullen gestoord moeten worden in hun aanvallende taak. In de meeste gevallen zullen het de binnenspelers zijn die hun directe tegenstanders afstoppen. In het moderne voetbal kan het ook voorkomen dat de backs ver opdringen. Dan zijn het vanzelfsprekend de vleugelspelers die

Het overnemen van de dekkende taak tussen linksbinnen en linksbuiten

deze strijdwijze moeten storen. Doch ook bij de voorhoedespelers kan taakverwisseling aan de orde komen. Het moderne strijdwapen de switch brengt de voorhoedespelers nogal eens in een andere dan hun oorspronkelijke positie. Komt de tegenpartij op zo'n moment onverwacht in het bezit van de bal, dan zal men elkaars verdedigende taak moeten overnemen. Tekening 11 laat zien hoe de rechtsback een pass naar de op de linksbuitenplaats geswitchte linksbinnen onderschept en meteen naar de rechtshalf plaatst. Natuurlijk kan nu de linksbinnen zijn directe tegen-

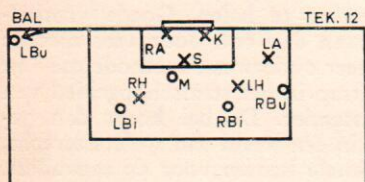
stander niet afstoppen. In dat geval neemt de linksbuiten zijn taak over en de linksbinnen volgt de rechtsachter, zodat deze niet opnieuw in een vrije positie de bal toespeeld kan krijgen.

HET POSITIE KIEZEN BIJ VRIJE SCHOP, DOELSCHOP, HOEKSCHOP, STRAFSCHOP EN INWORP

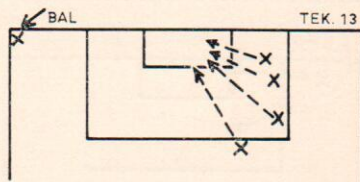
Ondanks het feit dat de voetbaltaktiek steeds wetenschappelijker vormen aanneemt, blijft het spel met zijn immer wisselende situaties en onverwachte wendingen toch grotendeels gebaseerd op handelen naar inzicht en feeling.

Men kan het spel niet spelen als een van buiten geleerd lesje en dat is maar goed ook. De voetbalsport zou anders snel zijn populariteit verliezen. Toch komen diverse situaties telkens in dezelfde vorm terug, namelijk bij de diverse spelhervattingen. Daarbij is het mogelijk aanval en afweer volgens vaste regels te laten verlopen.

Bij de hoekschop is doorgaans een volledige reorganisatie van de verdediging mogelijk. Het zal van het positie kiezen van de aanvallers afhangen waar de verdedigers zich opstellen. Het streven zal gericht moeten zijn op het afschermen van de ruimte tussen tegenstanders en eigen doel. De voorhoedespelers in tekening 12 zijn behoorlijk afgedekt. De verdedigers kiezen positie schuin achter de aanvallers om naar voren lopend te kunnen trachten de bal te spelen en tevens de weg naar het doel te kunnen afsnijden.

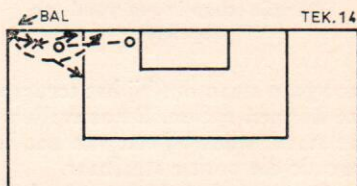

Afscherming van het doel bij een hoekschop

Aanvallers in een teruggetrokken positie bij een hoekschop

De rechtsachter, wiens directe tegenstander de hoekschop neemt, staat als extra verdediger bij de voorste doelpaal. Dat het voor de aanvallende partij niet eenvoudig is om uit een hoekschop direct profijt te trekken, bewijst wel het feit dat de oude uitspraak „een corner is een halve goal” in de praktijk meestal niet uitkomt. We hebben wel eens de theorie horen verkondigen dat de aanvallers allemaal voorbij de tweede doelpaal positie moeten kiezen om zodra de hoekschop genomen is te kunnen toestormen. Zie tekening 13. Het wordt in de praktijk weinig toegepast. Men zal dan om diverse verdedigers heen moeten lopen, hetgeen niet alleen het spelen van de bal bemoeilijkt, maar tevens de kans op een overtreding vergroot. Meer nut heeft de „hoekschop in tweeën”. Zie tekening 14. Vooral voor voorhoedespelers die klein van stuk zijn is de hoekschop-ineens-voor-het-doel doorgaans van weinig waarde. Bij de „hoekschop in tweeën” kan een toeschietende medespeler via een korte pass kiezen uit verschillende mogelijkheden. Hij wordt ongetwijfeld aangevallen en veelal door de bij de voorste paal opgesteld staande back. Wanneer de hoekschopnemer nu in de richting van het veld vrijloopt (nooit langs de lijn vanwege het buitenspelgevaar), kan hij de bal toegespeeld krijgen links zowel als rechts van de verdediger. Ook kan de speler met de bal na een schijntrap zelf trachten door te dringen naar het doel.

De „hoekschop in tweeën” met diverse mogelijkheden

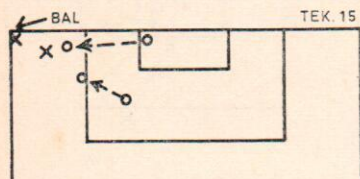
De mogelijkheden worden direct veel kleiner wanneer de verdedigende partij de juiste contra-taktiek volgt tegen de „hoekschop in tweeën”. We zien het weinig in praktijk brengen, maar is het eigenlijk niet logisch dat de twee spelers die tezamen de hoekschop nemen ook worden aangevallen door twee

spelers? Wanneer de twee directe tegenstanders van de hoekschopnemers direct toeschieten en elkaar in de rug dekken, zal het nuttig effect van deze taktische variant op de hoekschop sterk gereduceerd worden. Zie tekening 15.

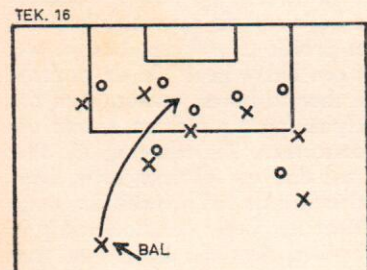
Zo is voor elke taktische manoeuvre wel een tegenzet te vinden. Het is echter zaak op het veld de tegenpartij net één zet voor te zijn.

HET MUURTJE

Andere telkens terugkerende spelhervattingen zijn de directe en indirecte vrije schoppen. De vrije schoppen in het middenveld behoeven geen uitgebreide bespreking. De overtredende partij zal trachten zo snel mogelijk tot afdekking van de tegenstanders te komen en de partij die de vrije schop moet nemen behoort door het snel nemen er van zoveel mogelijk voordeel uit deze

Afweer tegen de „hoekschop in tweeën”

De vrije schop in een woud van spelers

spelhervatting te halen. Goede voetbalteams passen dan ook doorgaans niet de min of meer ouderwetse methode toe van de verre trap in het strafschopgebied van de tegenstander. De bal komt dan gewoonlijk in een woud van spelers terecht, met minimale kansen voor de aanvallers. Zie tekening 16.

Het is doeltreffender om met het minst mogelijke oponthoud de dichtstbijzijnde medespeler in het spel te betrekken, zodat het spel voortgezet wordt met praktisch dezelfde formatie van de spelers als op het moment dat het spel werd onderbroken.

Anders wordt het wanneer de overtreding plaats vindt binnen een straal van ongeveer twintig meter van het doel. Binnen het strafschopgebied wordt de directe vrije schop een penalty en hierbij hebben noch verdedigers noch aanvallers veel keus in de taktische opstelling. Allen moeten zich binnen het speelveld, doch buiten het strafschopgebied en eveneens buiten een straal van 9.15 M van de bal bevinden. Alle spelers, verdedigers zowel als aanvallers, zullen zo dicht mogelijk naar de bal

toe gaan staan om bij het terugspringen van lat, paal of keeper de bal het eerst te kunnen spelen. De aanvallers moeten wel zorgen niet in buitenspelpositie te staan, want bij een van het houtwerk terugspringende bal in hun richting wordt die positie strafbaar.

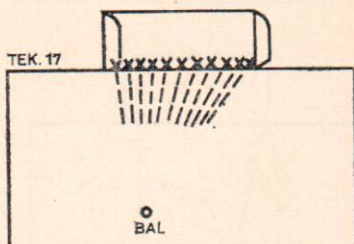
De strafschop-in-tweeën vinden we zo'n taktisch onding dat we er geen verdere bespreking aan wagen.

De indirecte vrije schop binnen het strafschopgebied vraagt wel een nadere uiteenzetting. Voor de aanvallende partij is het een eerste vereiste snel te handelen. Jammer genoeg wordt dat in de praktijk dikwijls ongeoorloofd vrijdeld door de verdedigende partij. Het niet tijdig innemen van de reglementair verplichte afstand van 9.15 M belet veelal de aanvallende partij voordeel uit de vrije schop te trekken en dat is toch de bedoeling van de opgelegde straf. Heeft de verdedigende partij taktische tegenmaatregelen kunnen nemen, dan is zelfs uit een indirecte vrije schop binnen het strafschopgebied moeilijk

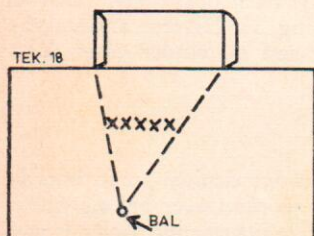
voordeel te behalen. De verdedigers zullen zich zodanig opstellen dat de directe weg naar het doel versperd is door middel van het zogenaamde „muurtje”, dat we dadelijk bij de vrije schop even buiten het strafschoopgebied nader zullen bespreken. Weliswaar kan door een zijwaartse pass de directe weg naar het doel geforceerd worden, maar zodra de bal een omwenteling heeft gemaakt, mogen ook de verdedigers zich naar de bal begeven en met toestormende tegenstanders is het moeilijk richten. De beste aanvalsmethode is dus de vrije schop te nemen voordat de verdediging gereorganiseerd is, maar zoals gezegd wordt dat nogal eens ongeoorloofd verhinderd.

Een vrije schop die dikwijls geharrewar op het veld veroorzaakt en daarom door een handige scheidsrechter zoveel mogelijk vermeden zal worden is de indirecte vrije schop op minder dan 9.15 M van het doel. Zie tekening 17. De verdedigers zijn verplicht de afstand van 9.15 M aan te houden, maar mogen zich wel op hun eigen doellijn binnen de doelpalen opstellen. De juiste verdedigende taktiek tegen die vrije schop is dan ook het opstellen van alle spelers op de doellijn. Zodra de bal een omwenteling heeft gemaakt, stormen alle spelers in de richting van de bal en deze levende bewegende muur is niet zo eenvoudig te doorbreken. De vrije schopnemer kan ook trachten door een directe trap het geluk van een treffer via een tegenstander te forceren. De mogelijkheid op succes is menen we op deze manier tegen een levende muur op de doellijn ongeveer even groot of net zo klein als bij de pass naar een medespeler.

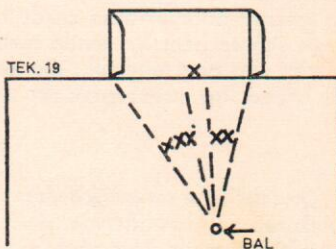
De directe vrije trap even buiten het strafschoopgebied vereist een speciale verdedigende taktiek. Zie tekeningen 18 en 19. Het gevaar van een direct schot op het doel moet bestreden worden middels het muurtje van spelers.

Opstelling bij een indirecte vrije schop binnen 9,15 m van het doel

Het dichte muurtje

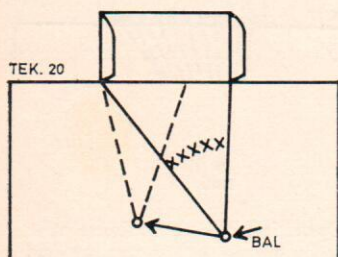

Het muurtje met een „gat”

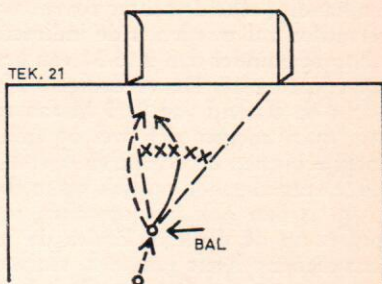
Het gebied binnen de twee denkbeeldige lijnen vanaf de bal naar de beide doelpalen moet afgeschermd worden. Wanneer vijf spelers zich op 9.15 M afstand van de bal mannetje aan mannetje opstellen, is de directe weg naar het doel versperd. Het verstandigste is de drie achterspelers en de halves als muur te laten fungeren. De doelverdediger zal bij een van de doelpalen staande kunnen beoordelen of het muurtje zich op de juiste plaats bevindt. Elke bal naast het muurtje zal ook voorbij het doel terechtkomen en de boogbal over de muur zal door gebrek aan snelheid een prooi moeten worden van de keeper. In afwijking van dit „dichte” muurtje geeft men ook wel eens de voorkeur aan een

„open” muurtje. Men laat dan in het midden of aan de zijkant van het muurtje een gat om de keeper uitzicht te geven. De door dat gat getrapte bal zal door de daar achter opgestelde keeper gestopt worden. Het gevaar hierbij is dat de bal van richting veranderd kan worden door een van de spelers uit het muurtje. We prefereren daarom het „dichte” muurtje en achten het nadeel van het gebrek aan uitzicht van de doelverdediger kleiner dan het gevaar van het gat in de muur.

We hebben tot nu toe de directe vrije schop even buiten het strafschopgebied bekeken van de verdedigende kant. De aanvallende partij zal natuurlijk naar tactische middelen zoeken om ondanks de georganiseerde afweer toch

De zijwaartse pass uit een vrije schop

De hoogbal over het muurtje

voordeel te behalen uit de vrije schop. Een hard en laag schot op het muurtje kan succes hebben. Tijdens de in augustus 1960 gespeelde wedstrijd Amsterdams elftal—Barcelona nam Hans Boskamp op deze manier een vrije schop en via het been van een tegenstander verdween de bal precies in de andere hoek dan waar de keeper hem verwachtte.

Een andere mogelijkheid is de zijwaartse pass, waardoor de directe weg naar het doel weer vrijkomt. Zie tekening 20. Ook kan de vrije schopnemer na een schijntrap doorsprinten en de bal over het muurtje heen ontvangen van een vlak achter hem komende medespeler. Zie tekening 21. Diverse andere variaties zijn nog mogelijk, die de intelligente speler zelf zal vinden of er door de trainer op attent gemaakt zal worden.

DE INWORP

De tactische mogelijkheden van de inworp — en dan denken we in hoofdzaak aan de uitzondering op de buitenspelregel — worden over het algemeen weinig uitgebuit. Het traditionele tikje terug naar de ingooiende speler is een herhaaldelijk voorkomend verschijnsel, op de bestrijding waarvan we dadelijk terugkomen.

Het is tactisch juist om te trachten middels een inworp het dekkings-systeem van de tegenpartij te ontwrichten. Hoe verder de inwerpende speler kan gooien, des te groter zijn de mogelijkheden. Het inwerpen achter de verdediging van de tegenpartij kan nuttig zijn wanneer daar vrije ruimte gemaakt is. Tekening 22 toont dat maken van de vrije ruimte. Twee medespelers schieten op de ingooiende speler toe en trekken hun dekkende tegenstanders mee. De derde speler sprint in de op die wijze gemaakte vrije ruimte en ontvangt de bal. Vanzelfsprekend kan ook een overkomende binnen- of halfspeler de bal toegeworpen krijgen. Hoofdzaak is grote beweeglijkheid van alle in de

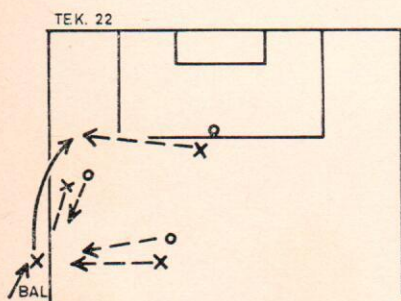
buurt zijnde spelers om aan de dekking te ontkomen en vrije ruimte te scheppen voor medespelers. Ook — en we zouden haast zeggen v o o r a l — bij de inworp is positie kiezen van alle spelers vereist om het juiste nut uit deze spelhervatting te halen.

Wie moeten ingooien?

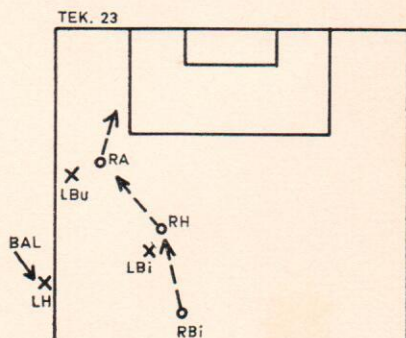
Uit de tijd van de ouderwetse „kanthalf”, een benaming die we ten onrechte nog wel zien gebruiken, stamt ongetwijfeld de gewoonte om deze spelers met de inworp te belasten. Erg logisch is dat niet in het driebacksysteem. De half zal doorgaans een langere weg moeten afleggen om de bal te bereiken dan de bij de zijlijn opererende back. Velen vinden het risico van een minder geslaagde inworp door de back te groot. Tegenover dit inderdaad niet slechts denkbeeldige nadeel staat het tempo-voordeel. Backs en buitenspelers zullen de bal met het minste tijdverlies kunnen ingooien. We zien dan ook de tactische evolutie van de inworp zich in de toekomst wel in die richting ontwikkelen.

Een veel toegepaste afweer tegen de inworp is de dekkingsovername tussen binnenspeler, half en back. Zie tekening 23. De directe tegenstander van de ingooiende speler neemt dan tijdelijk de dekking over van zijn halfspeler, die op zijn beurt zolang de back vervangt, terwijl deze zich dan als extra verdediger daar achter opstelt. Ongetwijfeld schuilt er veel goeds in deze tactiek doch in het moderne voetbal komen verschillende nadelen van deze tactiek naar voren. Ten eerste wordt het door het steeds hogere speltempo moeilijker om in de kortere tijd die men voor alle acties kan gebruiken deze dekkingsovername goed georganiseerd uit te voeren en bij een gebrekkige uitvoering is het middel erger dan de kwaal.

Op de tweede plaats betekent dit een extra belasting van de binnenspeler, van wie men in het moderne voetbal toch al het nodige vergt. Tenslotte is er zelfs bij een goed en snel uitgevoerde dekkingsovername toch altijd nog een

De inworp in de vrije ruimte

Dekkingsovername bij de inworp

vrij staande tegenstander, namelijk ... de ingooier. Daarom is het ons inziens beter de tactiek van de extra verdediger te laten varen en de ingooier te laten dekken door zijn directe tegenstander. Op die manier kan het veel voorkomende tikje terug wellicht onderschept en het gevaar van fouten in de dekkingsovername voorkomen worden. Per slot zijn in elke spelsituatie de verdedigende spelers verantwoordelijk voor hun directe tegenstanders en we zien niet al te best in waarom de toch doorgaans niet zo heel gevaarlijke ingooi een extra verdediger zou vragen.

DOELSCHOP EN SCHEIDSRECHTERSBAL

De doelschop behoort de inleiding te vormen tot een opgezette aanval. Daarom is ook bij de doelschop het positie kiezen belangrijk. Via de doelschop ineens van de grond of middels een passje naar een medespeler uit de hand kunnen het best de terugkomende vleugelspelers in het spel betrokken worden. Aan de zijlijn is niet alleen doorgaans de meeste vrije ruimte, maar de trap in die richting houdt ook de minste risico's in bij een minder geslaagde uitvoering. Als tegenzet hierop kunnen de vijandelijke vleugelspelers op hun beurt deze spelhervatting weer storen door hun tegenspelende buitenspelers af te dekken. Van het tempo van de uitvoering van tactische zet of tegenzet zal afhangen in hoeverre de doelschop van nut is voor de partij die in balbezit is.

Over de weinig voorkomende scheidsrechtersbal kunnen we kort zijn. Welke partij zich van het toch altijd belangrijke balbezit verzekert bij een scheidsrechtersbal op het middenveld zal afhangen van de snelheid van handelen van de zich bij de bal bevindende spelers. Bij een scheidsrechtersbal vlak bij het doel, die de handige scheidsrechter zoveel mogelijk zal trachten te vermijden, is het voor de verdedigende partij zaak veel spelers tussen bal en doel op te stellen om het gevaar zo klein mogelijk te maken. Zij dienen in elk geval attent te zijn op het kleine addertje in het gras in de vorm van de uitzondering op de buitenspelregel bij de scheidsrechtersbal.

PERSOONLIJKE TAKTIEK

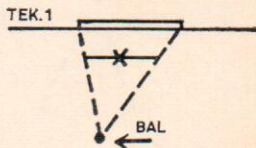
In dit artikel willen we wat dieper ingaan op de persoonlijke taktiek. Het overleg dus waarmee iedere speler, rekening houdend met de spelregels en zijn plaats in het elftal, te werk gaat.

DE DOELVERDEDIGER IS INDIVIDUALIST EN TEAMSPELER

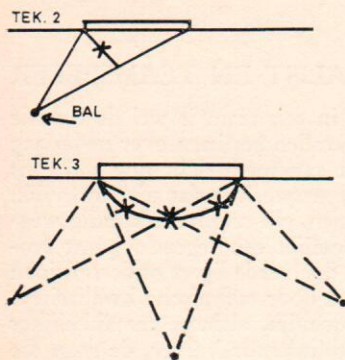
Een van de meest verantwoordelijke posten in een team is wel de functie van doelverdediger. Zijn optreden kan in vele gevallen beslissen over nederlaag of winst. Een half- of binnenspeler kan gebrek aan spelinzicht nog wel eens camoufleren door ijver en werklust. Bij het keeperswerk is dat niet mogelijk. Elke verkeerde opstelling, iedere fout in het timen, elk onoordeelkundig wegwerken van de bal zal in vele gevallen onmiddellijk een tegendoelpunt tengevolge hebben. De waarlijk „groten” onder de doelverdedigers onderscheiden zich dan ook over het algemeen niet van de rest door technische kwaliteiten. De techniek van het doelverdedigen is niet moeilijk, althans gemakkelijker aan te leren dan die van de veldspelers. De uitblinkende keeper, de man die wedstrijden uit het vuur sleept, de rustige steunpilaar in de achterhoede, ontleent zijn waarde en kracht veeleer aan tactische kwaliteiten, aan spelinzicht, dat vooral belangrijk is voor het veelomvattende werk vóór het doel. De meest complete doelverdediger die wij hebben gekend is naar onze persoonlijke mening Piet Kraak. Vergelijkingen met vroegere grootheden als Göbel en Van der Meulen kunnen we niet maken, maar wel weten we dat zeer goede doelverdedigers als Landman, De Munck en ook de huidige keeper van het Nederlands elftal Eddy Pieters Graafland nèt niet allround genoeg waren en zijn om even hoog te worden aangeslagen als Piet Kraak in zijn glorietijd. Landman bijvoorbeeld was leniger dan Kraak en heeft met zijn tijgersprongen ballen gestopt die Kraak wellicht zou hebben doorgelaten en hetzelfde kan eigenlijk worden gezegd van Pieters Graafland, maar Kraak voorkwam veel onnodig spectaculair werk door zijn spelinzicht. Door zijn tactische opstelling en getimed ingrijpen smoorde hij vele scoringskansen in de kiem, waarvan we eerst het opstellen zullen behandelen.

De „plaats onder de lat” is een veel gebruikte term voor de functie van de keeper, maar geeft allerm minst volledig aan waar de doelman zich in de diverse spelsituaties moet opstellen. Wanneer de keeper op zijn doellijn staat heeft hij een doelvlak te verdedigen van 7.32 M bij 2.44 M, zijnde de breedte en hoogte van het doel. De „lijnkeeper” kan door springen of languit springend vallen een behoorlijk deel van dat te verdedigen vlak bestrijken, maar de schiethoek is door enkele pasjes voor- of zijwaarts aanmerkelijk te verkleinen. Tekening 1

Naarmate de bal zich meer naar de zijanten van het veld bevindt, worden de mogelijkheden voor de doelman om zijn doel te verkleinen beter. Tekening 2 laat dat duidelijk zien. Onze conclusie hieruit is dan ook dat de keeper op het moment dat hij een schot op het doel kan verwachten, zich nooit op de doellijn mag bevinden. Het lijkt wat boud

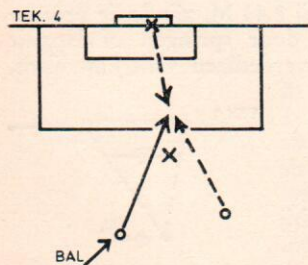
gesproken maar de doelman moet zich regelmatig en snel verplaatsen, te regelen naar de richting en snelheid van de balverplaatsing. Deze steeds wisselende positie van de keeper is natuurlijk vooral belangrijk wanneer de tegenstander met de bal zich binnen schotsafstand bevindt. Dat zal dus zijn in en vlakbij het strafschoopgebied.

Vanzelfsprekend is er ook een zwakke zijde aan het doel verkleinen. De vóór het doel opgestelde keeper staat namelijk niet zo gunstig wanneer er een boogbal op hem afgevuurd wordt. Ook hier kan het tactisch inzicht van de keeper aangeven in hoeverre hij zijn doel moet verkleinen en daarbij tevens rekening moet houden met een boogbal. In ieder geval is het verstandig om pas op het laatste ogenblik het pasje of de paar stappen naar voren te doen. Het type tegenstander kan hierbij ook een rol spelen. Krijgt een speler als Coen Dillen de bal voor zijn schoenen, dan kan de tegenspelende keeper wel snel tot doel verkleinen overgaan omdat hij dan wel op een strak schot kan rekenen. Met een listige speler als Lenstra is het moeilijker. Staat de doelman dan te vroeg voor zijn doel dan is de kans groot dat de bal over hem heen „gelepeeld” wordt. Toch mag dat gevaar de keeper er niet van weerhouden de schiethoek telkens zo klein mogelijk te maken. De boogvormige lijn die hij moet volgen bij de schoten uit diverse hoeken loopt van ongeveer vijf meter vóór het doel tot de beide doelpalen. Zie tekening 3. Wanneer de doelman zich opstelt op de in die tekening gedemonstreerde wijze, kan hij vele schoten stoppen zonder een zweefsprong te maken. Een spectaculaire sprong mag dan oogstrelend zijn en applaus ontlokken, het is uit tactisch oogpunt beter de horizontale houding zoveel mogelijk te vermijden. „Publiek-keepers” zijn doorgaans niet de beste.

SCHOT VERHINDEREN IS BETER DAN SCHOT STOPPEN

Het stoppen van op het doel afgevuurde schoten mag dan een belangrijk onderdeel zijn van het werk van de doelverdediger, minstens net zo voorname is zijn arbeid vóór het

doel, het beheersen van het strafschoopgebied. Door tijdig uit het doel te komen bij voorzetten en passes dóór de eigen verdediging kan de keeper scoringskansen in de kiem smoren. Voorzetten die in de doelmond neerkomen, behoren een prooi te zijn van de doelman en bij een throughpass langs de laatste verdediger moet de keeper trachten de gelanceerde speler vóór te zijn. Spelinzicht en gevoel voor de situatie kunnen de keeper een voorsprong geven bij de sprint om de bal. Tekening 4 laat zien dat de keeper net als een veldspeler de bedoelingen der tegenstanders moet trachten te doorgronden en zijn pass moet timen. Hij moet zorgen op het moment dat de pass gegeven wordt reeds onderweg te zijn en mag niet tot het allerlaatste ogenblik op zijn doellijn blijven staan. De tactische keeper speelt tevens vierde back.

Daarnaast behoort hij de taktische speelwijze van de achterhoede te dirigeren. Hij kan elke situatie het beste overzien en moet zijn medespelers toeroepen dat zij de tijd hebben om de bal te spelen of aangevallen worden. Hij moet hen wijzen op hiaten in de dekking en commanderen of zij moeten terugspelen of wegwerken en kan zelfs aangeven waarheen de bal het beste gespeeld kan worden. Kortom, de keeper behoort de commandant te zijn van de verdediging en moet in zijn functie met een sterk individualistische inslag toch vooral ook een goed teamspeler zijn.

DE VERDEDIGERS

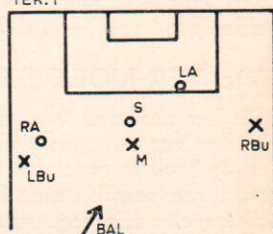
In het moderne driebacksysteem, de naam zegt het al, hebben we drie verdedigers. Twee van hen noemen we backs of achterspelers en de middelste spil. Men zou net zo goed kunnen spreken van drie achterspelers, maar de naam spil is zo verankerd in de voetbalsport dat deze betiteling ook na de taktiekwijziging is blijven hangen. Eigenlijk is dat ook wel goed, want de spil blijft een centrale figuur, een as waar dan niet meer het hele elftal, maar toch nog wel de verdediging om draait. Bij de bespreking van de verdedigers zullen we de backs apart behandelen, omdat hun taktische werkwijze verschilt van die van de spil.

Wil de achterspeler zijn taktische werk naar behoren kunnen uitvoeren, dan dient hij met beide benen te kunnen trappen en over een behoorlijke koptechniek te beschikken. Balvaardigheid kan zijn werk vergemakkelijken, maar virtuositeit is niet direct vereist. Dat kan zelfs bij verkeerd gebruik uit taktisch oogpunt ongewenst zijn. Het taktische werk van de back bestaat uit het dekken, verdeeld in mandekking en rug- of ruimtedekking, en het meehelpen bij de opbouw van de eigen aanvallen. Is de bal in het bezit van de tegenpartij op zijn eigen lengtehelft, dan dient de back zijn directe tegenstander, de buitenspeler, te dekken. Dit is de zogenaamde mandekking. Op dat moment geeft de andere achterspeler rugdekking. Zie tekening 1. De backs mogen nimmer met de spil op één lijn spelen. Het kan zelfs zijn dat beide backs gelijktijdig ruimtedekking geven. Wanneer de bal zich ongeveer op de lengte-as van het veld bevindt (zie tekening 2), dan geven beide backs ruimtedekking voor doorbraken in het centrum en passes in de vrije ruimte. Zodra nu een van de vleugelspelers in het spel betrokken wordt, krijgen we weer direct het beeld van tekening 1.

We hebben wel elftallen gezien die met de drie achterspelers op één lijn opereerden om de buitenspelval te kunnen hanteren. In dat geval is reorganisatie van de verdediging bij fouten of wanneer een van de backs wordt gepasseerd, niet meer mogelijk. Daarom is die opstelling om taktische redenen niet te verkiezen.

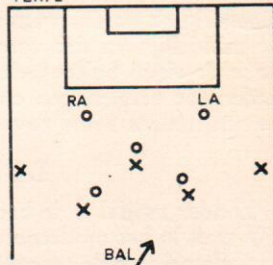
Uit bovenstaande zal zonder meer duidelijk zijn op welke wijze de rug- of ruimtedekking uitgevoerd wordt. De mandekking respectievelijk het aan-

TEK. 1

Mandekking (r.a.) en rugdekking (l.a.) in de juiste combinatie

TEK. 2

Ruimtedekking door beide backs

vallen van de tegenstander eist een nadere beschrijving. De mandekking van de buitenspeler vraagt een zodanige opstelling dat het mogelijk is om de pass vóór de tegenstander te onderscheppen. Hieruit blijkt dus dat de back zich vrij dicht bij zijn tegenstander moet opstellen, maar toch ook weer niet zo nabij dat hij bij een pass in de vrije ruimte achter hem door een snel sprintende vleugelspeler geslagen kan worden en in ieder geval zodanig dat hij zich in de rechte weg tussen tegenstander en eigen doel bevindt. Wanneer de buitenspeler, ondanks goed positie kiezen van de back, toch in het bezit komt van de bal, komt een ander deel van des achterspelers taak aan de orde. Hij moet zijn tegenstander attaqueren. Doet hij dat te schielijk, dan is de kans groot dat een geraffineerde tegenstander hem voorbij glipt. Het zal in de meeste gevallen de voorkeur verdienen om op ongeveer één meter afstand de acties van de tegenstander af te wachten. Bij schijnbewegingen is het gewenst speciaal de bal in het vizier te houden en minder te letten op bewegingen van romp en benen van de opponent. De back dient vooral een balvaardige en snelle vleugelspeler, het type Moulijn bijvoorbeeld, niet te dicht te naderen en moet hem dwingen de bal af te spelen naar een — bij goed verdedigend spel — gedekte medespeler.

HOE VER MOET DE BACK ZIJN TEGENSTANDER VOLGEN?

In het moderne voetbal passen de vleugelspelers wel de taktische zet toe van het ver teruggaan, uiteraard met de bedoeling om zich aan de dekking van de back te onttrekken. Tot waar de back zijn tegenstander moet volgen, hangt van verschillende factoren af. We zijn persoonlijk van mening dat de achterspeler zijn tegenstander consequent moet volgen op de momenten dat hij direct in het spel betrokken kan worden, maar geven volmondig toe dat deze speelwijze alleen voor snelle achterspelers geschikt is. Bovendien moeten de medeverdedigers hierop ingesteld zijn en ook over de nodige snelheid beschikken om in de, door de vleugelspeler gemaakte, vrije ruimte sprintende tegenstanders te kunnen volgen. Het kan dus in het raam van een bepaalde ploegtaktiek passen wanneer de back zijn tegenstander volgt tot bijvoorbeeld de middellijn en dat voorbij dat gedeelte van het veld wordt overgenomen door de eigen buitenspeler. Iedere taakoverneming houdt evenwel mogelijkheden tot vergissingen en fouten in en zo niet uiterst noodzakelijk, kunnen ze ons inziens beter zoveel mogelijk vermeden worden.

DE BACK ALS AANVALLER

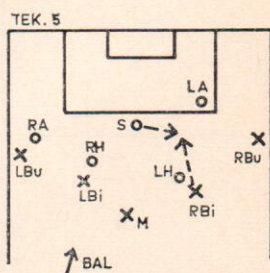
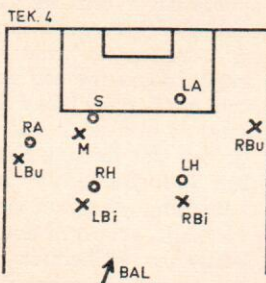
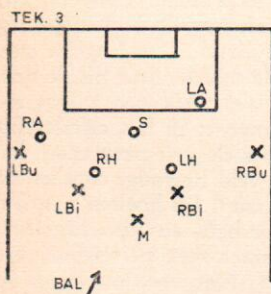
Zonder twijfel is de back op de eerste plaats een verdedigende speler, maar zijn taak in het moderne voetbal houdt allerm minst op bij het afbreken van het aanvalsspel van de tegenpartij. Hij dient integendeel een werkzaam aandeel te nemen in het opbouwen van de eigen aanvallen, al moet hij zorgen dat de risico's die hij daarbij neemt in de juiste verhouding staan tot zijn eigen capaciteiten en die van zijn directe tegenstander.

Dat een „opkomende” back zelfs incidenteel de taak van de voorhoede kan overnemen, bewees destijds de bekende Belgische speler Anoul door in een landenwedstrijd tegen Frankrijk ver naar voren komend met een goed gericht en hard schot een doelpunt te scoren. Hij verwierf daarmee een grote populariteit, zo zelfs dat het publiek ook andere naar voren komende achterspelers wel aanmoedigde met de kreet „Anoul, Anoul”. Toch willen we het maken van doelpunten echt niet tot het repertoire van de back rekenen. De kans op succes bij die pogingen weegt bij lange na niet op tegen de risico's en de consequenties voor de ploegtaktiek die er aan verbonden zijn.

DE SPIL

Vroeger deed de spil zijn naam ongetwijfeld meer eer aan dan tegenwoordig. De aanvallende of half aanvallende-half verdedigende spil uit het orthodoxe systeem was werkelijk de spil, de as waar het elftal om draaide. Hij behoorde dat althans te zijn. De verdedigende spil in het driebacksysteem mag dan zijn taak meer beperkt zien tot een grotendeels verdedigende, hij blijft toch ons inziens een sleutelpositie in het team bezetten. Een zwak bezette spilplaats devalueert doorgaans een geheel elftal sterk. De spil is niet slechts de directe tegenspeler van de vijandelijke midvoor, al is dat een niet onbelangrijk onderdeel van zijn taak, maar hij behoort de centrale figuur in de verdediging te zijn. Dus toch ook weer de spil, de as waar nu de verdediging om draait.

In de beginperiode van het driebacksysteem was de taak van de spil uit tactisch oogpunt bezien niet moeilijk. De middenvoor was de doorlopende aanvalsspits en het dekken van dit soort aanvalsleider leverde geen bijzondere problemen op. Het spel van de middenvoor is echter in de loop van de jaren veel gevarieerder geworden. Teruggetrokken en naar de vleugel uitzwenkende centervoorers trachten de spil uit zijn centrale positie in de verdediging te lokken. Een consequent dekkende spil zou zijn eigen verdediging ontwrichten en deze manier van spelen is daarom te ontraden. Wanneer de spil zijn centrale positie behoudt en de middenvoor niet volgt op zijn zwerftochten, heeft dat weliswaar tot gevolg dat de tegenpartij ergens op het veld een tijdelijke numerieke meerderheid heeft, hetgeen de dekkende taak van de andere spelers niet vergemakkelijkt, maar daar staat tegenover dat de middenvoor, wil hij een van de meest belangrijke onderdelen van zijn werk (het maken van doelpunten) niet verzaken, toch altijd weer in het arbeidsveld van de spil zal terechtkomen. In het moderne voetbal zal de spil dan ook dikwijls de vrije ruimte dekken, al behoort hij een in het voorste gelid opduikende tegenstander, om het even of het de middenvoor of een van zijn medespelers is,

Spil dekt een in het voorste gelid opduikende vervanger van de middenvoor

Ruimtedekking door de spil Mandekking door de spil

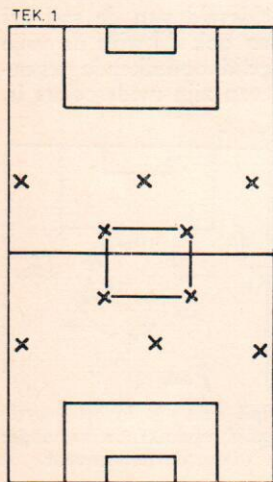
te dekken respectievelijk aan te vallen. Tekening 3 laat zien hoe de spil de ruimte afdekt wanneer de middenvoor zich terugtrekt. Tekening 4 demonstreert de mandekking als de middenvoor in de spits van de aanval gaat en tekening 5 is eigenlijk het vervolg van tekening 3. De plaats van de middenvoor wordt ingenomen door een in de aanvalsspits sprintende binnenspeler en de spil gaat nu snel over van ruimtedekking naar mandekking. Wanneer in dit geval de spil consequent zijn middenvoor gedekt zou hebben, was door het vriesprinten van de rechtsbinnen de hele verdediging ontredderd geweest. Onnodig te vermelden dat in de in tekening 5 geschetste situatie de linkshalf

zich tijdelijk zal moeten belasten met het bewaken van de middenvoor. Het zal duidelijk zijn dat het werk van de spil door het veel inzicht vereisende gemanoeuvereer tussen ruimte- en mandekking alleen op de schouders gelegd kan worden van een taktisch begaafde speler, liefst met veel wedstrijdervaring. Vooral ook omdat er van de spil rust en vertrouwen moet uitgaan, achten we deze belangrijke positie in het elftal niet geschikt voor onervaren spelers. Ervaring, taktisch inzicht en persoonlijkheid zijn ons inziens onmisbare eigenschappen om in het hoogste team met succes de centrale positie in de verdediging te kunnen bezetten.

Bovendien zal ook de spil naast zijn verdedigende werk de grondslag moeten leggen voor eigen doeltreffend samenspel en vooral ook dienen zorg te dragen voor het aansluiten der linies, voor regelmatig contact van de verdediging met de rest van het elftal. Nóg riskanter dan voor de back zijn uitstapjes naar voren van de spil en elke spil met verantwoordelijkheidsgevoel en begrip voor zijn belangrijke positie zal deze ontaktische uitpattingen van zijn repertoire schrappen. Want buitengewoon verantwoordelijk is de taak van de spil. Het uitleven van balvaardigheid of gedurfd „pingelen” is voor hem taboe. Hij dient rustig, zonder franje, efficiënt, nuchter en met overleg zijn werk te doen. Dan kan hij zijn wat hij behoort te zijn, de centrale figuur in de verdediging.

DE HALFSPELERS

De halfspeler — de uit het orthodoxe systeem overgebleven betiteling kant- of vleugelhalf is in het driebacksysteem minder geschikt — heeft een veel-

Magisch vierkant

omvattende taak en meer dan voor welke speler ook in het team geldt voor hem de stelregel dat hij praktisch „nooit genoeg doet”. Mits taktisch verantwoord kan de halfspeler bij welhaast iedere spelsituatie betrokken zijn en in praktisch elke combinatie een werkzaam aandeel hebben. De halfspelers vormen dan ook met de binnenspelers de „ruggegraat” van het elftal. Het Engelse gezegde „Geef me een goede middenlinie en ik heb een goed team” bewijst wel welk een vooraanstaande positie de half inneemt in het elftal. Uit de tijd dat de voorhoede zich vrij permanent in een W-formatie over het veld bewoog, dateert de benaming „Magisch vierkant”. De hoeken van dit vierkant, gevormd door de half- en binnenspelers, bestrijken en hebben contact met alle delen van het team. Zie tekening 1. Het voorhoedespel is evenwel sterk geëvolueerd en daardoor is het vierkant omgebogen tot grillig wisselende figuren, maar de halfspelers zijn toch de belangrijke schakels gebleven tussen aanval en verdediging. Van hen hangt ook voor een groot deel af het ons

inziens onontbeerlijke evenwicht tussen aanval en verdediging in stand gehouden wordt.

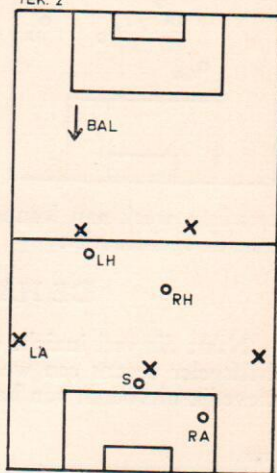
EENVOUD IS KENMERK VAN HET WARE

Dit wijze gezegde zou de wapenspreuk van de halfspeler kunnen zijn en daarop moet in ieder geval de taktische werkwijze van de half gebaseerd zijn.

Zijn tweedelige taak, bestaande uit enerzijds het steunen van de aanval en anderzijds het dekken respectievelijk het attaqueren van de vijandelijke binnenspeler en zo nodig nog verder assisteren bij het verdedigende werk, eist zoveel van hem dat onnodige acties en vooral het overdreven lopen met de bal zonder twijfel van nadeel zijn voor het uitvoeren van die taak. Bovendien bepaalt de snelheid van handelen en doorspelen van de bal van de halves in niet geringe mate mede het tempo van het spel. Elk onnodig oponthoud op het middenveld werkt de tegenstander in de hand bij het reorganiseren van de verdediging en het beramen respectievelijk uitvoeren van een aanvalsplan. Het arbeidsterrein van de half is zeer groot en hij is een van de spelers die de grootste afstand afleggen per wedstrijd, hierbij wellicht beconcurrereerd door de binnenspeler. Derhalve is het voor hem zaak het lopen met de bal tot het hoog nodige en taktisch verantwoorde te beperken om zodoende voldoende energie te kunnen aanwenden voor het lopen zonder bal. **Eenvoudig spelen** zou eigenlijk iedere speler in zijn achterhoofd gegrift moeten hebben, maar de halfspeler in het bijzonder moet er volledig van doordrongen zijn. Er is geen regel zonder uitzondering en ook de stelregel dat de half altijd de bal met het minst mogelijke oponthoud moet doorspelen, gaat aan dit euvel mank. Wanneer na een offensief van de tegenpartij de halfspeler in het bezit komt van de bal, kan het taktisch verantwoord en zelfs noodzakelijk zijn dat hij de bal even „ophoudt” om de voorhoedespelers de gelegenheid te geven de juiste posities te gaan innemen. Ook wanneer dit om andere redenen gewenst is, zijn het vooral de halves die het speltempo kunnen regelen en het behoeft geen betoog dat een en ander veel taktisch inzicht vereist.

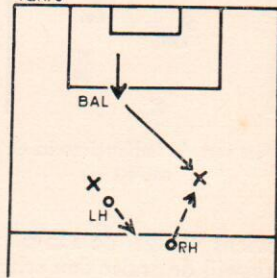
Een analyse van des halfspelers taak voert allereerst naar zijn belangrijk aandeel in de afweer van de vijandelijke aanvallen. Zijn directe tegenstander, de binnenspeler, behoort te worden gedekt, doch die dekking verschilt toch weer van die van de verdedigende spelers. Het dekken van de half zouden we eigenlijk liever taktisch manoeuvreren willen noemen. Beide halfspelers dienen dan ook volledig op elkaar ingesteld te zijn en elkander, net als de verdedigende spelers, in de rug te dekken, zodat zij nooit gelijktijdig in een geslagen positie komen. Wanneer een van tweeën scherp dekt, manoeuvreert de ander tussen man- en ruimtedekking. Tekening 2 toont de linkshalf in mandekking, terwijl de rechtshalf er op dat moment voor zorgt tussen linksbinnen van de tegenpartij en eigen doel te blijven en tevens zodanig positie kiest dat hij zijn collega-half zo nodig kan assisteren. Zou in dit geval de bal gespeeld worden naar de linksbinnen, dan kiezen de halves onmiddellijk positie als in tekening 3 is weergegeven. Op die manier komen nooit beide halves gelijktijdig in een geslagen positie, zelfs al wordt een van hen gepasseerd.

TEK. 2

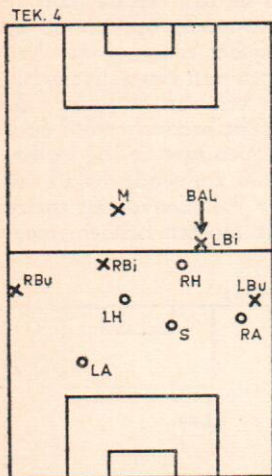
Elkaar in de rug dekkende halves

TEK. 3

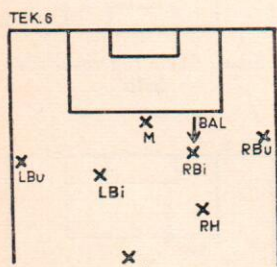
VERDEDIGENDE TAKTIEK TEGEN NUMERIEKE MEERDERHEID

Een andere reden dat het werk van de half veel tactisch inzicht vereist is het feit dat hij nogal eens tegenover een numerieke meerderheid kan komen te staan. Wanneer de vijandelijke halfspeler „opkomt” of indien de collega-half wordt gepasseerd, moet hij door tactisch terugwijken op de eerste plaats de medespelers in de gelegenheid trachten te stellen te hulp te snellen en ten tweede de combinatieruimte voor de tegenpartij verkleinen. Hij moet dan vooral de tegenstander met de bal niet aanvallen, maar de ruimte afschermen tot ongeveer 25 M van het eigen doel. Ook wanneer de middenvoor van de tegenpartij ver terug gaat, zal hij met zijn buurman samen het binnentrio van de opponent moeten bestrijden om de spil in de gelegenheid te stellen zijn centrale positie in de verdediging te blijven bezetten. Tekening 4 toont de halves in een zodanige positie dat zij tezamen de ruimte afschermen vóór het binnentrio. Vanzelfsprekend kan het voorkomen dat de halfspelers ook op andere manieren hun verdedigende teamgenoten moeten assisteren. Een en ander zal afhangen van het feit in hoeverre de achterspelers hun werk aan kunnen en mede bepaald worden door de ontwikkeling van de spelsituaties.

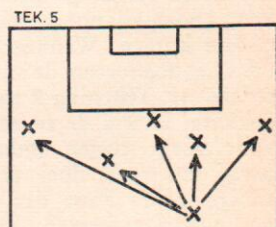
DE HALF ALS ZESDE AANVALLER

Naast dit veel inzicht en energie vereisende verdedigende werk behoort de halfspeler tevens een werkzaam aandeel te nemen in het opbouwen respectievelijk uitvoeren van het aanvalsspel en hij kan zelfs sporadisch als afwerker van een aanval fungeren. Zijn positie in het elftal maakt het mogelijk dat hij met zijn passes alle voorhoedespelers kan bereiken. Hij kan met zijn werk het karakter, de structuur van het aanvalsspel bepalen. Zie tekening 5.

Eén van de halfspelers in de aanval

Ook bij het steunen van de aanval behoren de halves in goede harmonie samen te werken. Wanneer beide halves gelijktijdig in het offensief gaan, houdt dat te veel risico's in voor het team. Daarom is het verstandiger wanneer de half over

wiens vleugel de aanval wordt geleid, dicht achter de voorhoede mee trekt, terwijl de ander dan schuin achter hem positie kiest, ook al weer om te voorkomen dat beide halves in een ongunstige positie komen wanneer de aanval mocht stranden. Zie tekening 6.

Vooral via het driehoeksspel over de vleugel tussen buitenspeler, binnenspeler en half kan laatstgenoemde een vruchtbaar aandeel hebben in het aanvalsspel en wanneer hij beschikt over een goed schot kan hij vanuit zijn positie vlak achter de aanvalslinie meewerken om het aantal doelpunten op de debetzijde te vergroten.

De halfspeler heeft dus een buitengewoon groot arbeidsterrein en niet alleen vergt dit veel van zijn lichamelijk kunnen, maar het „op het juiste ogenblik op de dito plaats” verschijnen vraagt vooral ook feeling, tactisch inzicht en een economisch gebruik van krachten. Zoals we in de aanvang reeds opmerkten, de halfspelers vormen samen met de binnenspelers de „ruggegraat” van het elftal en de stevigheid daarvan maakt in niet geringe mate de kracht en waarde van het team uit.

DE BINNENSPELER

De ideale binnenspeler heeft zijn aandeel in de strategische opzet van het aanvalsspel, fungeert tevens als afwerker van de aanvallen en assisteert tijdig de verdediging. Hij vormt met de andere binnenspeler en de halfs het magisch vierkant, met zijn vleugelspeler en de achter hem spelende half een vleugeldriehoek en met de andere binnenspeler en de middenvoor het binnentrio. Hij is dus bij heel wat elftalmootjes betrokken en daar alleen blijkt al uit dat slechts ijverige spelers met het lichamelijk vermogen om de ganse wedstrijd op praktisch elk gedeelte van het veld actief te zijn, voor deze functie geschikt zijn. Daarbij vergt het werk van de binnenspeler veel strategisch inzicht. Werkelijk complete binnenspelers zijn dan ook zeer schaars. Kick Smit was in zijn glorietijd een ideale binnenspeler, hard werkend op het middenveld en met schijnbewegingen en bekeken passes de tactische opzet van het spel bepalend. Bovendien werden zijn schoten en kopballen door iedere keeper gevreesd. Andere craks die als binnenspeler excelleerden zoals Abe Lenstra en Faas Wilkes waren ondanks hun grote kwaliteiten toch niet compleet genoeg — verdedigend waren zij niet sterk — om op één lijn te worden gesteld met Kick Smit.

Succesvol spel — en vooral voorhoedespel — is in niet geringe mate afhankelijk van de kwaliteiten van de binnenspelers. Zeer dikwijls vindt men in de teams die opmerkelijke resultaten bereiken uitblinkende binnenspelers. We behoeven slechts te wijzen op Puskas in het Hongaarse wonderteam, Fritz Walter in het Duitse elftal dat Weltmeister werd en Gren in het Zweedse elftal dat zo verrassend de finale wist te bereiken in het toernooi om het wereldkampioenschap in 1958 tegen Brazilië, in welk team zelfs twee binnenspelers, Didi en Pele, excelleerden. In datzelfde toernooi bereikte Frankrijk de derde plaats met topscorer en binnenspeler Just Fontaine.

Wat dichter bij huis zien we dat het succesvolle spel van Ajax voor een belangrijk deel gedragen werd door het produktieve en inzichtrijke spel van topscorer Henk Groot, die trouwens goed wordt aangevuld door de andere binnenspeler, Ko Prins. Binnenspelers „maken” het voorhoedespel, althans behoren dat te doen. Vanzelfsprekend behoeven niet beide binnenspelers „Spielmacher” te zijn. Zoals reeds gezegd is de complete binnenspeler, die zowel stratege als afwerker is, het ideale, maar doorgaans zal men het uiteraad met minder moeten doen. Een takticus en een doorzetter kunnen een goede combinatie vormen.

JUIST EVENWICHT

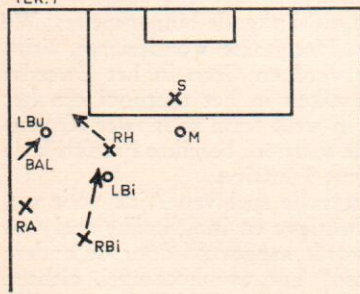
Om goed te laten uitkomen op welke wijze de binnenspeler zijn werk het beste kan verdelen moeten we allereerst vaststellen dat er in een elftal gestreefd

moet worden naar een juiste verdeling tussen aanvallend en verdedigend werk. We kunnen dat in cijfers uitdrukken. Hoewel iedere speler een aanvallende en een verdedigende taak heeft, zullen wij bij de puntenwaardering om te komen tot een goed overzicht van verdedigend en aanvallend werk bij de achterspelers en de doelverdediger het aanvallende werk verwaarlozen en bij de buitenspelers en de middenvoor het verdedigende gedeelte buiten beschouwing laten. Uitgaande van het cijfer 1 als maximum mogen we de doelverdediger en de drie achterspelers dat maximum toekennen voor verdedigend spel en de buitenspelers en middenvoor hetzelfde cijfer voor aanvalsspel. De halfspelers behoren half bij de verdediging en voor hetzelfde deel bij de aanval te worden gerekend en wanneer dan de taak van de binnenspeler wordt verdeeld in driekwart aanvalswerk één vierde verdedigend spel, bestaat er evenwicht tussen aanval en verdediging. Onderstaand overzicht geeft daarvan een duidelijk beeld.

Verdedigend werk		Aanvallend werk	
Doelverdediger	1	Rechtsbuiten	1
Rechtsachter	1	Links buiten	1
Linksachter	1	Middenvoor	1
Spil	1	Rechtsbinnen	$\frac{3}{4}$
Linkshalf	$\frac{1}{2}$	Links binnen	$\frac{3}{4}$
Rechtshalf	$\frac{1}{2}$	Rechtshalf	$\frac{1}{2}$
Links binnen	$\frac{1}{4}$	Linkshalf	$\frac{1}{2}$
Rechtsbinnen	$\frac{1}{4}$		
Totaal	$5\frac{1}{2}$	Totaal	$5\frac{1}{2}$

Het verdedigende werk van de binnenspeler bestaat grotendeels uit het zogenaamde „afstoppen” van zijn directe tegenstander, de halfspeler. Deze behoort in zijn opbouwende taak te worden gestoord en zodra de tegenpartij in het bezit komt van de bal is de binnenspeler daarvoor de aangewezen man. In het moderne aanvalsspel met het regelmatig verwisselen van plaats en de

TEK.1

De binnenspeler assisteert de verdediging

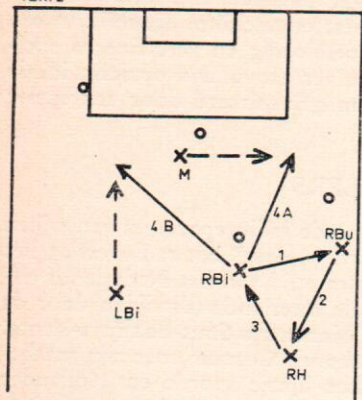
switch zullen andere voorhoedespelers in bepaalde situaties dat werk moeten overnemen, maar in beginsel behoort de binnenspeler zich er mee te belasten. Al naar gelang het spelverloop dat vereist kan de binnenspeler ook op andere manieren zijn verdediging assisteren. In tekening 1 moet de rechtshalf de doorgebroken linksbuiten aanvallen en daardoor zijn binnenspeler loslaten. De rechtsbinnen snelt terstond te hulp om de situatie te redden.

De aanvallende taak begint zoals bij elke speler zodra van balbezit sprake is. Met de andere binnenspeler behoort bij het aanvalswerk op de juiste wijze te verdelen. Wanneer de een bij het opbouwen van de aanval betrokken is, kan de ander in de

vrije ruimte positie kiezen om eventueel bij de afwerking aanwezig te zijn. Bij een aanval over de rechtervleugel bijvoorbeeld kan de rechtsbinnen in een driehoekscombinatie met half en buitenspeler de gelegenheid scheppen tot een vrije ruimtepass, waarvan dan de middenvoor of de linksbinnen gebruik kan maken. Zie tekening 2.

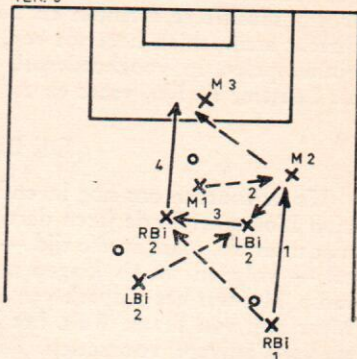
Een aanval door het centrum biedt weer andere mogelijkheden. Het binnentrio maakt combinerend een opening voor middenvoor of een van de binnenspelers. In tekening 3 geeft de rechtsbinnen een pass naar de naar rechts

TEK. 2

Vrije ruimtepass van de rechtsbinnen naar middenvoor of linksbinnen na driehoeksspel op de vleugel

TEK. 3

Het binnentrio forceert een doorbraak in het centrum

gezwakte middenvoor. Deze plaatst de bal terug op de toeschietende linksbinnen, die op zijn beurt de naar de linksbinnenplaats gewrichte rechtsbinnen in het spel betreft. De middenvoor wordt nu in de vrije ruimte achter de spil gelanceerd door een throughpass.

DE INDIVIDUALIST

Vanzelfsprekend zijn er nog vele andere mogelijkheden voor de binnenspelers om op tactisch verantwoorde wijze zijn vaardigheden in dienst te stellen van het aanvalsspel. Van zijn inzicht zal voor een groot deel afhangen of het aanvalsspel gericht is op de sterke en zwakke punten in de vijandelijke defensie, of de kwaliteiten van de mede-voorhoedespelers op de juiste wijze worden uitgebuit, kortom of het aanvalsspel het juiste karakter draagt en of er een logische en doeltreffende lijn in zit. Uit dat oogpunt bezien zijn er vele bezwaren tegen de binnenspelers als individualist. We herinneren ons maar al te goed het spel van Faas Wilkes vóór zijn prof tijd in Xerxes. De hele voorhoede stond in dienst van het solospel van Faas in plaats van andersom. Wanneer zijn acties om welke reden dan ook niet lukten was het voorhoedespel van Xerxes niets waard. In zijn prof tijd heeft Faas zijn speelwijze — wellicht daartoe gedwongen — meer aangepast aan het teamwork en hoewel zijn spel na zijn terugkeer in Nederland wat van het spectaculaire had verloren, had het meer waarde gekregen voor het elftal waarin hij speelde. Jammer genoeg zagen we na de profcarrière van Wilkes in het buitenland ook zijn gloeiende kogels niet meer en met alle waardering voor zijn veranderde spelstijl vonden we dat een nadeel er van.

Een geheel ander type was en is nu op ruim 40-jarige leeftijd nog steeds Abe Lenstra. Hoewel wij reeds in de aanvang van dit artikel betoogden dat zijn tekortkomingen in verdedigend opzicht er de oorzaak van zijn dat Abe niet

als een complete binnenspeler kan worden beschouwd — zijn telkens onderbroken interlandcarrière spreekt in dit verband duidelijke taal —, was zijn aanvalsspel in zijn glorietijd welhaast volmaakt. Als Lenstra de bal kreeg verwachtte men iets en meestal niet ten onrechte. Zijn haarzuivere pass op de juiste snelheid afgegeven, zijn weergaloos handig passeren, zijn feeling om op het juiste en daardoor voor de tegenpartij meest ongeschikte ogenblik in een scoringspositie te sprinten en bovenal zijn koelbloedig en geraffineerd spelinzicht stempelden hem tot een, althans in zuiver aanvallend opzicht, ideale binnenspeler. In voorhoedespel, gedirigeerd en geïnspireerd door een speler als Lenstra, zit lijn, vaart en raffinement.

DE BUITENSPELERS

We herinneren ons nog levendig de fascinerende radioreportages van wijlen Han Hollander in de jaren dertig. Tegenwoordig „doet” het radioverslag het niet meer zo, maar in die tijd — tevens een glorietijd van het Nederlands elftal — volgden we als jongen met spanning de interlandwedstrijden door de radio. Het was het tijdperk van het „gouden” binnentrio Smit-Bakhuys-Vente. Maar ook van Frank Wels, het kleine manneke uit Gorcum met zijn mathematisch zuivere voorzetten. Als hij langs het lijntje snorde en Hollander brulde enthousiast: „Een voorzet van Wels”, dan verwachtte je het volgende moment een vreugdekreet te kunnen slaken, want Wels verstond de kunst om met een afgemeten voorzet een van de schietlustige benen of kopgrage hoofden van het binnentrio te vinden en die wisten met een maatballetje wel raad. Aan die tijd moesten we terugdenken toen we aanvingen met de beschrijving van de taak van de buitenspeler, want we vinden het „bedienen” van het binnentrio nog steeds, of beter gezegd wéér het voornaamste werk van de vleugelspeler.

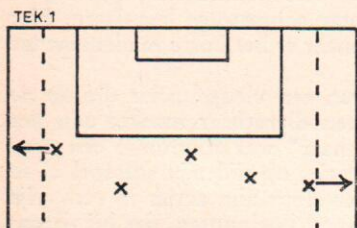
VAN „VOORBEREIDER” VIA „AFWERKER” NAAR „COMPLETE” BUITENSPELER

Vóór de buitenspelregelwijziging in 1925, dus ook vóór de geboorte van de W-formatie in de voorhoede, deed de buitenspeler zijn naam in zoverre eer aan dat hij inderdaad aan de buitenkant van het veld opereerde. Een vleugelspeler die na de wedstrijd niet het krijt van de zijlijn onder zijn schoenen had, zondigde tegen de toenmaals geldende tactische opvattingen. De buitenspeler had in het midden niets te zoeken en elke stap in die richting werd als het ware voor oneerlijke concurrentie gehouden ten opzichte van het binnentrio. Het was de tijd van de langs het lijntje „snorrende” vleugelspelers en de voorzetten vanaf de vleugel.

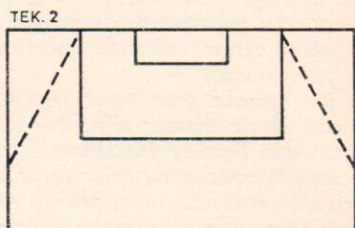
In de beginperiode van het driebackstelsel onderging de spelwijze van de buitenspeler een grondige wijziging. Inplaats van het binnentrio waren het nu de middenvoor en de buitenspelers geworden die hadden te zorgen voor de doelpunten. De binnenspelers waren echte middenveldspelers geworden, de opbouwers van het aanvalsspel en kansenscheppers voor de drie spitsen. Vanzelfsprekend konden de buitenspelers moeilijk doelpunten maken vanaf de vleugel en daarom moesten ze veelvuldig en ver naar binnen komen om in een gunstige schietpositie te komen. De buitenspeler was van kansenschepper geëvolueerd in afwerker op de eerste plaats.

Wanneer we nu ineens de sprong maken naar het moderne voetbal en dus een kleine dertig jaar overslaan, zien we dat het voorhoedespel wederom sterk veranderd is. Het werk van de binnenspeler is veel gevarieerder ge-

worden en ook de middenvoor heeft een veel groter arbeidsterrein gekregen. De voorhoede is weer een echt aanvalskintet en het steeds geperfectioneerde spel van de verdedigingen en de scherpere en doeltreffende dekking vragen veel variatie, raffinement en strategie van het aanvalsspel. Zodoende is ook de taak van de vleugelspeler meer omvattender geworden. De scherpere dekking heeft het noodzakelijk gemaakt het aanvalsspel meer dan voorheen te richten op de vrije ruimte en de buitenspeler heeft primair tot taak de mogelijkheden tot vrije ruimtespel zo groot mogelijk te maken. Hij moet het te bespelen terrein zo breed mogelijk houden en zijn uitgangspositie behoort dan ook de zijlijn te zijn. Een veel voorkomende taktische fout van de buitenspeler is het naar binnen positie kiezen. Tekening 1 laat zien hoe verkeerd positie kiezende buitenspelers het speelveld smaller maken. Wanneer beiden twee meter binnen de zijlijn opereren, maken zij tezamen het speelveld vier meter minder breed en het onnodig prijsgeven van een vier meter brede ter-

Foutief positie kiezende buitenspelers maken het speelveld smaller

Het afsnijden van de „dode” hoek

reinstrook voor het aanvalsspel is uiteraard een rem voor het maken van openingen in de vijandelijke defensie en vergemakkelijkt het werk van die verdedigingen.

De positie op de zijlijn heeft bovendien het voordeel dat de buitenspeler elke toespeelde bal kan bemachtigen of doorspelen gaande in de richting van het doel van de tegenpartij. Wanneer hij op een bal moet lopen in de richting van de zijlijn heeft dat vele nadelen bij het aannemen respectievelijk doorspelen er van. De uitgangspositie van de buitenspeler is dus, we benadrukken het nogmaals gaarne, op de zijlijn en niet enkele meters daar binnen. Maar al te vaak is het voor vele vleugelspelers een blijkbaar te moeilijke taktische opgave.

Schijnbaar in flagrante tegenstelling met het zojuist beweerde is de volgende taktische regel waaraan de buitenspeler zich dient te houden. Hij moet namelijk de „dode” hoek bij de hoekvlag zoveel mogelijk vermijden. Zie tekening 2. Een vleugelspeler die zich laat opsluiten in de hoek van het veld, komt daar niet eenvoudig meer uit. Vooral wanneer hij doorbreekt met de bal aan de voeten, moet hij er naar streven zo snel mogelijk het punt te bereiken waar strafschoplijn en doellijn elkaar snijden. Vanaf die plaats kan hij kiezen uit diverse mogelijkheden om zijn medespelers te bedienen. De korte voorzet is voor de keeper minder gemakkelijk te onderscheppen dan de inzet vanaf de vleugel en bovendien kan vanuit die positie de schuin achterwaartse pass worden gegeven, de zogenaamde „trekbal”.

Wanneer een aanval over de andere vleugel geleid wordt, behoort de buitenspeler op het taktisch juiste moment zijn vleugelpositie te verlaten om bij een eventuele voorzet over de verdediging heen een scoringskans te kunnen benutten of om de verdediging bij het wegwerken te storen. Een andere spelsituatie waarbij de buitenspeler niet aan zijn plaats gebonden is, ja zelfs ver-

plicht is deze te verlaten, wordt geschapen bij de switch in de voorhoede. Het tijdens een aanval geordend en snel van plaats verwisselen door de voorhoedespelers kan nuttig zijn om de vijandelijke verdediging uit positie te spelen, wanneer tenminste niet verzuimd wordt de vijf voorhoedeposities bezet te houden. Met twee spelers op de middenvoorplaats en de rechtsbuitenpositie onbezet is de switch niet goed uitgevoerd.

INDIVIDUALIST EN TEAMSPELER

De buitenplaats is een geschikte om er individuele kwaliteiten uit te leven. Aan de zijlijn is doorgaans de meeste ruimte om een tegenstander te passeren. Men komt niet direct de tweede tegen. Bovendien haalt een vleugelspeler die zijn tegenstander passeert de verdediging der tegenpartij uit elkaar. Een volgende opponent zal naar de zijlijn moeten komen om hem te attaqueren. Hierbij zij opgemerkt dat de vleugelspeler die weer afstopt nadat hij zijn tegenstander is gepasseerd, dergelijke solo-acties beter achterwege kan laten. Het passeren van tegenstanders heeft alleen zin wanneer er het juiste rendement uit gehaald wordt.

We kunnen geen beter voorbeeld vinden van een vleugelspeler die op de meest ideale manier zijn individuele kwaliteiten dienstbaar maakte aan het team dan Stanley Matthews. De „voetbaltovenaar” was allerminst een produktieve voorhoedespeler maar hij wist zo precies op tijd zijn solospel af te wisselen met een maatpass of voorzet naar een door zijn acties in een vrije scoringspositie gekomen medespeler dat het aantal doelpunten, dat hij tijdens zijn loopbaan door anderen liet scoren, niet te tellen is.

Een heel ander type is de Duitse „bumber” Helmut Rahn. Hij bedient zich ook dikwijls van solospel doch doorgaans niet in dienst van het teamspel. Hij probeert door zijn „gepingel” zelf in een goede schietpositie te komen en zijn kanonskogels waarborgen in ieder geval het nodige respect van de vijandelijke defensies. Het nadeel van Rahns speelwijze is dat wanneer zijn acties niet lukken of zijn schot de zuiverheid mist om doel te treffen, zijn spel die wedstrijd nutteloos is. Het is alles of niets, met naarmate der Helmut ouder wordt en de tegenstanders ingesteld raken op zijn spelype de meeste kans op niets.

In Nederland kenden en kennen we eveneens de solospelers op de vleugel. Ver vóór de tweede wereldoorlog vierden Law Adam met zijn schaarbeweging en Jan de Natris met zijn spectaculaire rennen — helaas te dikwijls afgewisseld door een langdurig „op de plaats rust” — vele triomfen.

In een later tijdperk bracht Bertus de Harder menige rechtsachter tot wanhoop met zijn snelheid en schijnbewegingen en tegenwoordig kunnen de Feijenoordsupporters wekelijks hun idool Coentje Moulijn bewonderen, die bij de stadionclub de linksbuitenplaats bezet, hoewel hij ons inziens ten onrechte meent op de linksbinnenplaats beter tot zijn recht te zullen komen. Een virtuoos als Moulijn, die nog te dikwijls tegenstanders passeert — en dan nog liefst enkele malen dezelfde — om het „pingelen” zelf, is net niet genoeg teamspeler voor de binnenplaats, die meer strategisch inzicht en wegcijfering van het individu vraagt dan de buitenplaats.

OOK VERDEDIGEN

In het moderne voetbal is de buitenspeler op de eerste en belangrijkste plaats aanvaller, maar toch heeft ook hij bij balverlies een verdedigende taak. De directe tegenstander, de achterspeler, moet gestoord worden in zijn opbouwende taak en zeker belet worden met de bal in de eigen defensie te drin-

gen. Bovendien kan een voorhoedeswitch de buitenspeler in een dusdanige positie brengen dat hij aan ploegdiscipline verplicht is de verdedigende taak van een medespeler over te nemen. Zoals gezegd echter is de buitenspeler hoofdzakelijk aanvallend, die zijn spel moet richten en zijn capaciteiten in dienst stellen van het combinatiespel van de voorhoede ter verkrijging van doelrijpe kansen, bij het benutten waarvan hij zeer goed een werkzaam aandeel kan hebben.

DE MIDDENVOOR

In onze jeugd was het straatvoetbal veel meer in trek dan tegenwoordig. Er ging geen dag voorbij zonder het „metsie” op school- of kerkplein en al ont-aardden die partijtjes van straat tegen straat doorgaans in een complete knok-partij, ze waren niettemin een goede en frequente leerschool voor voetbal-talent. Voor de aanvang van die partijtjes spelde zich altijd hetzelfde tafereel af. De meest bijdehante knapen verwierven zich de aantrekkelijkste functies, eenvoudig door dat luidkeels te verkondigen. Tegenspraak of discussies werden als bij stilzwijgende afspraak niet toegestaan. Het nemen van de eerste „pinantie” was voor de brutaalste, maar ook wie de tweede „pinantie” zou schieten werd al bij voorbaat vastgelegd. Zo ging het eveneens met de te bespelen plaatsen in het team en de middenvoorplaats was doorgaans zeer in trek. De centervoorpositie gaf de meeste kans op het maken van doelpunten en dat facet van het spel heeft vooral op de jeugd een grote aantrekkingskracht.

Via deze „historische” inleiding zijn we gekomen aan een van de belangrijkste onderdelen van de taak van de middenvoor, namelijk

HET MAKEN VAN DOELPUNTEN

Hoe gevarieerd of het werk van de middenvoor ook geworden is, het blijft een niet te miskennen feit dat zijn centrale positie in de aanvalslinie de meest geschikte is om een scoringskans te benutten. Vroeger genoot de middenvoor meer vrijheid dan tegenwoordig en hij kon zich permitteren in het centrum van de aanval zijn kansen af te wachten. De steeds scherpere en consequentere dekking in het moderne voetbal heeft het werk van de middenvoor echter allerminst vereenvoudigd. De middenvoor die in het hedendaagse voetbal tot zijn recht wil komen, kan zich niet meer veroorloven in zijn middenvoorpositie op kansen te wachten. Hij is dan door de verdediging van de tegenpartij te gemakkelijk uit te schakelen.

Die evolutie in de tactiek heeft verschillende typen middenvoors doen ontstaan. We kennen de doorzetter die regelmatig in de top van de aanval opereert en door het uitzwenken naar de vleugels aan de dekking tracht te ontkomen. Een dergelijk type houdt de verdediging regelmatig bezig, eist voortdurende oplettendheid en reorganisatie in de dekking en zet elk foutje van de tegenstanders om in nuttig rendement voor de aanval. In dit verband mogen we namen noemen van middenvoors als Lofthouse van Bolton Wanderers, de bij de vliegkamp van München omgekomen aanvalsleider van Manchester United Tommy Taylor en wat dichter bij huis de naar Italië verhuisde international Piet Kruyver van P.S.V. en ook Cor van der Gijp van Feijenoord, hoewel de laatste het door zijn voetbaltechnische en lichamelijke kwaliteiten toch iets meer van behendigheid moet hebben dan de echte stormram.

Het dichtst bij het stormramtype staat de middenvoor die ook in de top van de aanval opereert maar het meer moet hebben van balvaardigheid, bijvoor-

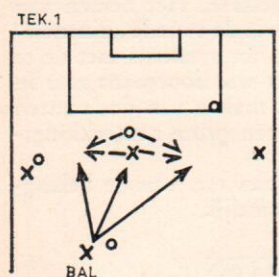
beeld een Tonny van der Linden. Het nadeel dat verbonden is aan de speelwijze van een dergelijk type, het ontbreken van stug en fel doorzetten bij persoonlijke duels en het schuwen van lichamelijk contact, kan gecompenseerd worden door het grotere combinatiegevoel en het accurater afgeven van de bal. Bij beide typen middenvoors, die alle twee in het voorste gelid opereren, staat het scoren van doelpunten op de eerste plaats, al dient gezegd dat ze bij het voorbereiden van de scoringskansen allerminst een negatieve rol mogen vervullen in het moderne voetbal.

DE MIDDENVOOR ALS STRATEEG

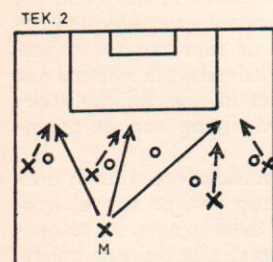
Van geheel ander allure is de middenvoor als „Spielmacher”. Bij dit type staat het voorbereiden van scoringskansen op het eerste plan en wordt het afwerken er van hoofdzakelijk aan de medevorhoedespelers overgelaten. Raymond Kopa, die na een minder succesvol seizoen bij Real Madrid terugkeerde naar zijn oude club Stade Reims, is het geijkte type van de middenvoor als strateeg. Tijdens het toernooi om het wereldkampioenschap in 1958

in Zweden was Just Fontaine als binnenspeler topscorer. Deze eervolle positie werd in niet geringe mate bewerkstelligd door het strategische spel van middenvoor Kopa.

Doordat de middenvoor als strateeg een van de kenmerkende eigenschappen van de middenvoor mist, namelijk de produktiviteit, moet zijn werk als Spielmacher wel van grote klasse zijn om dat gemis te compenseren en bovendien moet minstens één van de binnenspelers zijn taak als doelpuntenmaker kunnen overnemen. Niet iedereen beschikt namelijk over zoveel veelzijdigheid als een fenomeen als Di Stefano in zijn beste tijd. Die bestond het om naast Spielmacher ook nog afwerker te zijn. Deze regelbevestigende uitzondering buiten beschouwing latend kunnen we dus vaststellen dat de moderne middenvoors in twee groepen te verdelen zijn, namelijk de doelpuntenmaker, technicus of doorzetter, en de doelpuntenvoorbereider. Vanzelfsprekend zal de tactische opzet van het aanvalsspel gebaseerd moeten zijn op de spelers in het algemeen, maar speciaal gericht dienen te zijn op de kwaliteiten van de middenvoor. Het zal een groot verschil uitmaken of de middenvoor zijn centrale positie in de aanval in de spits dan wel dicht achter het aanvalsfront inneemt. De vooruitgeschoven middenvoor „vraagt” als het ware om passes diep in de verdediging van de tegenpartij en de teruggetrokken centervoor zoekt naar mogelijkheden voor een pass achter de vijandelijke defensie.

De pass naar de middenvoor in de spits van de aanval

De teruggetrokken middenvoor bedient zijn medespelers bij voorkeur van through-passes

De middenvoor in de top tracht doorbreken te forceren via persoonlijke duels, om het even of het is via stootkracht of middels technische vaardigheid, en de strateeg zoekt naar mogelijkheden om de verdediging te omspelen zonder duels, waarbij uiteraard de throughpass een geliefd wapen is.

Tekening 1 laat drie van de vele mogelijkheden zien om de vooruitgeschoven

middenvoor in het spel te betrekken. In alle gevallen zal hij echter direct met zijn dekkende tegenstander, de spil, te maken krijgen. Tekening 2 vertoont een situatie waarbij de middenvoor in zijn teruggetrokken positie naar mogelijkheden zoekt om een scoringskans te scheppen voor zijn medespelers. We hebben hierbij aangenomen dat de vijandelijke spil zich niet uit zijn positie heeft laten lokken. Vanuit die positie kan hij de situatie goed overzien en het juiste tijdstip kiezen voor de pass door de verdediging heen.

Het behoeft waarschijnlijk geen betoog dat aan de persoonlijke tactiek van beide typen middenvoors verschillende eisen worden gesteld. Zo zal de vooruitgeschoven middenvoor door de scherpe dekking die hij „geniet” dikwijls gebruik moeten maken van de pass-ineens. Het stoppen van de bal biedt de dekkende tegenstander gelegenheid tot ingrijpen. De teruggetrokken middenvoor daarentegen zal veelal de bal in bezit kunnen en zelfs moeten nemen. Hij moet het juiste moment uitkiezen om de verdediging te kunnen ontwrichten en is bij zijn afgeven afhankelijk van het tempo waarin zijn medespelers positie kiezen.

De middenvoor in de spits zal tegenstanders trachten te ontlopen om vrijheid van handelen te krijgen voor zijn hoofdtak, het scoren. De Spielmacher lokt juist spelers naar zich toe om zijn medespelers in een vrije positie te krijgen.

Uit deze voorbeelden zien we dus dat het tactische werk van beide typen middenvoors totaal verschillend is en het is dan ook zeker niet aan te bevelen om echte spits-middenvoors achter de voorhoede als strateeg terug te trekken en omgekeerd kan men moeilijk veel heil verwachten van de Spielmacher in de top van de aanval. Beider totaal verschillende speelwijzen vragen aparte tactische kwaliteiten en persoonlijk geven we de voorkeur aan de goede middenvoor in de top van de aanval die de kunst van het goaltjes maken verstaat. Per slot zijn het de doelpunten die beslissen over nederlaag of overwinning en het lijkt ons eenvoudiger om de strategische middenvoor de rol van binnenspeler te laten vervullen dan een binnenspeler te vinden die de zo belangrijke scoringstaak van de middenvoor kan overnemen.

BEVRIEZEN VAN HET SPEL

Deze tactische speelwijze om een bepaalde stand op het scorebord te consolideren verdient zeker een nadere beschouwing. Dit tactische snuffje, dat over het algemeen bij het publiek weinig waardering vindt omdat het voetballen als kijk sport er door in waarde daalt, hebben we voor het eerst zien demonstreren door Braziliaanse balgoochelaars. Jaren geleden speelde Botafogo op een Olympische dag een wedstrijd tegen een Nederlands bondselftal en ging bij een 6—1 voorsprong een show opvoeren. De bal werd praktisch niet meer naar voren gespeeld, maar stuk voor stuk jongleerden de spelers wat met de bal en lieten de tegenstanders van het kastje naar de muur lopen. Wellicht vindt dit soort spel in Brazilië waardering bij het publiek maar voor ons nuchtere westerse Europeanen gaat de aardigheid er snel af. Per slot kan een jongleur nóg meer met een bal doen doch ook dat gaat na een minuut of tien vervelen. Voetballen zonder wedstrijdelement, ontdaan van de opzet tot scoren, schenkt geen bevrediging, behoudens wellicht voor de jonglerende spelers zelf.

We nemen aan dat de Zuidamerikaanse balkunstenaars dit spelletje meer speelden om zich even uit te leven in hun balvaardigheid dan om een toch reeds onaantastbare voorsprong veilig te stellen. We zien het zogenaamde bevriezen echter ook wel toepassen om vooral in de laatste spelfase een zege of gelijkspel te consolideren. Gedreven door de stelregel dat de tegenstanders alleen doelpunten kunnen maken in de perioden dat zij in het bezit zijn van de bal, streeft men dan in het samenspel hoofdzakelijk naar „balbezit”, daarbij de opzet tot het maken van doelpunten naar de achtergrond schuivend.

REGLEMENTAIR GEOORLOOFD

Niet alleen in het buitenlandse profvoetbal gebruikt men deze methode om de tegenstander te beletten tot doeltreffende acties te komen. In ons betaalde voetbal is het ook reeds gesignaleerd.

Tijdens de in het seizoen 1959—'60 gespeelde competitiewedstrijd M.V.V.—Enschede heeft de achterhoede van M.V.V. getracht het spel te bevriezen om een 2—0 voorsprong te behouden. De keeper trapte de bal naar een buiten het strafschopgebied staande medespeler, die het leder retourneerde. Deze geschiedenis herhaalde zich enige malen zonder dat een Enschede-speler tussenbeide trachtte te komen, totdat de scheidsrechter er een eind aan maakte. Hij floot af, gaf de M.V.V.-spelers een reprimande, liet de grensrechters weten dat een halve minuut langer zou worden gespeeld en hervatte het spel met een scheidsrechtersbal. Hoewel deze scheidsrechterlijke beslissing zo op het oog geoorloofd lijkt omdat er een vlot spelverloop mee betracht werd, was het reglementair niet helemaal juist. Er staat nergens in de spelregels waarheen de bal geplaatst moet worden en al willen twee spelers desnoods twintig keer achter elkaar elkander de bal toespelen, dan is er geen spelregel die de scheidsrechter noopt in te grijpen. Zolang men niet onnodig treuzelt wanneer het spel „dood” gefloten is, mag geen arbiter op welke speelwijze dan ook, mits binnen de grenzen der spelregels, aanmerking maken.

Dat ook op een andere manier een einde kan komen aan deze wat onsympathiek aandoende speelwijze, beleefden we tijdens de in datzelfde seizoen gespeelde wedstrijd tussen Feijenoord en Daring om de Vriendschapsbeker. Vijf minuten vóór het einde hielden de Feijenoordspelers bij de stand 2—1 de bal

in bezit door dribbels, stil staan met de bal en samenspel zij- en achterwaarts op eigen speelhelpt. Hieraan maakte niet de arbiter een einde doch... het publiek, dat toch al niet zo uitermate tevreden was over het vertoonde spel en op zeer hoorbare en duidelijke wijze liet merken op een dergelijke speelwijze geen prijs te stellen.

BETREKKELIJKE WAARDE

Nu lijkt het voor een outsider vrij eenvoudig om elkaar alsmaar de bal toe te schuiven zonder nog naar voren te combineren. Deze speelwijze is echter alleen weggelegd voor technisch uitstekende spelers. Er mogen geen fouten worden gemaakt bij het afstoppen en aangeven van de bal en het leer dient „op de man” gespeeld te worden. Passes in de vrije ruimte houden altijd meer risico's tot balverlies in.

Wanneer we het bevroren van het spel op zijn werkelijke waarde testen, moeten we zeggen dat het voor- en nadelen heeft. Een voordeel kan zijn dat men een bepaalde score handhaaft, maar helemaal zeker is dat natuurlijk nooit. De tegenpartij komt allicht toch af en toe in het bezit van de bal en wanneer die er dan in slaagt te doelpunten, rijst de vraag of het niet verstandiger was geweest zelf te blijven doorspelen op het maken van doelpunten. Alleen als het er om gaat slechts enkele resterende minuten „vol te maken”, is men bij een goede uitvoering van spel bevroren praktisch zeker van een positief resultaat. Wanneer er evenwel nog een kwartier te spelen is, kan het als een boemerang werken. In het geval dat de tegenpartij desondanks weet te scoren, is het niet zo eenvoudig direct weer over te schakelen op een directere speelwijze.

Bovendien irriteert het niet alleen de toeschouwers maar ook de tegenstanders, die men tot extra verzet prikkelt. Men moet het dus wel heel koelbloedig en geraffineerd kunnen uitvoeren om zich er aan te wagen.

Profelftallen op tournee hebben ook nog wel een ander doel met het spel bevroren. Het samenspel zonder passes in de vrije ruimte is minder vermoeiend en in een reeks van wedstrijden kan het zijn nut hebben de krachten zo economisch mogelijk te verdelen. Men neemt dan dikwijls graag genoegen met een kleine overwinning of gelijkspel om de krachten te sparen voor een volgende ontmoeting.

MIDDENWEG DE JUISTE

Op de vraag of het bevroren als een taktisch juiste speelwijze dan wel als ontaktisch te beschouwen is, past een diplomatiek antwoord. Natuurlijk kan het als taktisch verantwoord worden gezien wanneer een elftal bij een voor-sprong de risico's in het samenspel gaat reduceren wanneer het einde van de wedstrijd nadert. Het is echter onverstandig publiek en tegenstanders te irriteren met „sarrend” geschuif zij- en achterwaarts en vooral het „staan” op de bal en het wachten op de tegenstanders kunnen beter vermeden worden. Van profs — amateurs hebben we deze speelwijze (nog) niet zien toepassen — mag men verwachten dat zij hun nummer goed weten te brengen en daar-onder ressorteert het consolideren van een voorsprong.

TAKTIEK NAAR TERREIN- EN WEERSOMSTANDIGHEDEN

De grote klimaatsverschillen in ons land gedurende de jaargetijden doen ook verschillen ontstaan in de diverse omstandigheden die mede de taktische opzet van het spel bepalen. Speciaal de te bespelen velden vergen taktisch aanpassingsvermogen van de spelers. Dat deze materie zeker een aparte beschrijving behoeft werden we gewaar tijdens het aanschouwen, zij het per televisie, van de wedstrijd Engeland—Spanje in het najaar van 1960. Het Spaanse team was de niet-Britse gast die het Engelse elftal ieder jaar pleegt te ontvangen op Wembley. Veel plezier hebben zij er niet aan beleefd want zij werden gedeceideerd met 4—2 verslagen. Zonder te willen beweren dat de Britse overwinning hoofdzakelijk werd verkregen door de gebrekkige aanpassing van de tegenstanders aan de terreinomstandigheden, kan niet ontkend worden dat die factor ongetwijfeld van invloed is geweest. Nu waren die omstandigheden abnormaal. Het veld was met plassen overdekt en samenspel langs de grond was praktisch niet mogelijk. Niettemin volhardden de Spanjaarden de ganse wedstrijd in hun bekende korte tiktakspel, doorspekt met veel dribbelen. Natuurlijk stikte dit spel in de natte brij, in tegenstelling tot de Engelse speelwijze, waarvan de directe lange passes, hard en even boven de grond gespeeld, als een zwaard de Spaanse defensie doorklieften.

SPEL LANGS DE GROND

Samenspel langs de grond is om diverse redenen te prefereren boven trappen door de lucht. De bal is gemakkelijker onder controle te brengen en kan beter direct doorgespeeld worden. Bovendien hebben de spelers een beter overzicht wanneer zij de bal langs de grond toegespeeld krijgen en hoge ballen remmen het tempo.

Toch kan het voorkomen dat het aanbeveling verdient de bal niet langs de grond te spelen. We schetsten reeds een omstandigheid, die overigens niet veelvuldig voorkomt, daar met plassen overdekte velden in de regel afgekeurd zullen worden. Doch ook op een modderig veld blijven de ballen steken en een hard, oneffen terrein laat evenmin zuiver spel langs de grond toe. Onder die omstandigheden verdienen langere passes even boven de grond, die hard en strak gespeeld moeten worden en een grote technische vaardigheid vereisen, de voorkeur. Ook het spel langs de grond dient nog weer te variëren naar diverse omstandigheden. Een droge, effen en goed gemaaide grasmat is het meest ideale om gevarieerd samenspel te beoefenen. De snelheid van de bal is goed te regelen en te bepalen, het wenden en keren van de spelers (schijnbewegingen) leveren geen bijzondere moeilijkheden op en zowel de pass op de man als in de vrije ruimte zijn door balafgever en balaannemer goed te timen. Zodra evenwel de graslaag glad is, bijvoorbeeld door regenval, vereist het spel een taktische aanpassing. De ballen worden minder afgeremd en voor de throughpass is meer ruimte nodig omdat de doorschietende bal sneller een prooi wordt van een volgende tegenstander en wanneer het aanvalsspel het doel nadert, van de doelverdediger. Derhalve zal dan het accent meer dan normaal gelegd dienen te worden op spel „op de man”. Daarentegen zal de schijnbeweging op een glad veld beter tot zijn recht komen omdat de tegenstander zich minder snel kan herstellen. Wellicht onnodig te vermelden dat

bij het schieten op een glad veld de doorschietende schuiver meer kans op succes biedt dan het hoge schot. Ook de sliding-tackle, een strijdwapen waarover we, mits correct en met technische beheersing uitgevoerd, nog steeds niet enthousiast kunnen raken, is op een glad veld goed te hanteren.

EENVOUDIG SPEL

Nu kunnen er omstandigheden zijn die het veld niet gewoon glad, maar spiegelglad maken. In het seizoen 1959—1960 aanschouwden we in het Feijenoordstadion de competitiewedstrijd Feijenoord—V.V.V. op een bevroren veld met een door lichte dooi en nog aanwezige rijp spekgladde bovenlaag. Zo'n veld vereist wel een groot tactisch aanpassingsvermogen, hetgeen de naar virtuositeit en artistiek spel strevende Feijenoordspelers niet konden opbrengen. Snel wenden, keren en afstoppen is op een dergelijk terrein niet mogelijk en de ogenschijnlijk met hun zwaardere bodies in het nadeel zijnde Limburgers pasten zich veel beter aan dan de lichtvoetige dribbelaars van de stadionploeg. De laatsten verloren zich in dribbels, schijnbewegingen en solo-acties, die alle een vroegtijdige dood vonden in glij- en valpartijen. De tegenstanders hoedden zich voor onnodige bewegingen en schoven de bal zonder omwegen naar elkaar en wekten daarmee de indruk technisch het meeste in hun mars te hebben. Zij vonden, bewust of onbewust, het juiste recept: eenvoudig spel.

Dergelijke omstandigheden komen niet dikwijls voor, wellicht slechts een of twee keer per seizoen en dan nog alleen in het betaalde voetbal. Toch kan een team dat er op geprepareerd is en zich tactisch weet aan te passen er misschien de een of twee punten voordeel uit putten die aan het einde van de competitie voor een of andere beslissing doorslaggevend kunnen zijn. Is het bijvoorbeeld wel zo boud om te veronderstellen dat Feijenoord zijn in de genoemde wedstrijd verloren punt (uitslag 1—1) juist te kort kwam om niet gelijk met maar juist vóór Ajax, van wie het de beslissingswedstrijd verloor, te eindigen?

WINDVOOR- EN NADEEL

Het klimaat in ons vlakke landje staat er borg voor dat een bepaalde weersfactor vrij regelmatig zijn wisselende en over het algemeen weinig gewaardeerde invloed doet gelden bij outdoorsporten, namelijk de naar sterkte in graden (krachten genaamd) ingedeelde wind.

Reeds voordat het spel aanvangt speelt deze factor een rol bij de taktiek. Via de toss kan de keuze tussen windvoor- of nadeel mede van invloed zijn op het tactische verloop van de wedstrijd. Over het algemeen ziet men het als tactisch juist het windvoordeel te kiezen voor de eerste helft en we kunnen het, op de regelbevestigende uitzonderingen na, wel met die mening eens zijn. Het komt in de praktijk wel niet altijd uit maar het is nu eenmaal gemakkelijker, mede uit psychologisch oogpunt, om een voorsprong te verdedigen dan een achterstand in te lopen. Hierbij dient opgemerkt dat windvoordeel niet altijd tot een voorsprong leidt. Men ziet integendeel dikwijls het beste spel van het elftal dat tegen de wind in speelt en dat is ook wel verklaarbaar. Wanneer niet van een storm sprake is, loopt het samenspel tegen de wind in vaak beter dan het windvoordeel.

Uiteraard zal onder die omstandigheid de bal laag gehouden moeten worden, waar de wind er het minst vat op heeft. Bij samenspel met de wind mee krijgt de in de lengterichting gespeelde bal doorgaans te veel vaart en wordt een prooi van de tegenpartij. Een en ander wijst reeds in de richting van de juiste

taktiek om de wind zoal niet te maken tot bondgenoot dan toch in elk geval te mijden als vijand. De bal zo laag mogelijk houden is een eerste vereiste, zowel bij tegenwind als windvoordeel. Op een daarvoor geschikt veld (zie boven) dus samenspel langs de grond en wanneer de terreinomstandigheden passes langs de grond niet verkiesbaar doen zijn, trappen op kniehoogte. Wind mee vraagt meer om spel „op de man” omdat passes in de vrije ruimte niet voldoende afremmen respectievelijk te veel snelheid krijgen, terwijl daarentegen bij windnadeel harde passes in de vrije ruimte juist zoveel vaart verliezen dat ze binnen het bereik komen van de medespelers. Een ieder zal beseffen dat het aanbeveling verdient om het eventuele windvoordeel trachten uit te buiten via veelvuldig en desnoods van behoorlijke afstand schieten.

Een wind dwars over het veld vraagt weer een aparte tactische instelling. Een voorzet „over de hele” zal voor de ene vleugelspeler mogelijk zijn, terwijl de ander het zal moeten zoeken in de lage voorzet of trekbal. Bij passes in de lengterichting zal rekening gehouden moeten worden met een afwijking naar links of rechts, terwijl de bal in de richting van de ene zijlijn gecombineerd moet worden tegen de wind in en de andere zijde van het veld kan bereikt worden door een crosspass ineens. Met wind mee kan de bal uit een corner goed bij de tweede paal getrapt worden en met wind tegen zal de hoekschop-in-tweeën wellicht nuttiger zijn. Tegen al deze regels, door de in ons land praktisch niet weg te denken weersfactor wind in het leven geroepen, wordt desondanks nogal eens gezondigd.

ABNORMALE OMSTANDIGHEDEN

Zo met wind vrij regelmatig rekening gehouden moet worden, andere omstandigheden — zoals het boven omschreven bevroren veld met gladde bovenlaag — komen sporadisch voor doch men zal er, indien ze zich voordoen, toch de tactische speelwijze naar moeten regelen. Zo kan er, vooral in het betaalde voetbal en waarschijnlijk na invoering van het professionalisme nog meer, ook op besneeuwde velden gevoetbald moeten worden. Dan moet met het verschijnsel rekening gehouden worden dat de bal niet rolt en daarbij vergt het lopen in de sneeuw veel energie. Dribbelen zal op een besneeuwd veld tot het uiterste minimum beperkt moeten blijven, want de bal moet als het ware voortgeduwd worden en ook bij het samenspel langs de grond blijft de bal te veel steken. Het samenspel moet dan gevoerd worden door passes boven de grond zonder drijven. Ook zal men er attent op moeten zijn dat passes die onder normale omstandigheden buiten het speelveld zouden geraken of een prooi worden van de keeper van de tegenpartij, op een besneeuwd veld nog te bereiken zijn omdat de bal praktisch blijft liggen waar hij neerkomt. Rest nog te vermelden dat deze omstandigheden te vergelijken zijn met die van een zeer modderig veld, al komt er dan nog de complicatie bij dat de bal op grote delen van het veld blijft steken maar op bepaalde stroken, waar de grasmat het minst geschonden is, doorschiet. Hetgeen nog weer meer inzicht en aanpassingsvermogen vereist.

SMAL VELD

De afmetingen van een speelveld kunnen variëren van 100 tot 110 meter bij 64 tot 75 meter en hierbij valt direct op dat vooral wat betreft de breedte verhoudingsgewijs veel speling aanwezig is. De geadviseerde breedte, zijnde 69 meter, kan men als normale maatstaf nemen en het behoeft geen betoog dat een veld dat bijvoorbeeld 4 meter smaller is een tactische aanpassing ver-

eist. Om voor elke linie de benodigde speelruimte te verkrijgen zou men dan met een viermansvoorhoede kunnen spelen, dus met een formatie 1-3-3-4. Vanzelfsprekend zullen dan de buitenspelers het veld niet nóg smaller moeten maken door binnen de zijlijn positie te kiezen, hetgeen trouwens op een veld van normale afmetingen ook allerminst aan te bevelen is. Meer nog dan anders geldt op een smal veld de regel dat de aanwezige vrije ruimte zoveel mogelijk uitgebuit moet worden en een hoog tempo in het combineren van achternaar voorhoede kan mede bewerkstelligen dat niet onnodig veel tegenstanders voor het doel samengedrukt worden, hetgeen de ruimte tot combineren nog meer verkleint.

KLEDING EN SCHOEISEL

Ogenschijnlijk behoren kleding en schoeisel niet tot het gebied van de taktiek maar ze zijn wel zo belangrijk bij het spelen onder diverse weers- en terreinomstandigheden, dat we ze hier niet onbesproken willen laten.

Allereerst de bij de voetbalsport uiteraard zeer belangrijke schoenen. De moderne schoenen met de afschroefbare doppen laten vele mogelijkheden toe. Welke bij de diverse omstandigheden moeten worden toegepast, is niet zonder meer aan te geven, daar er individueel verschillen bestaan. We kennen spelers die op het gladste veld met korte rubbernopjes spelen en met een schoon broekje het terrein verlaten, terwijl er anderzijds voetballers zijn die met de hoogste doppen onder hun schoenen toch meer horizontaal dan verticaal spelen. De ene speler heeft meer lichaamsbeheersing en gevoel voor balans dan de ander en men zal doorgaans ervaren dat de zogenaamde „geboren” voetballers de minste moeilijkheden hebben met terreinomstandigheden. Toch zijn wat betreft het schoeisel wel richtlijnen aan te geven. Op een goede, droge grasmat kan het beste gespeeld worden met 13 mm doppen en een zachter veld vraagt om een diepere ingrijping. Dan kan, aangepast aan het individu, gebruik gemaakt worden van 16 of 18 mm doppen. 's Zomers op een hard en droog veld is het goed spelen op schoenen met de rubbernopjes en ook voor de schoenen met afschroefbare doppen bestaan platte rubbernopjes. Op een hard bevroren veld, dat niet glad is, kan naast de voetbalschoenen met rubberdopjes gebruik gemaakt worden van basketbalschoenen van het type met de dikke en geribbelde zolen. Dunne zolen zijn door de toch altijd wel aanwezige harde hobbeltjes te pijnlijk voor de voeten. Zodra evenwel van een glad bovenlaagje sprake is, zijn basketbalschoenen uit den boze.

Tenslotte zij er op gewezen dat voor het spelen op een taai, modderig of besneeuwd terrein het aan de onderzijde insmeren van de schoenen met groene zeep nuttig kan zijn om het klonteren van sneeuw of modder tussen de doppen tegen te gaan.

KLEDING AANPASSEN

De klimaatverschillen in ons land vragen dienovereenkomstige verschillen in sportkleding. De lange voetbalbroekjes, het Engelse type, zijn bij de heden-daagse spelers niet gewild en toch vragen de spieren in onze gure winters om een betere bescherming dan de geliefde korte broekjes, een uit de warmere landen geïmporteerde mode, kunnen bieden. 's Zomers daarentegen is het aangenamer om de korte broekjes te dragen.

Ook de shirts kunnen wisselen naar de weersomstandigheden. De dunne, kraagloze shirts vormen een prettige dracht voor de warme dagen, maar 's winters prefereren we de dikkere shirts met kraag om vooral de sterk

transpirerende en voor kou zeer gevoelige nek te beschermen. Bij strenge kou zouden we bovendien een extra truitje willen aanbevelen en we mogen vooral niet vergeten te memoreren dat natte kleding, veroorzaakt door regen of sterk transpireren, in de rust omgewisseld moet worden met droge.

De warming-up, een algemeen ingevoerde en nuttige maatregel, dient uitgevoerd te worden in trainingspak en ook wanneer na de wedstrijd een of andere ceremonie moet plaats vinden waardoor de spelers niet direct het kleedlokaal opzoeken, is het zaak het bezwete lichaam te beschermen door een trainingspak of badjas.

DE VEDETTE EN DE VOETBALTAKTIEK

In de voetbalsport is in de loop van haar nu bijna honderdjarige geschiedenis een strategie gegroeid die vooral aan de top geëvolueerd is in een uitgebalancerde ploegtaktiek. Of men nu speelt volgens het over het algemeen toegepaste W.M.-systeem, de Zwitserse Grendel of de Braziliaanse 1-4-2-4-formatie, in elk van die systemen hebben de spelers een uitgestippelde taak, binnen het raam waarvan zij hun technische en tactische kwaliteiten in dienst kunnen stellen van het team. Wanneer alle spelers zich instellen op de te spelen ploegtaktiek en in alle onderdelen van het spel, al naar gelang hun plaats in het elftal, een werkzaam aandeel nemen, kan een harmonisch geheel ontstaan. Vooral in topelftallen evenwel kampt men nogal eens met de moeilijkheid dat bepaalde spelers zich bezwaarlijk kunnen passen in het tactisch geheel, verbonden aan een in teamverband beoefende sport. We denken hierbij aan de crack, de uitblinker of zoals de Belgen ons inziens karakteristiek uitdrukken, de vedette. Gelijk uit de betiteling reeds blijkt heeft de crack meer dan normale kwaliteiten en het antwoord op de vraag of hij die uitblinkende eigenschappen in dienst stelt van zijn teamkameraden dan wel ze benut om individuele roem te oogsten, geeft tevens een inzicht in zijn waarde voor het elftal en zijn aandeel in een juiste strategische uitvoering van het spel.

Onlangs kwam deze materie weer eens in de schijnwerper door het conflict tussen Coen Moulijn en zijn clubleiding. We mogen allereerst vaststellen dat Coen ongetwijfeld een vedette is en een bij het Rotterdamse publiek zeer populaire. Zijn spectaculaire dribbels, razendsnelle starts en zijn rennen met de bal aan de schoen gekleefd brengen zijn supporters in vervoering en stemmen hem tot een speler van bijzondere klasse. Nu plegen vedettes op velerlei gebied buiten de normale normen te treden. Hun gedachtengangen en ideeën worden dikwijls door anderen slechts matig of helemaal niet begrepen en gewaardeerd en het moet gezegd, ze geven daar ook vaak allerminst aanleiding toe.

Ook op het terrein van de sport geven hun ideeën en gedrag nogal eens aanleiding tot wrijving. De wens, we mogen wel zeggen de vurige wens van Moulijn om linksbinnen te spelen is vrijwel iedere Nederlandse voetballiefhebber bekend. Nu is hij lang niet de eerste en zonder twijfel ook niet de laatste voetballer die graag op een andere plaats speelt dan welke hem wordt aangewezen. Speciaal de buitenplaatsen moeten het dikwijls ontgelden en de redenen daarvoor zijn wel te raden. Een buitenplaats vereist de tactische beheersing om gedurende het grootste deel van de wedstrijd bij de zijlijn positie te kiezen en het is lang niet denkbeeldig dat door welke omstandigheid dan ook een van de twee vleugelspelers minder in het spel betrokken wordt dan hij zou wensen. Op een van de twee binnenplaatsen evenwel kan een voetballer zich verder en vrijer over het veld bewegen en in welhaast iedere spelsituatie betrokken zijn. Het werkloos afwachten van een buitenspeler is in het moderne voetbal ook allerminst nodig — een ijverige speler vindt altijd werk — maar een binnenspeler behoort zeer zeker regelmatig actief te zijn. We kunnen ons dus Coentjes wens en de grondslag daarvan best indenken doch de technische leiding van zijn club is in de commerciële voetbalconstellatie niet ingesteld op het bakken van „lieve koekjes”. Een uitgesproken individualist als Moulijn op de binnenplaats schept vele problemen op het gebied van de ploegtaktiek. De binnenspelers behoren de geestelijke vaders te zijn van het aanvalsspel en met hun strategische eigenschappen lijn en ritme

in de acties van de voorhoede te brengen en daar mist een Moulijn ondanks zijn grote kwaliteiten de gaven voor. Daarom hebben de mensen die menen dat hij op de buitenplaats hoort ons inziens gelijk, doch om dat gelijk te bewijzen en aanvaardbaar te maken voor de betrokken crack moet degene die dat wil bewerkstelligen net als de vedette zelf over meer dan normale eigenschappen beschikken, maar uiteraard op ander gebied.

Wellicht spiegelt Coentje zich aan een vroegere clubgenoot van hem, die ook een uitgesproken individualist was en desondanks als binnenspeler carrière maakte, namelijk Faas Wilkes. Deze ex-Rotterdammer voetbalde vóór zijn proftijd in Italië en Spanje in Xerxes en toentertijd speelde heel de blauwgestrepte voorhoede in zijn dienst. De weergaloze solo-acties van Faas werden ondersteund door passes van zijn teamgenoten, die geheel gericht waren op het uitvoeren en voortzetten van die acties. De tactische uitvoering van het teamspel en de revenuen er van waren er dan ook naar. Xerxes had de naam en ook de daad een wisselvallige club te zijn. De ene week „kampioenendoder” en bij een volgende gelegenheid verliezer van de zwakste tegenstander. Dat was niet zo verwonderlijk, want het succes van het elftal was afhankelijk van het wel of niet slagen van het individuele spel van één speler. Als zijn acties lukten was er niet alleen een grote kans dat zijn elftal met de overwinning ging strijken maar bovendien hadden de toeschouwers dan een genotvolle middag, want Faas „kon er wat van”. Dat echter zelfs Wilkes’ speelwijze veranderde gedurende zijn profloopbaan geeft toch wel te denken. Tussen de andere profs in Internationale in Milaan en Valencia in de romantische stad van die naam was hij uiteraard niet de ster van eenzame hoogte als tussen zijn Rotterdamse kornuiten en zijn speltype bleek dan ook na zijn terugkomst in ons land sterk veranderd te zijn. Eensdeels wellicht toe te schrijven aan het ouder worden — solo-acties vergen veel van het uithoudingsvermogen — maar voor een groot gedeelte toch waarschijnlijk veroorzaakt door de tactische scholing van het profvoetbal, was zijn speelwijze na die buitenlandse periode meer gericht op het teamwork.

Om die reden is het lang niet denkbeeldig dat een speler als Moulijn op „voetbalrijpere” leeftijd kan uitgroeien tot een binnenspeler van klasse.

De moeilijkheden die een vedette als Abe Lenstra rond zich schiep waren weer van andere aard. De vroegere Heerenveencrack, men sprak zelfs wel van Abeveen, was in tegenstelling tot spelers als Moulijn en Wilkes wel degelijk een teamspeler. Tenminste, zodra hij in het spel betrokken werd. Een Abe met de bal aan zijn „balstrelende” voeten bediende en inspireerde zijn medespelers door passes die voortreffelijk getimed en haarzuiver op maat waren. Voorhoedespel, gedirigeerd door een crack als Lenstra, bereikt klasse en produktiviteit. Mede door zijn spel beleefde Heerenveen een langdurige glorieperiode. De keerzijde van de medaille was echter dat Abe een „waterdrager” nodig had, als we hiervoor deze uit de wielrennerij stammende uitdrukking mogen bezigen. „Abe zonder bal” stelde zich listig op en had een goed gevoel voor de juiste positie, maar aan de arbeid die noodzakelijkerwijs verricht moet worden om aan de tegenpartij de bal te ontnemen, nam hij geen deel. Deze tekortkoming kwam het meest naar voren wanneer tegen een sterkere tegenstander gespeeld moest worden, zoals meermalen het geval was wanneer hij uitverkoren werd het oranjeshirt te dragen. Teneinde dit gebrek zoveel mogelijk te compenseren heeft men hem wel op de vleugel opgesteld doch een doorslaand succes is dat nooit gebleken. Zelfs cracks komen niet op alle plaatsen tot dezelfde hoogte. Ook heeft men door de formatie van de rest van het team geprobeerd zijn tekortkoming op te vangen en deze methode was ons inziens beter.

Bij de samenstelling van een elftal is het gewenst de juiste verhouding trachten te vinden tussen voetbalkwaliteiten en arbeidsvermogen. Zo kunnen bijvoorbeeld een technicus en een „sjouwer” tezamen een goede halflinie vormen. Met de binnenspelers is het dito. Heeft men twee technische uitblinkers op de binnenplaatsen, die het beiden zoeken in de opbouw en de strategie van het spel, dan zullen niet alleen beider pogingen daartoe elkaar dikwijls kruisen en in botsing komen, doch ontstaat er tevens een tekort in het arbeidsrendement van het team. Daarom heeft men dikwijls naast Lenstra een andere crack, zij het van een ander genre, opgesteld. Kees Rijvers was een virtuoze dribbelaar die veel van zijn ijverige werk verloren zag gaan door onnauwkeurig afgeven. Hij verzette echter bergen werk en vulde zodoende Lenstra goed aan. Nadat Kees zeven jaar als prof in Frankrijk had gevoetbald bij St. Etienne en Stade Français, kwam hij in ons land terug en ging voor Feijenoord spelen. Alras bleek dat zijn zwakke zijde, het plaatsen van de bal, veel verbetering had ondergaan, maar ook zijn mentale instelling was veranderd. In Frankrijk was hij uitgegroeid tot een strategische speler, naar wiens eigenschappen de rest van het team speelde en daarom was hij na zijn terugkeer allerm minst genegen om voor wie dan ook als „waterdrager” te fungeren. Om die reden klopte de combinatie Lenstra-Rijvers toen niet meer.

Ook in Feijenoord, de club waarvoor Rijvers drie jaar speelde, kwamen er moeilijkheden rondom hem. De combinatie Rijvers-Moulijn was om bovenschreven redenen ook geen succes en al heeft men geprobeerd het euvel te verhelpen door Rijvers rechtsbinnen te laten spelen, hetgeen wel een kentering ten goede teweegbracht, toch kwamen er telkens weer strubbelingen. Rijvers hunkerde naar het Franse profvoetbal, waar de voorhoede zich op hem instelde en is dan ook tot zijn oude liefde, St. Etienne, teruggekeerd.

Zo zijn er altijd wel moeilijkheden rond de voetbalcrack en de ploegtaktiek die om een oplossing vragen. We hebben ons tot nu toe beperkt tot de Nederlandse uitblinkers in de voetbalsport. Over de grenzen worstelt men eveneens met dezelfde problemen. In het team met wereldvermaardheid, de vijfvoudige winnaar van de Europa-cup, Real Madrid, is tot op heden Di Stefano de crack waar het elftal om draait en het dient gezegd de ex-Argentijn is een vedette die het waard is het team naar te richten. Want niet alleen dirigeert hij met zijn technische en taktische gaven zijn elftal op meesterlijke wijze, doch bovendien is hij een voorbeeld voor de anderen door zijn ijver en werklust. Het was dan ook geen wonder dat de Fransman, Raymond Kopa, de crack van de prominente club Reims, die in het Franse nationale team dat zo verrassend goed voor de dag kwam tijdens het toernooi om het wereldkampioenschap in 1958 in Zweden en de derde plaats bereikte de rol van Maestro vervulde, bij Real Madrid niet kon aarden. De twee kapiteins van het Madrileense schip waren het lang niet altijd eens over de te volgen koers en Kopa keerde vrij spoedig terug naar het team waar hij de eerste viool speelde en wederom de dirigent van het aanvalsspel is.

Resumerend kunnen we dus vaststellen dat de vedette van grote waarde kan zijn voor een team, maar dat meerdere cracks in één elftal de homogeniteit schade kunnen doen en tevens dat met de persoonlijkheid en eigenschappen van de crack rekening moet worden gehouden bij de samenstelling en de speelwijze van het team.

DE AANVOERDER

Verwelkomd door een enthousiaste menigte op de tribunes betreden de elftallen het veld, de aanvoerders met de bal in de handen voorop. Na het voorstellen aan de toeschouwers fluit de scheidsrechter de captains bij zich voor de toss. Over en weer worden handen geschud en complimenten uitgewisseld, het geldstuk maakt zijn luchtreis en na het neerkomen er van mag een van de twee aanvoerders uitmaken of hij de aftrap verkiest voor zijn team dan wel de voorkeur geeft aan het verdedigen van een bepaald doel in de eerste helft van de wedstrijd, waarbij het laatste doorgaans geprefereerd wordt.

Zodra het laatste fluitsignaal van de wedstrijd geklonken heeft, bedanken de beide aanvoerders de scheidsrechter voor zijn leiding en na het plaatsen van de handtekeningen op het ruilformulier hebben de captains hun aparte taak in het team weer naar behoren vervuld. Tenminste, wat het ceremoniële gedeelte betreft, maar of zij in werkelijkheid goede aanvoerders zijn geweest hangt van vele andere factoren af, waaraan we graag enkele woorden meer willen wijden.

We zijn namelijk van mening dat de taak van een aanvoerder allerm minst ophoudt bij het tossen en het bedanken van de scheidsrechter. Integendeel, de captain van een team behoort net als de kapitein van een schip werkelijk leiding te geven en door voorbeeld, gedrag, speelwijze en mentale instelling zijn spelers te stimuleren en aan te voeren in de meest uitgebreide zin van het woord. We durven zelfs te beweren dat wanneer de wedstrijd eenmaal begonnen is, een goede aanvoerder in het veld belangrijker is dan welke goede trainer ook langs de kant. Een aanvoerder heeft meer contact met zijn spelers en zal, mits uit het goede hout gesneden, gehoorzaamd worden door zijn spelers. Hij kan bovendien zijn teamgenoten voorgaan in ijver en werklust en aldus een vruchtbare bodem scheppen voor zijn tactische aanwijzingen, want dat is nu eenmaal in het geperfectioneerde moderne voetbal van eminent belang. De spelstrategie heeft zich steeds verder ontwikkeld en vooral in het topvoetbal worden de wedstrijdresultaten naast de technische, mentale en conditionele eigenschappen der spelers in niet geringe mate beïnvloed door de speltaktiek.

Een bepaald spelsysteem met een in het kader daarvan aan de kwaliteiten der eigen spelers en die van de tegenpartij aangepast tactisch plan wordt natuurlijk vóór de wedstrijd tussen spelers en trainer besproken, maar de wedstrijd zelf vormt zo menig keer andere situaties en mogelijkheden dan waarmee van te voren rekening kon worden gehouden. We moeten namelijk niet vergeten dat ook de tegenstander zijn plannen maakt en die kunnen dikwijls anders zijn dan verwacht was. Daarom kunnen we gerust stellen dat een tactisch strijdplan voor vijftig procent van te voren opgesteld kan worden, maar dat het beeld van de andere helft gevormd wordt door de voorbereide taktiek van de tegenstanders, het reageren van hen op de eigen methoden en last but not least door de onverwachte wendingen van de wedstrijd, ongedachte en iedere wedstrijd weer anders uitpakkende spelsituaties en het scoreverloop.

Voor de eerste helft van het tactische plan is de trainer verantwoordelijk maar voor de rest is hij grotendeels afhankelijk van de aanvoerder van het team, die als een legeraanvoerder gedurende de strijd de zich ontwikkelende mogelijkheden en moeilijkheden moet overzien, zijn stellingen naar inrichten en defensie en aanval naar aanpassen.

PERSOONLIJKHEID BELANGRIJKER DAN PLAATS IN HET TEAM

Uit het voorgaande blijkt reeds dat de aanvoerderstaak niet voor iedereen is weggelegd en we vinden het dan ook onjuist om voor deze belangrijke functie argumenten te laten gelden als de leeftijd, het aantal jaren gespeeld in het eerste team en speltechnische kwaliteiten. Deze factoren kunnen ongetwijfeld mede een rol spelen bij de keuze van de aanvoerder, maar doorslaggevend behoren ze ons inziens niet te zijn.

Hoofdzaken zijn het tactisch inzicht, door persoonlijkheid ontstaan overwicht op de andere spelers, voorbeeld door ijver, discipline en gedrag en pedagogische kwaliteiten om bevelen en aanwijzingen op het juiste tijdstip en op een aan het individu aangepaste wijze naar voren te brengen. Natuurlijk zal een jong broekje in het elftal bezwaarlijk aan die eisen kunnen voldoen. Daarom is de leeftijd niet helemaal zonder gewicht en zonder dat de aanvoerder de technisch beste speler behoeft te zijn, mag hij toch niet een zwakke stee in het elftal vormen. Dat zou zonder twijfel het hoognodige gezag ondermijnen. Het belangrijkste is echter dat de captain zoveel mogelijk voldoet aan de boven opgesomde hoofdeisen en om die redenen achten we de persoon van de aanvoerder belangrijker dan de plaats welke hij bespeelt in het elftal.

We zouden ons kunnen voorstellen dat wanneer een doelverdediger en een halfspeler beiden geschikte typen zouden zijn om het aanvoerschap te voeren, men de voorkeur zou geven aan de halfspeler omdat die gezien zijn taak in het elftal het meest in contact komt met alle teamgenoten. We menen evenwel dat werkelijk goede aanvoerders, die het boven omschreven ideaal enigszins benaderen, zo schaars zijn dat de factor „plaats in het elftal” in de praktijk gerust verwaarloosd kan worden.

Zonder dat we andere captains tekort willen doen mogen we in dit verband wellicht de namen noemen van enkele aanvoerders die door spelkennis en persoonlijke eigenschappen hun stempel drukten op het spel en de resultaten van het team waarin zij speelden.

We denken dan aan een van de beste doelverdedigers die Nederland ooit gehad heeft, namelijk Piet Kraak. Buiten het veld zelfs door zijn eigen spelers niet alom bemind was hij in de wedstrijd door spel, wedstrijdmentaliteit en overwicht een ideale aanvoerder. Zijn over het veld geschalde bevelen waren niet bepaald mis te verstaan en wee de speler die er geen gevolg aan gaf. De resultaten die zijn oude club Stormvogels bereikte waren dan ook naast zijn keeperskwaliteiten voor een niet gering gedeelte te danken aan Piet Kraak als aanvoerder en mede door zijn bezielende en kundige leiding bereikte ook Elinkwijk in het seizoen 1955—1956 het kampioenschap, hoewel zijn keeperskwaliteiten zich toen reeds in dalende lijn bewogen.

Een andere aanvoerder van klasse was Rinus Terlouw, om zijn wedstrijdmentaliteit wel met de bijnaam „IJzeren Rinus” betiteld. Ook hij voerde een team werkelijk aan en wist door zijn bezielend voorbeeld zijn medespelers te inspireren.

Met het memoreren van de namen van enkele andere heel bekende en goede aanvoerders zoals Stanley Matthews, Billy Wright en Alfredo di Stefano, waarbij we dus wel het hele elftal zijn rond geweest, maken we tevens duidelijk dat het er niet zo zeer op aankomt wáár de aanvoerder speelt in het team als wel welke eigenschappen hij in de strijd weet te brengen in het belang van zijn elftal.

TAKTISCHE AANPASSING

Zoals we reeds eerder opmerkten is het vooral de taak van de aanvoerder de taktiek van zijn elftal te richten en te dirigeren naar de omstandigheden die zich in de wedstrijd voordoen. In de praktijk blijkt namelijk maar al te vaak dat een van te voren opgesteld plan niet aan de eisen voldoet welke de wedstrijd oplevert. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een bepaalde verdedigende taktiek is gepland om een sterke en geduchte tegenstander te bekampen en dan blijkt in de wedstrijd dat de gevreesde opponent zijn dag niet heeft maar dat een teamgenoot van hem, wellicht geholpen door een middels de toegepaste taktiek verkregen bewegingsvrijheid, plotseling de gevaarlijke man is. Voordat de trainer dan vanaf de kant zijn aanwijzingen heeft kunnen geven, kan deze situatie al gevolgen hebben gehad die van betekenis zijn voor het eindresultaat. Een goede aanvoerder, die bij de eerste symptomen zijn maatregelen neemt, kan dan van grote waarde zijn voor zijn elftal.

Omgekeerd kan het ook voorkomen dat een aanvalsplan, gebaseerd op een zwakke plek in de verdediging der tegenpartij, niet deugdelijk blijkt doordat de tegenstander, van zijn eigen zwakke zijde overtuigd, preventieve taktische maatregelen heeft getroffen. Het is dan zaak niet te volharden in de vooropgezette strategie maar andere wegen te zoeken die tot succes kunnen leiden. Ook bij dit streven kan de aanvoerder zijn spelers voorgaan.

Met het aanhalen van dit soort voorbeelden zouden we nog wel even kunnen doorgaan, doch we hopen inmiddels toch al duidelijk gemaakt te hebben dat de aanvoerder een belangrijke rol kan spelen bij wedstrijdresultaten en dus niet alleen door zijn eigen spel maar wel voornamelijk door de manier waarop hij zijn teamgenoten weet te instrueren en te inspireren en de spelstrategie te beïnvloeden.

TAKTIEK

NAAR FORMATIE OF ANDERSOM?

Tot de belangrijkste onderdelen van de wedstrijdvoorbereiding van voetbalteams behoren ongetwijfeld het formeren van het elftal en het bepalen van de uit te voeren taktiek. Dit zijn twee geheel verschillende facetten van het technische werk, die echter ten nauwste met elkaar verband houden. Vandaar dan ook dat er dikwijls wrijving en dientengevolge conflicten ontstaan bij verenigingen waar deze werkzaamheden door verschillende instanties, bijvoorbeeld een elftalcommissie en de trainer, verricht worden. In het buitenlandse profvoetbal liggen deze taken dan ook in één hand, die van de trainer of manager. Bij onze amateurclubs daarentegen vindt men nog veel de elftal- of technische commissies, die zich met het opstellen van de elftallen belasten. In die sector is dat ook dikwijls wel noodzakelijk omdat niet over een vakbekwame oefenmeester beschikt kan worden. Doch ook het semi-profvoetbal in ons land kent nog de commissies, vaak commissie betaald voetbal genaamd, die het meest tot de verbeelding van outsiders sprekende werk van de trainer, het samenstellen van het hoogste elftal, voor hun rekening nemen. Allengs meer raakt men er evenwel van overtuigd dat dit belangrijke werk dient te worden verricht door degene die ook de rest van het technische werk voor zijn rekening neemt en in elk geval, bij welke taakverdeling dan ook, verantwoordelijk is voor de prestaties van de door hem getrainde elftallen, namelijk de manager of trainer. Dat deze werkwijze ook de enig juiste en meest doeltreffende is, zal duidelijk zijn na een verdere beschouwing over het verband tussen teamformatie en speltaktiek.

GEKOCHT TEAM

Of men de speltaktiek moet richten naar de kwaliteit en de hoedanigheden van de beschikbare spelers dan wel die spelers kan opstellen die in het kader passen van een van te voren geplande ploegtaktiek, zal afhangen van de omstandigheden waaronder men moet werken. Toen destijds het Londense Arsenal als eerste club het stopperspilsysteem ging toepassen, kocht manager Herbert Chapman links en rechts de spelers die geschikt waren om de nieuwe taktiek toe te passen. De stevige Roberts werd stopperspil, Lamberts stormram-middenvoor en hij werd geflankeerd door de snelle en produktieve buitenspelers Bastin en Hulme. David Jack en de Schot Alex James werden aangetrokken om op de binnenplaatsen als schakelspelers te fungeren en zij vormden de van te voren uitgestippelde twee onderste punten van de W-formatie in de voorhoede. Dat was dus een treffend voorbeeld van elftalformatie naar de te spelen taktiek. Deze manier van werken is in het profvoetbal mogelijk en tot op zekere hoogte ook in het semi-profvoetbal, hoewel voetballers met maatschappelijke functies niet zo gemakkelijk „over te planten” zijn. Het behoeft waarschijnlijk geen betoog dat het bij elkaar kopen van een elftal alleen weggelegd is voor clubs die over de daarvoor benodigde financiën beschikken, zoals in ons land bijvoorbeeld Feijenoord en P.S.V.

Ook in vertegenwoordigende elftallen kan men de spelers kiezen die men geschikt acht om een bepaalde taktiek uit te voeren. Bij de samenstelling van het Nederlands elftal is dat ook meermalen gebeurd. In 1946 besloot de technische leiding van de K.N.V.B. dat de vertegenwoordigende elftallen vanaf

die tijd de voor ons land nog vrij nieuwe, maar elders reeds algemeen ingevoerde formatie met drie achterspelers, het stopperspilsysteem, zouden toepassen. Aanleiding tot dit besluit was de smadelijke 8—2 nederlaag van het Nederlands elftal tegen het Engelse nationale team in Huddersfield. Daarmee konden de in die tijd op de voorgrond tredende midhalfs hun hoop op een plaats in het Nederlands elftal wel opgeven, tenzij ze op een andere plaats — doorgaans als halfspeler — ook de aandacht op zich konden vestigen, zoals bijvoorbeeld Jan van Schijndel, de spil van S.V.V. die als half vele malen in het Nederlands elftal speelde.

Eén Nederlandse speler zal zich de tactische ommezwaai waarschijnlijk wel altijd blijven herinneren, Arie Vermeer van Excelsior. Deze technisch bewaame speler debuteerde in de beruchte 8—2 wedstrijd als spil en de uitspraak na de wedstrijd van de beroemde Engelse middenvoor Tommy Lawton, die vier doelpunten scoorde, typeerde duidelijk hoe ondankbaar zijn taak geweest was. Lawton zei namelijk dat hij nog nooit zo'n gemakkelijke middag had gehad. Hij kon praktisch zonder dekking lustig scoren.

De taktiekverandering bracht met zich mee dat de Keuze-commissie naar een ander type spil — de stopperspil — ging zoeken en Arie Vermeers debuut bleek achteraf tevens zijn afscheidswedstrijd van het Nederlands elftal te zijn geweest. Henny Möring van Enschede en naderhand Rinus Terlouw van Sparta waren de eerste stopperspillen, de voorgangers van Cor van der Hart, wiens speelwijze toch weer heel wat verschilt van die van Henny Möring destijds, zulks noodzakelijk gemaakt door evoluties in het spel van de midenvoor.

STRATEGIE NAAR BESCHIKBARE SPELERS

Keren we na deze afdwaling terug tot ons onderwerp. De Keuze-commissie van de K.N.V.B. had het bij de taktiekomwenteling niet zo moeilijk, want zij kon de spelers kiezen die in de nieuwe speelwijze pasten of er de nodige aanleg en eigenschappen voor bezaten. Zij kon het zich zelfs veroorloven een speler als Abe Lenstra meermalen uit het elftal te laten in het belang van de te spelen ploegtaktiek.

Hoeveel moeilijker hadden de clubs het. Die konden niet putten uit een groot spelersarsenaal en de meeste verenigingen behoefden een lange overgangstijd vooraleer de nieuwe ploegtaktiek naar behoren werd uitgevoerd. Hiermee zijn we gelijk toe aan de keerzijde, het kiezen van een tactische speelwijze naar de capaciteiten en hoedanigheden van de beschikbare spelers en dus min of meer naar de formatie van het team. Deze werkwijze zal bij verreweg de meeste clubs toegepast moeten worden. Een typisch voorbeeld hiervan vormde Haarlem in de eerste na-oorlogse jaren. Kick Smit was nog steeds een speler van formaat maar kon de veeleisende taak van binnenspeler in het moderne voetbal niet meer volledig vervullen. Haarlem speelde toen met een viermansvoorhoede met Kick Smit en Wim Roozen als speerpunten. Dit tweetal was goed op elkaar ingesteld en deze tactische variant, gecreëerd naar de capaciteiten van de beschikbare spelers, hielp mede een kampioenschap bewerkstelligen.

Op de vraag „Taktiek naar elftalformatie of andersom?” past dus een gesplitst antwoord. Doorgaans zal men gedwongen zijn de tactische speelwijze te richten naar het team, maar wanneer men uit een groot spelersarsenaal kan kiezen of door spelersaankopen andere mogelijkheden heeft, zal men spelers kunnen opstellen in het belang van een geplande spelstrategie, al zal de praktijk veelal uitwijzen dat deze laatste werkwijze toch ook binnen het raam van uiteraard eveneens beperkte mogelijkheden zal moeten plaatsvinden.

DE SPELREGELS EN DE TAKTIEK

Reeds vanaf de beginperiode van de voetbalgeschiedenis heeft er, overigens volkomen logisch, verband bestaan tussen de spelregels en de speltaktiek. Al is de vrij gebrekkige taktische uitvoering van het spel uit de jaren van vóór 1900 natuurlijk niet te vergelijken met de spelstrategie van het moderne hedendaagse voetbal, niettemin ging men ook in de voetbal-oertijd met een zeker overleg te werk om gezamenlijk het doel van de voetbalsport, het winnen van de wedstrijd, na te streven en altijd hebben de spelregels — en wel speciaal de buitenspelregel — hierbij een rol gespeeld. Omgekeerd hebben, zoals de lezers wellicht bekend is, taktische evoluties in het spel wijzigingen en herzieningen van de spelregels teweeggebracht. Het meest sprekende voorbeeld hiervan is de buitenspelregelwijziging van 1925, waaraan een dringende behoefte was ontstaan door een groeiproces in de speltaktiek. De oude buitenspelregel, waarbij de aanvallers in afwijking van de thans geldende regel drie tegenstanders tussen zich zelf en de vijandelijke doellijn moesten houden in plaats van twee, werkte een bepaald onderdeel van de taktiek, het opzettelijk buitenspel zetten, in de hand. Deze taktiek betekent een rem voor goed en attractief voetbal want het aanvalsspel wordt regelmatig, vèr voordat het aan de afronding toe is, onderbroken. Om het steeds oninteressanter worden van de wedstrijden en een daarmee gepaard gaande daling van de publieke belangstelling te bestrijden heeft men dus in 1925 de buitenspelregel gewijzigd, welke beslissing omgekeerd weer verstrekkende gevolgen heeft gehad voor de taktiek. Naar aanleiding van de gewijzigde buitenspelregel ontstond de W-formatie in de voorhoede en de daaruit voortvloeiende behoefte aan een reorganisatie in de verdedigende speelwijze vormde de grondslag voor de creatie van het driebacksysteem. Tot dusver is het wat betreft de buitenspelregel bij deze wijziging en de daarop gevolgde evoluties in de voetbaltaktiek gebleven.

We hebben meermalen stemmen horen opgaan om de buitenspelregel alleen geldig te doen zijn in stroken van ± 25 meter vanaf beide doellijnen, waardoor men dus op een veldgedeelte van ongeveer 50 meter lengte, 25 meter van beide zijden van de middellijn, niet strafbaar buitenspel zou kunnen staan. Met een beetje fantasie is wel na te gaan welke invloed dit zou uitoefenen op de speltaktiek. Ongetwijfeld zouden de spelers meer ruimte tot combineren krijgen, want de elftallen zouden over een groter veldgedeelte verspreid blijven. De achterste spelers zouden zich niet te ver van die 25 meterstrook kunnen verwijderen om niet verrast te worden door listig ver naar voren opgestelde tegenstanders. Of de voetbaltaktiek zou evolueren in de richting van een strategie die we wel bij zaalhandbal hebben zien toepassen. In die tak van sport trekt het team dat de bal verliest bliksemsnel terug naar eigen doel om daar de strook af te schermen waarbinnen niet geschoten mag worden. De tegenpartij moet dan tussen een woud van spelers naar een schietkans combineren, hetgeen zelfs met de vrij eenvoudige techniek van het handballen lang geen gemakkelijke opgave is. In de voetbalsport is ook reeds een zekere evolutie in die richting merkbaar en deze zou wellicht door de ons geschetste — voorlopig alleen nog maar gefantaseerde — buitenspelregel versneld worden. Via een dergelijke regel zouden we een minder beweeglijk spelbeeld in het lagere voetbal (achterspelers angstvallig bij de „buitenspellijn”) verwachten en een juist veel grotere beweeglijkheid vermoeden van de spelers in het topvoetbal door het naar voren aansluiten van de linies, afgewisseld door snel terugtrekken naar de eigen buitenspelstrook. Spelregelwijzigingen komen

TAKTISCHE TIPS

Menigeen heeft zich reeds afgevraagd welke factoren de voetbalsport zo'n ongekende populariteit bezorgen en zonder dat daaromtrent wellicht een geheel juiste en treffende definitie te geven is, kunnen we wel enige facetten van het spel belichten die daarvoor mede verantwoordelijk zijn. De verscheidenheid in spelsituaties en de toch altijd weer onverwachte wendingen van het spel maken dat de toeschouwer het spel niet slechts bekijkt, maar het werkelijk meebeleeft. De man of vrouw op de tribune speelt geestelijk de wedstrijd mee. In het onderbewustzijn maakt de voetbaltoeschouwer voor zich zelf hoe hij of zij in de diverse spelfasen gehandeld zou hebben, althans gehandeld zou willen hebben. Deze interessante facet van de voetbalsport lokt niet alleen de massa's naar de tribunes, maar vereist ook vindingrijkheid, doorzicht en snelle reacties, kortom tactisch inzicht en een daarmee gepaard gaande bereidheid om naar dat inzicht te spelen van de voetballers. We willen in dit artikel eens dieper ingaan op deze materie en daartoe het spel ontleden.

De wedstrijd vraagt door zijn ongedachte en immer wisselende situaties van de spelers inzicht en reageren naar het moment, maar toch zijn verschillende richtlijnen aan te geven om te komen tot tactisch verantwoord spel. Tot de spelregels die elke speler behoort na te streven om te geraken tot dat doel behoort:

EENVOUDIG SPELEN

„Eenvoud is het kenmerk van het ware” is een levenswijs gezegde, dat ook in de voetbalsport zijn waarde reeds dikwijls heeft bewezen. Het op simpele wijze gebruik maken van de eigen voetbaltechnische en fysieke kwaliteiten blijkt echter in de praktijk voor vele spelers een te lastige opgave. Menige voetballer verricht tijdens de wedstrijd vele onnodige handelingen, zulks ten nadele van het teamspel. Achter- en halfspelers behoren als regel naast het verdedigende werk voor de opbouw van het eigen aanvalsspel zorg te dragen en de meest doeltreffende weg daartoe is het in een zo hoog mogelijk tempo elkaar toespelen van de bal, zodanig dat deze goed bespeelbaar is voor iedere volgende speler die in het spel betrokken wordt en zo de gelegenheid daarvoor gunstig is via de kortste weg, dus in de lengterichting van het veld naar het doel van de tegenpartij. In iedere wedstrijd weer wordt er veelvuldig gezondigd tegen deze toch voor een ieder wel duidelijke regel. Achterspelers gaan „pingelen” wanneer een eenvoudige pass naar een dichtbijzijnde medespeler mogelijk is of willen uit iedere trap een directe scoringskans zien ontstaan en maken er een opportunistisch getrap van. Halfspelers gaan met hun buurman combineren als een pass naar de voorhoede beter is of gaan nog ontaktischer te werk door zich in de verdediging van de tegenpartij vast te dribbelen.

Ook voor voorhoedespelers geldt de eenvoudsregel. De combinaties dienen gericht te zijn op het scheppen van scoringskansen en het onnodig afstoppen, tijdrovend dribbelen en „publiekspel” behoren niet op het repertoire voor te komen.

Niettemin zitten deze fouten vastgeroest in het spel van vele voetballers. Om het spel eenvoudig te spelen dient men dan ook allereerst de oude maar nog niets aan waarde ingeboete stelregel te huldigen:

LAAT DE BAL HET WERK DOEN

lichaamsvaardigheid en baltechniek meer in hun mars hadden dan de oranje-jongens, maar het eindeloze afstoppen en dribbelen van de Bulgaren was een kolfje naar de hand van de Nederlandse defensie, die zich altijd weer kon herstellen en reorganiseren.

Nog onlangs versloeg het Nederlands elftal in Rotterdam de Belgen met 6—2 en ook hier speelde deze tactische fout een rol bij de Belgische échec. Vóór de rust was het Belgische aanvalsspel nog wel gevaarlijk, maar na de thee was de „pass-ineens” weer uit het spel van onze zuiderburen verdwenen en werd het door het vele stoppen en dribbelen een ondoeltreffend „gefriemel”.

Nu is voor ineens doorspelen van de bal een andere tactische tip van belang, namelijk:

KIJK VOORDAT DE BAL IN BEZIT KOMT

De doorsnee voetballer kán de bal eenvoudig niet snel doorspelen omdat hij de situatie eerst gaat overzien wanneer hij de bal in bezit heeft genomen en er daarna enkele meters mee heeft afgelegd. Om de bal ineens te kunnen doorspelen is het noodzakelijk de posities van medespelers en tegenstanders en de daarmee verband houdende mogelijkheden te overzien vlak vóórdát men in het spel betrokken kan worden. Dit vereist voortdurende oplettendheid en het nalaten van de fout om alleen de bal te volgen. We kunnen ons geen beter voorbeeld indenken van een speler die de situaties van te voren op geniale wijze overzag dan Abe Lenstra. Hij heeft defensies uit elkaar gespeeld en legio scoringskansen geschapen door de bal met een simpele voetbeweging of hoofdknik dáár te brengen waar dat berekend was vóórdát hij de bal kreeg toegespeeld.

Niet iedereen is geboren met het speciale „voetbalknobbeltje” in het achterhoofd gelijk bij spelers als Lenstra het geval is, maar wanneer een voetballer zich dwingt om dit onderdeel van de tactiek te gaan beheersen, is er toch wel veel verbetering te bereiken. Spelers die de bal eerst in bezit moeten hebben alvorens te kunnen gaan bekijken wat er mee gedaan kan worden, laten vele gelegenheden voorbij gaan om een voor hun elftal gunstige situatie uit te buiten en zullen wat hun klasse betreft nooit boven de middelmaat uitkomen.

Om het directe doorspelen van de bal te bevorderen dient elke speler naast het regelmatig en vroegtijdig overzien van de situaties ook de volgende regel na te streven:

MAAK JE BEREIKBAAR VOOR JE MEDESPELERS

De speler met de bal moet verschillende mogelijkheden hebben voor het voortzetten van het samenspel. Het zelfs in de hoogste regionen vaak voorkomende opportuniteitsvoetbal, bestaande uit lukraak-trappen met op goed geluk naar voren stormende en op fouten van de tegenpartij hopende medespelers, mag in zekere mate defensies verontrusten, incidenteel tot succes leiden en bovendien de toeschouwer met de minder verfijnde smaak bekoren, het is geenszins de weg naar verbetering van het spelpeil. Voor goed voetbal dient er bij het geven van de pass een alleszins redelijke kans te bestaan dat de bal inderdaad bij een medespeler terecht komt. Daarom dienen de medespelers zodanig positie te kiezen dat zij in het spel betrokken kunnen worden. Heeft bijvoorbeeld een halfspeler de bal en alle voorhoedespelers stormen naar voren, uiteraard met de hen dekkende tegenstanders op de hielen, dan blijft de half niets anders over dan een lukraak-pass. Het is derhalve tactisch juist

wanneer een deel van de medespelers in de vrije ruimte tracht te sprinten, terwijl enkele andere spelers zich in de richting van de bal begeven. Komen de in de ruimte sprintende spelers niet in een vrije positie, dan kan de bal onmiddellijk doorgespeeld worden naar een toeschietende speler. Zelfs kan een gedekte speler in het spel betrokken worden, wanneer deze zich tenminste snel in de richting van de bal begeeft om zijn dekkende tegenstander vóór te zijn en indien de balafgever opnieuw snel zodanig positie kiest dat de gedekte clubgenoot de bal ineens kan afspeelen.

Een eerste vereiste om de regel „Maak je bereikbaar voor je medespelers” na te streven is dus het positie kiezen in de richting van de bal. Anderzijds kan het ook noodzakelijk zijn afzijdig te blijven van de plaats waar zich de bal bevindt. Speciaal buitenspelers moeten de tactische beheersing kunnen opbrengen om zich bereikbaar op te stellen buiten het strijdgewoel. Alsmar naar binnen en in de richting van het doel rennende vleugelspelers trekken de verdediging van de tegenpartij dicht en maken het de hen dekkende achterspelers gemakkelijk. Dezen trekken immers maar al te graag naar binnen om tevens zo nodig de rest van de defensie te kunnen assisteren.

Wanneer de hierboven omschreven factoren voor goed en snel positiespel aanwezig zijn, komt de volgende tactische regel aan de orde.

GEEF DE BAL GOED BESPEELBAAR AAN

De voetbaltechniek biedt verschillende mogelijkheden om de bal te spelen, zowel met het hoofd als met de benen. We zullen ons in dit bestek niet verdiepen in de technische uitvoering van het plaatsen en koppelen, maar willen wel wijzen op de veelvuldig voorkomende fout van het slordig, onnauwkeurig en somtijds zelfs opzettelijk slecht bespeelbaar (de effectbal) aangeven van de bal. Een voetballer dient te bedenken dat niet het belangrijkste is wat hij zelf met de bal doet, maar veeleer hetgeen de speler er mee kan doen aan wie hij de bal afgeeft. Wat dat betreft heeft de voetbalsport veel overeenkomst met het biljarten. Op het groene laken is niet het maken van de carambole het voornaamste, maar meer de positie waarin de ballen komen voor de volgende stoot. Een biljarter moet altijd minstens één stoot vooruitzien en bij het voetballen is het eigenlijk precies zo. Men is er niet mee klaar de bal te hebben afgegeven aan een teamgenoot. Deze moet er namelijk ook wat mee kunnen doen. Daarom is het op de eerste plaats zaak de bal zo mogelijk langs de grond aan te geven. Deze zijn het gemakkelijkst onder controle te brengen of ineens door te spelen en bovendien kan dan de speler die de bal krijgt meer aandacht besteden aan de omgeving. Ook de snelheid van de bal is belangrijk. Te zacht gespeelde ballen zijn te onderscheppen en ballen met te veel vaart vergen weer onnodige moeite bij het behandelen. Het op maat aangeven is wel grotendeels een kwestie van techniek maar de „brains” komt er wel degelijk bij te pas, zodat het ook tot het gebied van de tactiek behoort.

Een verkeerde gewoonte is eveneens het te pas en te onpas trappen met effect. Ballen die draaiend aankomen zijn moeilijk te behandelen en ketsen gemakkelijk in een verkeerde richting. Jonge spelers vinden het dikwijls prachtig wanneer zij de ballen, hetzij met de binnenkant hetzij met de buitenkant van de voet, een draaiende beweging kunnen geven, doch wanneer de bal naar een medespeler geplaatst moet worden is het beter dit met de volle binnenkant van de schoen te doen, zodat de bal strak en goed bespeelbaar aankomt. Bedenk net als de biljarter: „Eén maken, één overhouden!”

Toch moeten we bij het bedienen van de medespelers tevens rekening houden met de volgende tactische tip.

TELEFONEER JE BEDOELINGEN NIET

Het samenspel mag niet te doorzichtig zijn om succes te kunnen opleveren. Vele voetballers spelen zo simpel dat hun bedoelingen reeds van verre te constateren zijn, ze „telefoneren” ze als het ware reeds naar de tegenstander. Wanneer er geen tegenstander tussenbeide kan komen, is dat geen bezwaar. Indien de bal evenwel tamelijk dicht langs een tegenstander geplaatst moet worden om de medespeler te bereiken, is het zaak niet van te voren te laten zien wat de bedoeling is. Op de eerste plaats kan vermeden worden te kijken in de richting waarheen de bal gespeeld zal worden. De situatie moet reeds voordien opgenomen zijn en op het moment van afspelen kan dan de intentie gecamoufleerd worden door het kijken in een andere richting dan waarheen de bal zal gaan.

Een andere afleidingsmanoeuvre is het dribbelen in een andere richting. Dit heeft niet alleen het reeds eerder omschreven voordeel dat de aandacht van de tegenstander wordt afgeleid van de plaats waarheen de bal gespeeld zal worden, maar bovendien is het op die manier mogelijk de opponent van die plaats weg te trekken.

Uiteraard behoren ook de schijnbewegingen tot de middelen om de tegenstander te misleiden. Een goed uitgevoerde schijnbeweging kan een gehele defensie uit verband spelen. Buiten de hoofdzakelijk met de voeten uitgevoerde misleidingsmanoeuvres, zoals het „overstapje”, de „schaarbeweging”, de „sleebeweging” en „het terughalen met de schoenzool”, waarbij echter ook de rompbeweging mede een rol speelt, kan vooral de schijnbeweging die hoofdzakelijk met de romp naar links of rechts wordt uitgevoerd tegenstanders uit positie brengen en de weg vrij maken voor dribbel, schot of pass. We herinneren ons een typisch doelpunt uit de in 1947 gespeelde interlandwedstrijd Nederland—Zwitserland in het Olympisch stadion. Abe Lenstra, rechtsbuiten spelend, liep achter de bal na een pass die schuin in de richting van de kruising tussen de lijn van het strafschopgebied en de outlijn was geplaatst. Vóór de outlijn kwam hij diverse tegenstanders op zijn weg tegen, maar zonder de bal aan te raken stuurde hij ze een voor een de verkeerde kant op door schijnbewegingen met de romp, zette vanaf de outlijn keurig voor en Faas Wilkes kopte prachtig in. Een juweel van een doelpunt, dat we niet licht zullen vergeten.

Eén goede raad mag in dit verband gegeven worden. Het is beter één schijnbeweging op het repertoire te hebben die goed uitgevoerd wordt dan tien waar de tegenstanders niet in tippelen. Kick Smit in zijn goede tijd kon putten uit een heel arsenaal van schijnbewegingen, maar andere spelers „leefden” van een enkele truc. Faas Wilkes bijvoorbeeld „vernachelt” zijn tegenstanders met zijn enkele en dubbele „kapbewegingen”. Op volle snelheid kapt hij de bal plotseling af en de opponent schiet hem voorbij. Bij een volgende gelegenheid kapt hij de bal af, maar neemt hem de volgende seconde met het andere been weer mee in de oorspronkelijke richting. Er is niets ingewikkelds aan, maar het gaat om de goede uitvoering en daar is Faas een meester in.

Zo heeft iedere speler wel een manoeuvre die hem het beste ligt en het is verstandiger deze volledig uit te buiten dan het te zoeken in allerlei ingewikkelde schijnbewegingen waarin men zelf verstrikt raakt. We hebben wel spelers gezien die met een schijnbeweging de tegenstander uit positie brachten, maar met een volgende precies in zijn voeten terecht kwamen. Onnodig te zeggen dat dit niet alleen nutteloos maar ook tactisch geheel onjuist is.

Breng vooral ook geen schijnbewegingen in de strijd die men niet goed

beheerst, want dan speelt men niet de eigen spelers maar daarentegen juist de tegenstander in de kaart en hiermee zijn we gelijk toe aan de tactische regel:

CAMOUFLEER DE EIGEN TEKORTKOMINGEN

Iedere voetballer heeft naast zijn bekwaamheden ook minder sterke zijden. Hoewel de training er is om tekortkomingen te verbeteren, zal de volmaaktheid niet te bereiken zijn. De één blijft gehandicapt door gebrek aan snelheid, een ander heeft moeite met de lengtetrap, een volgende is niet al te sterk in het stoppen van de bal etc. Tactisch verantwoord spel eist dat de speler zijn sterke eigenschappen zoveel mogelijk in de strijd brengt en tracht uit te buiten, terwijl hij moet proberen te voorkomen dat de tegenstander hem in zijn zwakke zijde kan tasten. Een halfspeler met een zwakke trap moet niet trachten vanuit zijn positie achter de voorhoede te scoren met een ver schot, want dat zal vrijwel altijd op een fiasco uitlopen. Toch komt deze tactische fout veelvuldig voor. Een verdediger die het stoppen niet perfect beheerst, mag niet trachten de bal onder controle te brengen wanneer hij door een of meer tegenstanders belaagd wordt. Ineens wegwerken is dan de boodschap. Een voorhoedespeler die het passeren van tegenstanders niet machtig is, zal het risico van het „pingelen” vermijden. Een achterspeler die minder snel is dan zijn directe tegenstander, moet bij het dekken hiermee rekening houden. Wanneer hij te dicht bij zijn opponent staat opgesteld, zal deze hem in de sprint slaan. Het is zaak dan iets meer ruimte te nemen. Een voetballer die zich fysiek zwakker weet dan zijn tegenstander zal door zijn positie kiezen trachten te bewerkstelligen dat hij de bal krijgt toegespeeld in de vrije ruimte, teneinde de voor hem nadelige duels te vermijden. Zo zijn er legio voorbeelden op te noemen van manieren waarop de spelers kunnen voorkomen dat de tegenstander gebruik maakt van eigen minder sterke eigenschappen.

Tot slot mogen we enkele regels memoreren die een minder uitgebreide beschrijving behoeven omdat ze al min of meer voor zich zelf spreken, maar zij zijn daarom tijdens het spel niet minder belangrijk. Zo moet elke speler zich aanwennen om

DE BAL TEGEMOET TE GAAN

Het moderne voetbal met zijn hoge tempo en zijn scherpe dekking laat niet toe dat de spelers op de bal staan te wachten. Elke bal moet tegemoet gesneld worden om:

1e Het speltempo te bevorderen.

2e Te voorkomen dat de tegenstander tussenbeide komt.

Iedere speler die dat verzuimt, zal ervaren dat de tegenstander hem meer dan hem lief is de baas is. Bij het oefenen moet men er zich aan wennen de ballen onder controle te brengen en mee te nemen, gaande in de richting vanwaar de bal komt en dat liefst in een zo hoog mogelijk tempo. We willen bij deze ook wijzen op de nogal eens voorkomende fout om de bal te laten gaan wanneer de tegenstander fel attaqueert. Deze in vrijwel alle gevallen nutteloze handeling spruit voort uit angst, of voor lichamelijk contact met de tegenstander of om een foutieve handeling te verrichten. Onnodig te vermelden dat zulke spelers het niet ver zullen schoppen en in ieder geval tonen niet het juiste karakter te bezitten voor een mannelijke tak van sport als het voetballen. In dit verband mogen we zeker niet vergeten te vermelden de waarde van het

BAL AFSCHERMEN

Bij het in bezit nemen van de bal zal de tegenstander ongetwijfeld pogingen in het werk stellen om deze handelingen te storen. Men moet dan met het lichaam en de benen de bal afschermen, zodat de attaquerende speler niet bij de bal kan komen. Hierbij is tweebeinigheid vereist, want valt de speler aan de linkerzijde aan, dan dient de bal gespeeld te worden met het rechterbeen en omgekeerd. Ook het lichaam moet tussen de bal en tegenstander gedraaid worden om de tacklende opponent het afnemen van de bal onmogelijk te maken. Zeer dikwijls zien we spelers juist in de voeten van de tegenstander terecht komen bij hun pogingen om de bal in bezit te nemen of te drijven. De bekende Belgische oud-international Rik Coppens verstond bij uitstek de kunst om zo met de bal te draaien en te manoeuvreren dat de tegenstander er niet aan kon komen en de defensie van het Nederlands elftal heeft er destijds wel eens een mannetje extra aan moeten wagen om hem aan twee kanten aan te vallen.

Ook kan het noodzakelijk zijn bij een te verwachten charge zó achter of naast de bal te lopen dat de duw je precies in de juiste positie brengt. Bij een schouderduw aan de rechterzijde dus iets rechts naast de bal. De duw brengt je dan precies in de gunstige positie om de bal verder te kunnen behandelen. Deze dingen leert men door de praktijk, maar het kan zijn nut hebben zich in deze materie te verdiepen.

Belangrijk is ook de te spelen bal, alvorens tot de technische handeling over te gaan,

NIET TE LATEN STUITEN

Vooral voor verdedigers geldt dat in het bijzonder. Vele spelers hebben de neiging om een door de lucht aankomende bal niet ineens te spelen, maar eerst te laten stuiten. Vanzelfsprekend maakt dat het behandelen van de bal gemakkelijker, omdat een groot deel van de snelheid er dan uit is. Er zijn echter bezwaren aan deze manier van spelen. Op de eerste plaats kost het tijd, zodat het speltempo geremd wordt. Het grootste bezwaar — en voor de verdedigers vooral gevaar — bestaat evenwel in het feit dat in de tijd die de bal nodig heeft om na het springen wederom naar beneden te komen, de tegenstander gelegenheid krijgt om aan te vallen en de aanvallende speler is dan sterk in het voordeel. De speler die op de bal wacht staat stil en zijn tegenstander komt aanstormen, hetgeen niet alleen voordelen biedt bij het spelen van de bal en het springen doch tevens de kwade kans inhoudt dat de stil staande speler geblesseerd wordt bij een botsing, hetgeen dan min of meer zijn eigen schuld is. Het ineens spelen van de bal vereist technische vaardigheid en goed timen, maar voor tactisch verantwoord spel is het toch noodzakelijk.

TRACHT ZOVEEL MOGELIJK VERTICAAL TE VOETBALLEN

Dit is een andere stelregel die elke voetballer zoveel mogelijk moet nastreven. De sliding-tackle, een in het moderne voetbal veelvuldig voorkomende speelwijze, mag tot op zekere hoogte — mits correct uitgevoerd — een te waarderen strijdmiddel betekenen om de bal te bemachtigen, het blijft doorgaans een noodmiddel om een vaardiger of snellere tegenstander te bestrijden. Een voetballer die hier vaak gebruik van moet maken, komt capaciteiten te kort en dient deze te verbeteren en op te voeren teneinde de horizontale houding op het veld zoveel mogelijk te vermijden. Een zittende of liggende positie kan men bezwaarlijk als een gunstige uitgangshouding beschouwen voor volgende spelhandelingen en tegen technisch bekwame en snelle tegen-

standers kan het tempoverlies, veroorzaakt door het glijdend spelen, funest zijn en tot verlies leiden. Al zal men in een voetbalwedstrijd met zijn vele duels en botsingen niet kunnen voorkomen dat er wel eens een speler valt, het opzettelijk zittend of liggend spelen moet men toch als tactisch onjuist zien, behalve dan ook weer in de regel bevestigende uitzonderingsgevallen.

Als laatste, maar daarom zeker niet onbelangrijkste tip willen we benadrukken:

WEES EEN GOED TEAMSPELER

Alle voorgaande regels kunnen leiden tot prestatieverbetering van het individu en daardoor van het teamspel, maar vanzelfsprekend komen ze slechts tot hun recht wanneer ook de laatste regel in acht wordt genomen. Het beoefenen van een teamsport heeft vele voordelen, maar het gevaar daarvan is dat ze gemakkelijk te misbruiken zijn. Zo is het mogelijk om het aandeel in het „vuile werk”, vereist om weer in balbezit te komen wanneer de tegenpartij aan de bal is, gedeeltelijk aan een ander over te laten zonder dat het direct in de gaten loopt. Dat kunnen we beschouwen als het onrechtmatig profiteren van andermans energie en al behoeft dat nog niet direct tot een nederlaag te leiden, het doet toch afbreuk aan het maximale prestatievermogen van het elftal.

Een goed teamspeler laat alles na wat nadelig kan zijn voor zijn elftal en brengt zijn maximale spelkennis en -kunde op sportieve wijze in de strijd. Ter nastreving daarvan dient hij regelmatig aandacht te schenken aan diverse punten, die we tot slot willen memoreren.

- 1e Houd bij alle spelhandelingen het nut voor het elftal in het oog en vermijd te allen tijde het werken op applaus van het publiek.
- 2e Voer tactische opdrachten zo consequent mogelijk uit, ook al bent u het er niet mee eens. De beste manier om de onjuistheid van een tactische speelwijze aan te tonen is ze punctueel uit te voeren.
- 3e Speel voor alles sportief. Incorrect spel irriteert de tegenstanders, schaadt de naam van uw club en daarmee van uzelf en zal onder leiding van een goede scheidsrechter altijd nadelig zijn voor uw team.
- 4e Ontzie u niet om ook het grootst mogelijke aandeel te nemen in het minder prettige en spectaculaire werk op het veld.
- 5e Wees een goed kameraad voor uw medespelers. Waarschuw en geef aanwijzingen, maar kanker nooit.

OFFENSIEF OF DEFENSIEF?

Het bekende gezegde „De aanval is de beste verdediging” heeft reeds dikwijls zijn waarde bewezen in de voetbaltaktiek. Toch zijn er ieder jaar weer vele clubs die naar een verdedigende speelwijze grijpen, enerzijds om te trachten de gevaarlijke degradatie-zone te ontvluchten maar anderzijds toch ook wel om kampioensideeën te verwezenlijken. Op de vraag wat de beste speelwijze is, defensief of offensief, is daarom niet zonder meer een afdoend antwoord te geven. De aanhangers van een aanvallende speelwijze gaan van het standpunt uit dat een doelpunt méér scoren dan doorlaten de overwinning brengt, waar niets tegen in te brengen valt. De voorstanders van verdedigend spel huldigen daarentegen het principe van minder doelpunten doorlaten dan de eigen aanval weet te scoren, waarvan evenmin valt te ontkennen dat het tot succes kan leiden. Ogenschijnlijk is beider opzet precies eender en in feite is dat ook zo maar hoewel de twee principes hetzelfde doel nastreven, is de opzet en daarmee de structuur van het spel toch in beide gevallen verschillend. Vanzelfsprekend is het aanvallende speltype het meest attractieve, maar er staat nergens in de spelregels dat men attractief moet spelen. Hooguit kan het van invloed zijn op de publieke belangstelling, hetgeen vooral in de sectie betaald voetbal van doorslaggevend belang kan zijn, maar daar zullen we ons in dit bestek niet verder in verdiepen. We zullen ons bepalen tot de tactische vraag: „Wat is doeltreffender, aanvallend of verdedigend spel?”

Om te bewijzen dat het een zowel als het ander succesvol kan zijn, kunnen we geen beter voorbeeld aanhalen dan het Amsterdamse Ajax. Enkele seizoenen geleden, om precies te zijn in 1957, werden de roodwitten met o.a. Eddy Pieters Graafland in het doel en Wim Bleyenbergh op de middenvoorplaats onder leiding van de Oostenrijkse trainer Hummenberger kampioen van Nederland via een sterk verdedigend speltype. Ajax won menige wedstrijd met 1—0 en speelde dikwijls gelijk met 0—0.

Het seizoen 1959—1960 was wederom succesvol voor Ajax. Na een beslissingswedstrijd tegen Feijenoord werd het kampioenschap behaald. Inmiddels zwaaide er evenwel een andere trainer de scepter bij Ajax, namelijk Vic Buckingham en deze oefenmeester huldigt het tegenovergestelde standpunt. Hij heeft eens tot zijn pupillen gezegd: „Het geeft niet hoeveel doelpunten jullie doorlaten, wanneer je er altijd maar een meer maakt”. Zonder te beweren dat het verdedigen nu maar verwaarloosd wordt, is het spel van Ajax toch wel in de eerste plaats gericht op het fabriceren van doelpunten, een streven dat met succes bekroond wordt.

SUCCES VAN STERK VERDEDIGENDE SPEELWIJZE NIET BESTENDIG

Er is dus met beide hierboven geschetste speeltranten succes te behalen maar de praktijk heeft uitgewezen dat successen, behaald met sterk verdedigend spel, niet van blijvende aard zijn. Clubs die perioden lang een toonaangevende rol vervullen spelen constructief voetbal, dat zonder verwaarlozing van de defensie gericht is op aanvalsspel gesteund en uitgevoerd door het ganse team.

We zien het nu dus aan Ajax, dat zijn succes via de constructieve speelwijze niet beperkt zag tot het vorige seizoen. In de jaren dertig waren het eveneens

Ajax en Feijenoord die de élite van Neerlands voetbal vertegenwoordigden en jarenlang aan de top stonden. Ook in andere landen zien we dat de elftallen met het accent op het aanvalsspel telkens weer aan de top verschijnen.

Tottenham Hotspurs in Engeland, Real Madrid en Barcelona in Spanje, Reims en Nice in Frankrijk, Anderlecht in België en Rapid Wien in Oostenrijk. Een voorbeeld van het kortstondige succes van sterk verdedigend spel vormde destijds K.F.C. Een driemansvoorhoede moest door snelle uitvallen voor de nodige doelpunten zorgen en het verstoorde ritme tussen aanval en verdediging bracht tijdelijk succes, maar bleek op de duur niet houdbaar. In de loop van de jaren is meerdere malen gezondigd tegen de evenwichtsregel van defensie en attaque, maar altijd weer moest men er op terugkomen. De dubbele stopper, het betonsysteem, de grendel of hoe men die extra verdedigende speelwijzen nu of in de toekomst nog meer mag betitelen, men stapt er altijd weer van af, omdat het tegen de natuurlijke normen van strijd voeren indruist. Hoe de voetbaltaktiek zich ook verder zal ontwikkelen, nooit zal men ontkomen aan de noodzaak om rekening houdend met de spelregels een juiste verhouding te scheppen tussen de twee uitersten: het maken en voorkomen van doelpunten.

DE GULDEN MIDDENWEG

Want men verlieze niet uit het oog dat ook een te sterk accent op het aanvalsspel geen bestendig succes oplevert. Ook daar zijn voorbeelden van. In de oorlogsjaren had het Haagse V.U.C. een sterk team, dat o.a. afdelingskampioen werd. Dat de aanval met de gebroeders De Harder en Brandes heel wat mans was, zal menigeen zich herinneren. Ajax sloot tijdens een wedstrijd in Den Haag de eerste helft af met een 6—0 voorsprong maar moest tenslotte met 6—6 genoegen nemen. Verdedigend klopte er evenwel iets niet bij de Hagenaars en zij bleken als zovele clubs een ééndagsvlieg aan Neerlands voetbaltop.

Voor langdurig succes kan men de gouden evenwichtsregel tussen aanval en defensie niet ongestraft verwaarlozen en eigenlijk is dat altijd zo geweest. Reeds in de begintijd kreeg het voetbalspel een tactische grondslag. Hoewel nog vrij primitief streefde men al in de vorige eeuw naar evenredigheid tussen aanval en verdediging. Veelvuldig meent men nog dat systeemvoetbal een zaak is van pak weg de laatste twintig jaar, hetgeen evenwel niet juist is. Natuurlijk heeft men in die materie steeds naar perfectionering gestreefd en is vooral sinds de buitenspelregelwijziging in 1925 de taktiek een voornamere rol gaan spelen in de voetbalsport. Zoals de lezers echter ongetwijfeld bekend is hebben de spelregels in het algemeen en de buitenspelregel in het bijzonder vanaf de beginperiode hun invloed doen gelden bij de strategie in de voetbalsport. De oude buitenspelregel van vóór 1866 (iedere speler vóór de bal strafbaar buitenspel) maakte het mogelijk met zeven of acht aanvallers te opereren en het verdedigende werk over te laten aan twee of drie spelers. Ogenschijnlijk een verstoord evenwicht tussen aanval en defensie, maar hierbij dient niet uit het oog te worden verloren dat de toenmalige buitenspelregel het verdedigen uiterst eenvoudig maakte en het aanvalsspel daarentegen zeer bemoeilijkte, want men kon nimmer vóór de bal uit vrijlopen. De wijziging van die regel in 1866 maakte een hergroepering van de spelers noodzakelijk. Het vanaf dat tijdstip geleidelijk gegroeide orthodoxe spelsysteem met zijn twee achterspelers, drie middenspelers en een voorlinie van vijf schiep een voor die tijd juiste verhouding tussen aanval en verdediging.

Onnodig hier weer dieper in te gaan op de door de buitenspelregelwijziging

in 1925 ontstane taktische evolutie. De verhouding tussen aanvallend en verdedigend spel behoeft wederom een reorganisatie en het driebacksysteem zorgde voor het herstelde evenwicht.

Ook het door de Oostenrijker Richard Dombi ingevoerde slingerback-systeem streefde in die richting maar eiste meer improvisatie en taktisch aanpassingsvermogen van de spelers.

Al heeft men in ons land nu niet bepaald de taktiek op de voet gevolgd, in de na-oorlogse jaren is daar toch wel een kentering ten goede in gekomen en vooral sinds de invoering van het betaalde voetbal is men meer aandacht gaan besteden aan de strategie van het spel, al beseft men klaarblijkelijk nog niet allerwegen dat men bij het volgen van welke taktiek dan ook altijd moet streven naar evenwicht tussen aanval en verdediging. Een verstoring van dat evenwicht kan soms een goede taktische strijdwijze schijnen en tijdelijk successen brengen, maar onherroepelijk blijkt op de duur dat men de verkeerde weg is ingeslagen.

MODERN VOETBAL AANVALLEND EN VERDEDIGEND STERK

We weten dat in belangrijke fasen van de competitie vooral in degradatiegevaar verkerende clubs nog al eens grijpen naar krampachtig verdedigende strijdwijzen en hoewel dat nooit een streven naar goed voetbal kan inhouden, laat staan tot spelpeilverbetering kan leiden, kunnen we ons die methode om ten koste van de voetbalkwaliteit enige hoognodige punten te vergaren wel indenken, maar evenzeer vinden we het zeer onverstandig dat er clubs zijn die zonder degradatiezorgen en zelfs met redelijke kansen op de bovenste plaatsen uit angst voor tegendoelpunten hun halfspelers opdracht geven de middellijn niet te passeren. De clubs die we als voorbeeld hierbij op het oog hebben, boekten ook tijdelijke successen, maar moesten toch ook weer de tol betalen voor hun verkeerde strategie.

We wijzen in dit verband liever op de taktische ontwikkeling in het wereldtopvoetbal en moeten dan constateren dat de begrippen aanval en defensie meer en meer in elkaar vloeien. De hoog opgevoerde lichamelijke conditie van de profspelers uit het topvoetbal maakt het mogelijk dat de elftallen massaal verdedigen maar ook met het ganse team ten aanval trekken. Het moderne aanvalsspel geeft een beeld van een sterke spelersconcentratie in de buurt van de bal met kort combinatiespel, afgewisseld met lange passes in de vrije ruimte, die geschapen wordt door die samentrekking van tegenstanders naar een bepaalde plaats. Het is reeds lang geen vreemd verschijnsel meer wanneer in die acties niet alleen de halfspelers maar zelfs de backs een werkzaam aandeel nemen.

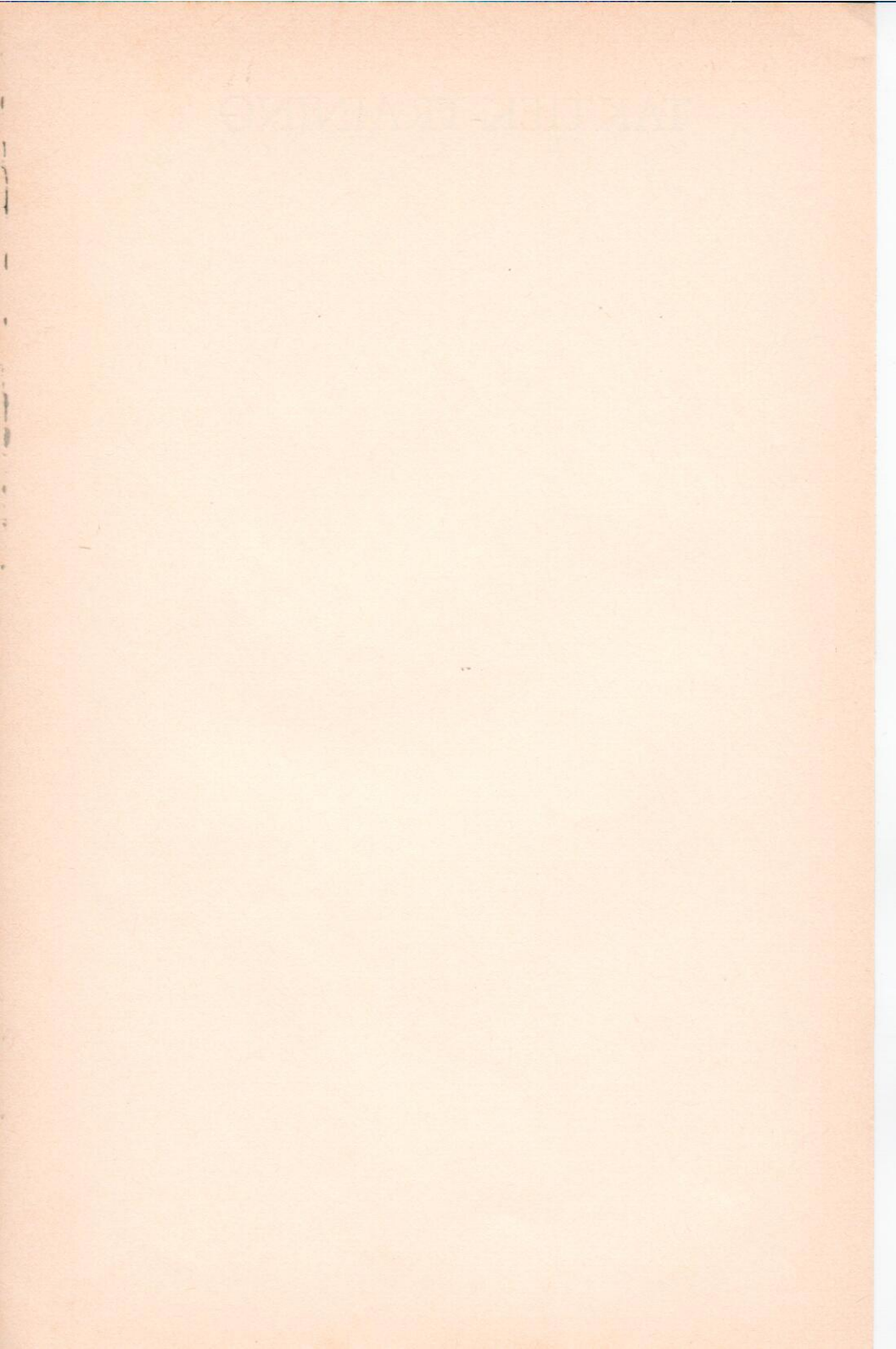
Omgekeerd trekt het team in verdedigende stelling vele spelers terug voor het defensieve werk en zo kan het voorkomen dat een modern topelftal, we mogen hierbij wijzen op Real Madrid,*) het ene moment aanvalt met zes à zeven spelers en in een direct daaropvolgend spelmoment een aanval van de tegenpartij afweert met een zelfde aantal spelers. Deze moderne manier van spelen, die het ene moment een sterk offensief karakter draagt om even daarna een overwegend defensieve inslag te vertonen, waarborgt ook weer een juiste verhouding tussen aanval en defensie, maar eist naast technische vaardigheid en taktisch inzicht van de spelers, vooral een sterk fundament in de vorm van twee belangrijke pijlers van het hedendaagse topvoetbal, namelijk conditie

*) Het voorbeeld van Real Madrid gaat niet helemaal meer op, omdat enkele cracks in snelheid en conditie achteruitgaan. P. de W.

en snelheid, factoren die altijd een belangrijke rol gespeeld hebben maar in het moderne voetbal allengs meer doorslaggevend gaan worden.

Op de vraag „Offensief of defensief spel?” mogen we dus dit antwoord formuleren: „Beide, maar in de juiste verhouding toegepast, met noch een te sterk accent op een van beide speelwijzen noch een verwaarlozing er van!”

TAKTIEK-TRAINING

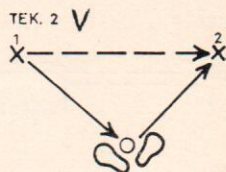
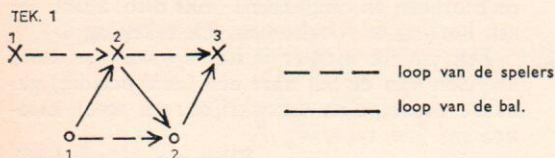
SAMENSPEL DOOR TWEE SPELERS

Naast de technische, conditionele en mentale gedeelten neemt het verbeteren van de taktiek een belangrijke plaats in bij de training in het moderne voetbal. Daarom lijkt het ons dienstig te wijzen op het nut van oefenstof die gericht is op het kweken respectievelijk verbeteren van het individuele tactische inzicht van de spelers en opvoering van het spelpeil middels perfectieering van de ploegtaktiek. We hebben geenszins de pretentie hierbij volledig te zijn doch beogen slechts onze eigen zienswijze, gebaseerd op wedstrijd- en trainingservaring, op beknopte wijze weer te geven.

Vanzelfsprekend heeft iedere oefenmeester zijn eigen inzichten en vernieuwingsideeën en het is dan ook niet mogelijk voor iedereen iets nieuws te brengen, maar indachtig het wijze gezegde „Onderzoek alles en behoud het goede”, koesteren we het vertrouwen toch met recht de aandacht te mogen vragen van onze lezers.

Bij het naar voren brengen van de oefenstof zullen we in dit bestek geen aandacht schenken aan de technische uitvoering zelf maar ons bepalen tot het tactische nut er van. Zoals bij alles wat geleerd moet worden, moet ook voetbaloefenstof systematisch opgebouwd worden. De moeilijkheidsfactor dient trapsgewijs opgevoerd te worden van beginnening naar crack. We spreken dan ook van leergangen in de verschillende spelonderdelen. Waar precies de grenzen liggen voor de spelersleeftijden, is bezwaarlijk aan te geven gezien het onderscheid in aanleg en talent. Een goede leermeester zal ongetwijfeld zelf de juiste keuze kunnen doen.

De tactische ontwikkeling van het spel is hoofdzakelijk gebaseerd op de vele mogelijkheden die er zijn om in teamverband **gezamenlijk** te spelen, m.a.w. op samenspel. De eenvoudigste vorm van samenspel is het combineren door twee spelers. Dit kan beoefend worden in de lengterichting van het veld over een bepaalde breedtestrook. Twee spelers staan op een bepaalde afstand — zeg 5 of 6 meter — naast elkaar en brengen samenspelend de bal naar het andere eind van het veld. De bal wordt schuin naar elkaar gespeeld, zover vóór de speler uit dat deze hem lopende kan bereiken en er niet op hoeft te wachten. Snelheid van balverplaatsing en lopen variërend naar geoefendheid van de spelers. Zie tekening 1.

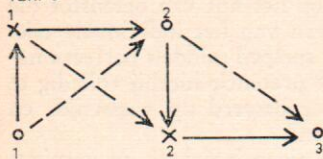
Deze eenvoudige oefening, waarbij de bal zowel met het buitenste been (binnenkant schoen) als met het binnenste been (buitenkant schoen) gespeeld kan worden, is geschikt voor beginnelingen maar in een hoog tempo uitgevoerd eveneens nuttig voor gevorderde spelers.

Bij dezelfde oefening kan de bal ook gespeeld worden met de binnenkant schoen van het binnenste been, hetgeen nodig kan zijn om de bal met het andere been af te schermen voor een aanvallende tegenstander. Zie tekening 2.

Iedere keer dat de bal gespeeld wordt, dient het lichaam dan een kwartslag te draaien in de richting vanwaar de bal komt.

Grotere beweeglijkheid en snelheid worden vereist bij de volgende manier van samenspelen. De opstelling van de spelers is dezelfde als in de vorige oefeningen. De bal wordt nu echter op de medespeler geplaatst en de balafgever sprint gelijk naar een volgende positie, om daar de bal weer in ontvangst te nemen. Zie tekening 3.

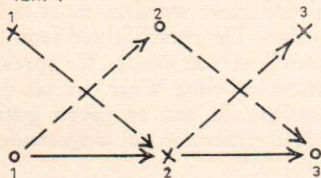
TEK. 3

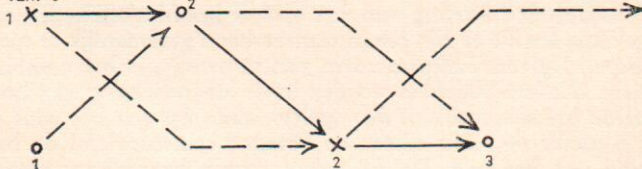
Deze manier van samenspelen, waarbij de spelers elkaars plaatsen overnemen tijdens de combinaties (de switch), vindt men ook terug in de volgende oefeningen met plaatsverwisseling van de spelers en passes in de vrije ruimte. Zie tekeningen 4 en 5.

Volgende moeilijkheidsfactoren die kunnen worden ingeschakeld zijn het dribbelen en het overnemen van de bal tijdens het dribbelen. Daartoe dient eerst het overnemen van de bal tot in de perfectie beoefend te worden. Hier-

TEK. 4

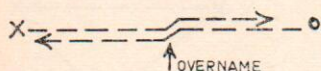

TEK. 5

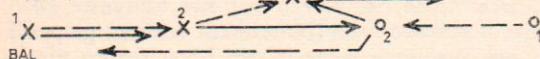
voor staan twee spelers tegenover elkaar en lopen op elkander toe, de een met en de ander zonder bal. Vlak bij elkaar gekomen neemt de laatste de bal over, van een medespeler die met het rechterbeen dribbelt eveneens met het rechterbeen en omgekeerd links dito, zulks om een botsing te voorkomen. Zie tekening 6.

TEK. 6

Een andere manier is het op korte afstand afspelen van de bal naar een (denkbeeldig) gedekte medespeler, terugkrijgen en weer meenemen. Zie tekening 7.

TEK. 7

Elkaar in de loop kruisende spelers kunnen het overnemen op de volgende wijze beoefenen. De dribbelende speler stapt op het moment dat zijn medespeler hem kruist voorbij de bal, waarna de ander het leer achter hem meeneemt, dus niet vóór de dribbelende speler langs om elkaar niet in de weg te lopen. Zie tekening 8.

Deze tactische manoeuvres kunnen nu in het samenspel verwerkt worden, bijvoorbeeld door de dribbelovername van tekening 8 voort te zetten in de lengterichting van het veld. Als verrassingselement kan het direct afspelen na de dribbelovername ingeschakeld worden, waarna dezelfde handeling zich herhaalt etc. Zie tekening 9.

Wanneer dat afspelen na één pas met de bal dan ook nog met de buitenkant van de schoen gebeurt, waardoor de bedoeling wordt gecamoufleerd, is de combinatie des te geraffineerder maar uiteraard ook moeilijker.

Nog weer moeilijker en meer aan het wedstrijdspel aangepast wordt de oefening wanneer de in tekening 9 als kruis getekende speler, nadat hij in positie 3 de bal ontvangen heeft, een pass rechtdoor geeft, waarop zijn partner vanuit positie 4 in de vrije ruimte sprint.

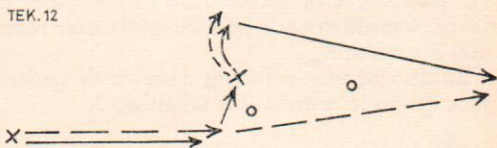
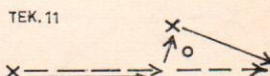
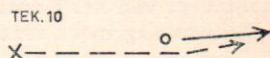
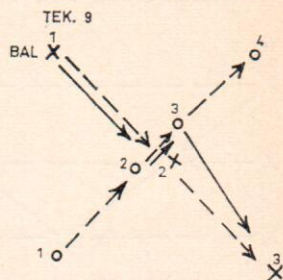
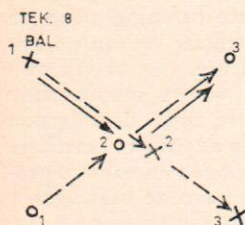
Ook in de omgangaarsbaan rond het veld kunnen twee spelers oefeningen uitvoeren ter verhoging van de beweeglijkheid en het goed en tijdig aangeven van de bal. De spelers lopen achter elkaar, de voorste dribbelt met de bal. De achterste speler sprint langs hem heen, geeft vlakbij zijn partner gekomen een teken en krijgt de bal op maat voor hem uit gespeeld. Zie tekening 10.

Ook hierop zijn verschillende variaties mogelijk, die de ambitieuze leermeester ongetwijfeld zelf zal vinden.

Het samenspel waarbij de medespeler als „muurtje” gebruikt wordt, is op de volgende manier te beoefenen. Een van de twee spelers dribbelt op een tegenstander af, waarvoor een paaltje gebruikt kan worden. Vlakbij het paaltje geeft hij de bal af aan een medespeler, die hem op maat teruggeeft achter de tegenstander. Snelheid van dribbelen en passen opvoeren. Zie tekening 11.

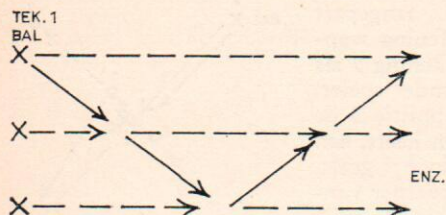
Ter afwisseling kan de als „muurtje” dienende speler ook de bal zelf meenemen. Een volgende stap is het niet ineens doorspelen van de bal, maar „ophouden” tot het juiste moment. Dit kan noodzakelijk zijn wanneer twee tegenstanders gepasseerd moeten worden. De in het spel betrokken speler doet dan alsof hij zelf de bal meeneemt en draait er mee de andere kant op, om op het juiste ogenblik de bal toch terug te geven. Zie tekening 12.

Deze oefeningen bezitten eveneens uitgebreide mogelijkheden, ook al door combinaties met andere. De oefening, weergegeven in tekening 12, kan bijvoorbeeld worden voorafgegaan door een dribbelovername tussen de twee spelers. De bal kan over in plaats van langs de tegenstanders gespeeld worden etc. Zo zijn er dus vele tactische oefeningen te creëren, te beoefenen door twee spelers en één bal.

SAMENSPEL DOOR DRIE SPELERS

De verschillende vormen van combineren tussen drie spelers kunnen op dezelfde manier beoefend worden als het samenspel tussen twee spelers, namelijk over een bepaalde breedtestrook in de lengterichting van het veld. Van de vele variaties die daarbij mogelijk zijn, zullen we er een serie vermelden, die uiteraard ook weer voor uitbreiding en detailwijziging vatbaar zijn.

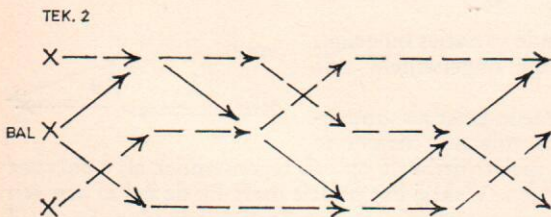

Bij de eerste oefening staan de spelers naast elkaar op een onderlinge afstand van vier of vijf meter. De bal wordt schuin naar voren geplaatst, zodat de volgende speler lopende de bal kan bereiken. Snelheid van lopen en balverplaatsing aanpassen aan de vaardigheid van de spelers. Zie tekening 1.

Bij deze oefening plaatsen de buitenste spelers de bal ineens terug met de binnenkant van het verst verwijderde been en de middelste speler remt de bal af met de binnenkant van de andere voet. Ook kan de oefening uitgevoerd worden met plaatsen van de buitenkant voet of met de binnenkant voet van het dichtstbijzijnde been, waarbij het lichaam tijdens de actie een kwartslag moet draaien in de richting vanwaar de bal komt. Uiteraard

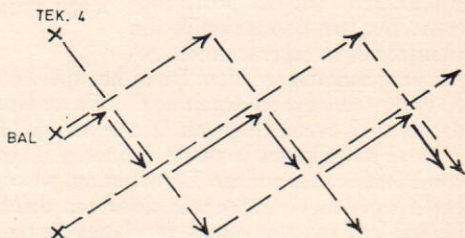
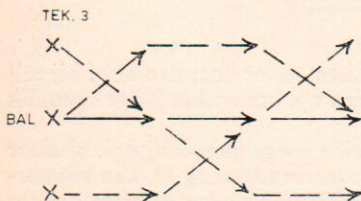
dienen alle drie de spelers minstens één keer op elke plaats de oefening uit te voeren.

Daarna kan het plaatsverwisselen ingeschakeld worden. De spelers staan bij het begin als in oefening 1. De middelste speler plaatst de bal naar de linkse speler en wisselt

van plaats met de rechtse. De linkse speler plaatst de bal weer naar de middelste, waarna deze de bal doorgeeft naar rechts en wisselt met de linkse speler, enz. Zie tekening 2.

Bij de volgende oefening wisselen de spelers van plaats, terwijl de bal recht door gespeeld wordt. Zie tekening 3.

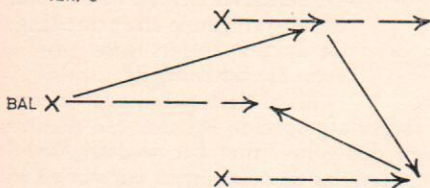

Het plaatsverwisselen met dribbelovername kan als volgt beoefend worden. De middelste speler dribbelt naar links en halverwege neemt de linkse speler

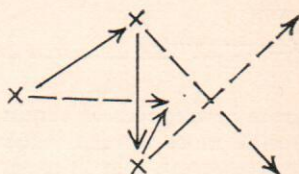
de bal over, dribbelt vervolgens naar rechts, waarna de rechtse speler de bal weer overneemt. Evenals bij de oefeningen met tweetallen dient de bal op de juiste wijze, dus achter de dribbelende speler, overgenomen te worden. Zie tekening 4.

Een andere vorm van samenspelen door drie spelers is het driehoekspel. Twee spelers staan naast elkaar en een derde er achter. De bal wordt nu in een driehoek opgebracht. Deze oefening kan heel nuttig zijn voor een vleugel en een optrekkende halfspeler. Zie tekening 5.

TEK. 5

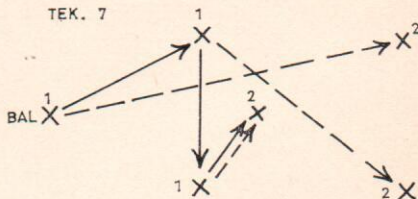

TEK. 6.

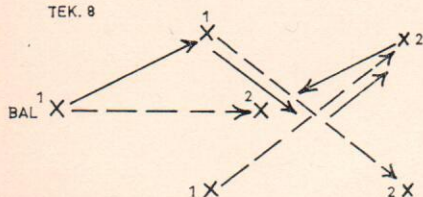
Bij deze oefening wordt de bal vóór de speler uit geplaatst. Wanneer de vrije ruimte afgedekt wordt tijdens het wedstrijdspel, kan het noodzakelijk zijn de bal op de voeten te plaatsen, zodat ook dat ter afwisseling met deze formatie beoefend dient te worden. Het plaatsverwisselen door de voorste twee spelers is in de volgende oefening verwerkt. De bal wordt door de achterste speler op de voeten geplaatst van een van de twee voorste spelers. Deze geeft de bal af aan de derde speler en neemt diens plaats in. De derde speler trapt de bal terug naar de achterste en sprint naar de plaats van de geswitchte speler, waarna de oefening wordt herhaald. Zie tekening 6.

TEK. 7

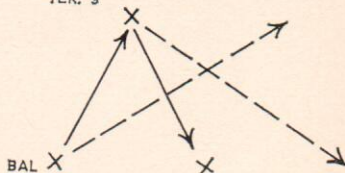

Ook kunnen alle drie de spelers van plaats verwisselen. De achterste speler plaatst de bal naar de links voorste en neemt diens plaats in. De links voorste speler trapt de bal naar zijn rechtse buurman en neemt eveneens diens plaats in. De laatste speler dribbelt naar binnen en de oefening herhaalt zich. Zie tekening 7.

TEK. 8

TEK. 9

Het plaatsverwisselen met dribbelovername kan op de volgende manier geschieden. De achterste speler plaatst de bal wederom naar een van de twee voorste. Deze dribbelt schuin over en halverwege neemt de derde de bal over en geeft hem terug naar de achterste, enz. Zie tekening 8.

Het plaatsverwisselen door alle drie de spelers wordt ook op de volgende wijze beoefend. Twee spelers staan op één lijn in de lengterichting van het

veld, de derde in het midden recht tegenover hen. De bal wordt op de voeten geplaatst en de trappende speler sprint tussen de anderen door naar de volgende positie. Zie tekening 9.

Deze oefening kan ook uitgevoerd worden door een dribbel tot halverwege de volgende speler, waarna hij de rest van de afstand overbrugt door een pass.

Tot slot van de oefeningen in samenspel met drietallen willen we nog memoreren dat er verschillende mogelijkheden zijn om in de omgangsbaan, achter elkaar lopend, het samenspel en vooral de beweeglijkheid te beoefenen. Als voorbeeld zullen we één oefening vermelden. De spelers staan achter elkaar.

De achterste plaatst de bal naar de eerstvolgende en sprint langs de andere spelers naar voren, enz. Zie tekening 10.

TEK. 10

Bij al deze oefeningen is een grote beweeglijkheid vereist, omdat na iedere afgespeelde bal snel een nieuwe positie moet worden ingenomen, hetgeen dus geheel met het wedstrijdbeeld overeenstemt. Zijn de spelers zover gevorderd dat de oefeningen correct en in een hoog tempo kunnen worden uitgevoerd, dan kan het aanbeveling verdienen de oefeningen zelf naar eigen keuze en fantasie te laten uitvoeren, hetgeen vooral van nut kan zijn voor elftalmootjes, bijvoorbeeld linksbuiten, linksbinnen en linkshalf, waarvan de spelers ook in de wedstrijd automatisch elkaars bedoelingen moeten aanvoelen en doorgronden.

SAMENSPEL DOOR VIER SPELERS

De combinaties waarbij vier spelers betrokken zijn vergen weer meer van het taktische begrip voor samenspel en het gevoel voor de juiste positie. Daarom is het nuttig eerst verschillende vormen van samenspel met dribbels en plaatsverwisselingen te beoefenen, zonder dat de formaties zich over het veld bewegen. De allereenvoudigste vormen van samenspel zijn reeds doorgenomen bij de combinaties tussen twee en drie spelers, zodat bij de oefeningen met vier spelers direct veel aandacht besteed kan worden aan de beweeglijkheid van de spelers en vooral aan het snel positie kiezen na het spelen van de bal.

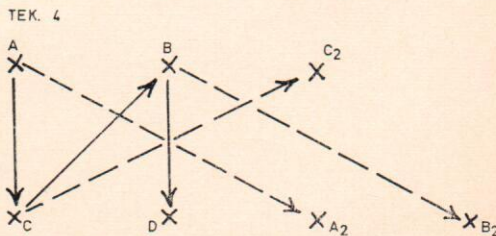
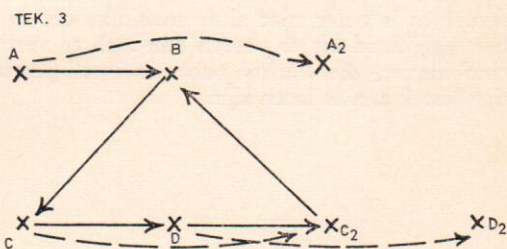
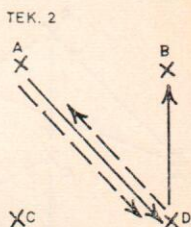
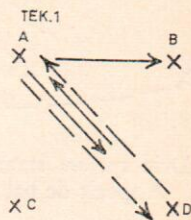
Bij de eerste oefening staan de spelers opgesteld als weergegeven in tekening 1. Speler A dribbelt schuin door het midden in de richting van D. Deze komt hem tegemoet en neemt halverwege de bal over, dribbelt er mee naar de positie die A verlaten heeft en plaatst de bal naar speler B of C, die tezamen dezelfde manoeuvre uitvoeren.

Om een nog grotere beweeglijkheid van het geheel te verkrijgen kunnen de spelers B en C, terwijl A en D van plaats verwisselen en de bal overnemen, eveneens switchen, waarbij de spelers die de bal spelen voorrang hebben, ten einde botsingen te voorkomen.

Deze oefening kan ook zonder dribbelen uitgevoerd worden. De bal wordt dan ineens geplaatst van A naar D. A sprint, vlak nadat hij de bal getrapt heeft, naar positie D en speler D begeeft zich, na de bal naar B of C te hebben geplaatst, naar positie A. Zie tekening 2.

Na aldus het samenspel „op de plaats” te hebben uitgevoerd, waarbij zeker nog meer variaties denkbaar zijn, bewegen de vier spelers zich al combinerend over een bepaalde breedtestrook in de lengterichting van het veld. De spelers staan in een vierkant opgesteld als in tekening 3.

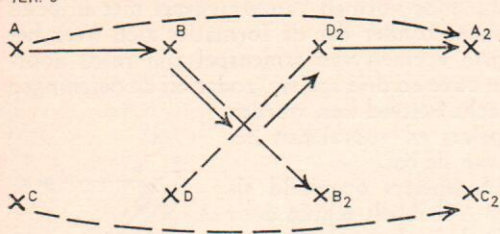
Speler A plaatst de bal naar B en sprint naar positie A₂. B plaatst de bal schuin terug naar C, die gelijk doorspeelt naar D en vrij sprint naar positie C₂. De oefening herhaalt zich nu weer. D plaatst naar C₂ en sprint naar D₂ enz. Een andere wijze van positie wisselen is verwerkt in de volgende oefening. Opstelling als bij de vorige oefening. De bal wordt nu geplaatst naar de dichtstbijzijnde en tegenover staande speler, dus in tekening 4 van A naar C.

A sprint vervolgens naar positie A₂. C plaatst de bal naar B en begeeft zich naar positie C₂ en het vierkant heeft zich hersteld. B speelt nu naar D en sprint naar positie B₂ enz.

Vanuit dezelfde opstelling kan het plaatsverwisselen met dribbelovername beoefend worden. In tekening 5 heeft speler A de bal en plaatst hem naar B.

TEK. 5

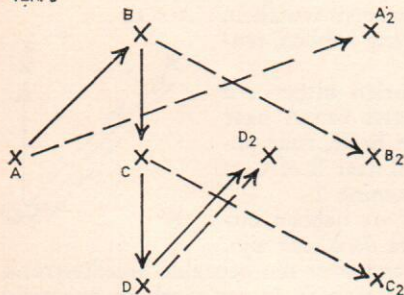
Deze dribbelt schuin over met de bal naar positie B₂. Halverwege neemt D de bal over en dribbelt naar positie D₂. Inmiddels zijn A en C naar de posities A₂ en C₂ gesprint en A krijgt nu de bal van D en de oefening herhaalt zich.

Het samenspel met switch kan ook in een andere formatie beoefend worden.

Drie spelers staan op één rij en de vierde er achter, zoals in tekening 6.

A speelt de bal naar B en sprint naar positie A₂. B plaatst naar C en begeeft zich naar positie B₂. C speelt de bal door naar D en gaat snel positie C₂ innemen. D dribbelt nu met de bal naar positie D₂ en de oefening herhaalt zich.

TEK. 6

Vanzelfsprekend zijn ook bij de oefeningen in het samenspel met vier spelers meerdere variaties denkbaar, maar we menen met deze voorbeelden het hoe en waarom van dit soort oefenstof voldoende te hebben weergegeven. Bovendien is het zaak de combinaties niet al te ingewikkeld te maken, teneinde het praktische nut er van zo groot mogelijk te houden.

Het is beter niet al te moeilijke oefenstof correct, snel en met grote beweeglijkheid uit te voeren dan zich te verliezen in de meest ingewikkelde combinaties, die slechts voor de intelligentste spelers binnen een redelijk tijdsbestek aan te leren zijn.

TRAINING VOORHOEDESPEL

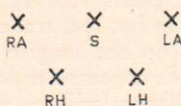
Het mag als bekend worden verondersteld dat voorhoedespel moeilijker is en hogere eisen stelt aan de spelers dan verdedigend spelen. Een van de meest voor de hand liggende redenen hiervoor is het verschil in karakter. Verdedigend spelen is het doorgronden respectievelijk verstoren van een door anderen — de vijandelijke voorhoedespelers — gecreëerde en uitgevoerde speelwijze. Voorhoedespel houdt juist het tegenovergestelde in. Spelers van een aanvalslinie moeten zelf het initiatief nemen en door strategie in het spel trachten defensies te overmeesteren. Vooral in het moderne voetbal op het hoogste niveau komt men er niet meer door domweg op fouten van de tegenspelende verdedigers te hopen of te rekenen. Het voorhoedespel dient fantasierijk en weldoordacht te zijn om tot succes te kunnen leiden. Een andere reden dat voorhoedespel moeilijker is dan verdedigend spel, is gelegen in het feit dat een voorhoede moet combineren naar een doelrijpe kans en dat elke onnauwkeurigheid een verstoring van dat pogen inhoudt, terwijl daarentegen een achterhoede reeds voorlopig haar doel bereikt door het aanvalsspel te verbreken en desnoods in uiterste instantie kan volstaan met de bal over de outlijn te werken. Bovendien laat het zich denken dat een voorhoede grotere weerstand ondervindt bij het pogen tot combineren dan een achterhoede en om al deze redenen is het verklaarbaar dat uitblinkende voorhoedespelers vrijwel overal en altijd schaarser zijn dan achterhoedespelers van klasse. Het mag beslist geen toeval heten dat de hoogste transfersommen worden betaald voor voorhoedespelers en wanneer we kijken naar de landen die het luidst met de geldbuidel rinkelen, zien we dat clubs als Barcelona, Real Madrid, Juventus, F. C. Milaan e.d. fantastische sommen betalen voor cracks uit alle landen van de wereld en het zijn doorgaans voorhoedespelers die de kans krijgen zich rijk te spelen.

Uit dit alles mogen we concluderen dat in het moderne voetbal training in strategisch voorhoedespel een belangrijke plaats behoort in te nemen en daarom willen we enige oefenstof beschrijven, waarvan de uitvoering kan leiden tot tactisch verantwoord voorhoedespel waar „lijn” in zit. Hierbij moeten we, evenals bij het opzetten van een krijgsplan, uitgaan van de groepering en formatie van de te overmeesteren defensie en omdat het driebacksysteem het meest wordt toegepast, zullen we eerst de oefeningen bespreken die betrekking hebben op het bestrijden van een driebackdefensie. Vanzelfsprekend zijn bij het opzetten van strategisch aanvalsspel naast de formatie van de te bestrijden verdediging ook de capaciteiten en hoedanigheden van de eigen spelers van belang. Het maakt bijvoorbeeld wel degelijk verschil uit of men een spelverdelende dan wel een stormramtype-middenvoor heeft. Ook kan het aanbeveling verdienen het spel te leiden via een speler met uitzonderlijke kwaliteiten, zoals bijvoorbeeld in het Duitse elftal het geval was in de glorie tijd van Fritz Walter, in het Engelse team met Stanley Matthews en in ons land ook wel met cracks als Lenstra en Wilkes. Op speelwijzen, gericht naar spelers met bepaalde aparte capaciteiten, komen we echter nog terug. We zullen voorlopig van het standpunt uitgaan dat de oefeningen uitgevoerd moeten worden met spelers van normale aanleg, die evenwel de aan hun plaats in de voorhoede verbonden taak naar behoren kunnen uitvoeren.

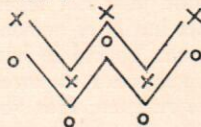
Keren we dus terug tot de groepering van de driebackdefensie. We zien dan dat de verdediging zich in een M-formatie over het veld beweegt. Die formatie is zoals bekend ontstaan naar aanleiding van de W-formatie in de voorhoede. Zie de tekeningen 1 en 2.

Een van de principes van het voorhoedespel dient dus te zijn het verlaten van de W-formatie om de vijandelijke stellingen (de M-formatie) te ondergraven. Een permanente verandering van de voorhoede-formatie, bijvoorbeeld het opereren met een viermansvoorhoede met teruggetrokken middenvoor, zal ongetwijfeld tot gevolg hebben dat de vijandelijke verdediging zich aanpast en dan is het nut van de verandering tenietgedaan. Daarom is het doeltreffender om die verandering incidenteel toe te passen tijdens het aanvalsspel, der-

TEK. 1

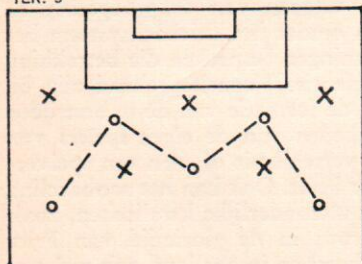
TEK. 2

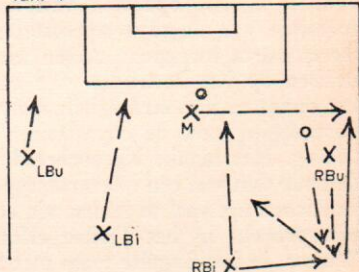
halve door het toepassen van de switch, waaraan alle vijf voorhoedespelers kunnen deelnemen en het tijdelijk verleggen van de verschillende posities. Met dit laatste bedoelen we het incidenteel optreden met een andere dan de W-formatie bij het opbouwen van de aanvallen, bijvoorbeeld evenals de vijandelijke defensie met een M-formatie. Zie tekening 3.

Naar aanleiding van deze twee factoren, die dus de tactische grondslag moeten vormen voor het aanvalsspel ter overheersing van een drieback-defensie, zijn de volgende oefeningen gecreëerd, die beogen een strategische opzet van het voorhoedespel te garanderen. Hoe de aanval zich na die opzet verder zal ontwikkelen, hangt van diverse factoren af, waarvan de voornaamste wel is hoe de tegenpartij reageert. Aangezien deze factor niet van te voren te bepalen is, houden de oefeningen uitsluitend verband met de opzet van het aanvalsspel en zal de praktijk, i.e. de wedstrijd of de oefenpartij, moeten uitmaken hoe de aanvallen zich verder ontwikkelen. De oefeningen kunnen eerst worden uitgevoerd zonder tegenstand ter verkrijging van een goede coördinatie en naderhand kan een tegenspelende verdediging worden ingeschakeld,

TEK. 3

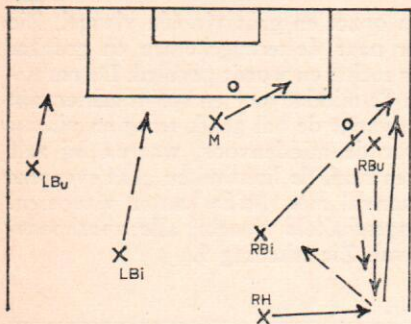
TEK. 4

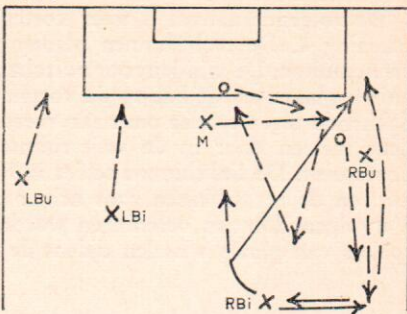
die grotere weerstand kan bieden naarmate de aanvallen correcter en vloeiender worden uitgevoerd. De eerste oefening beoogt nog slechts een eenvoudige opzet, zoals weergegeven in tekening 4. De terugkomende buitenspeler, die wordt gevolgd door zijn back, lanceert de naar buiten geswitchte middenvoor, die gevolgd wordt door de spil. De binnenspelers sprinten in de spits en de andere buitenspeler gaat langs de lijn met de aanval mee. De buitenspeler die de middenvoor lanceerde, neemt de binnenplaats in. De oefening over beide vleugels uitvoeren.

De volgende oefening is weergegeven in tekening 5. De rechtshalf heeft de bal en plaatst deze naar de ver teruggekomen rechtsbuiten, die gevolgd wordt door zijn back. De rechtsbinnen switcht op de plaats van de rechtsbuiten en ontvangt daar de bal van de rechtsbuiten. De middenvoor en de linksbinnen komen ieder aan een kant van de spil snel op in het centrum en de links-

TEK. 5

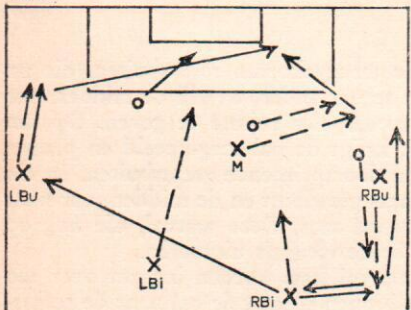
TEK. 6

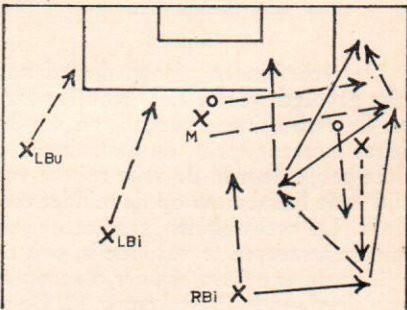
buiten gaat met de aanval mee. De rechtsbuiten sprint op de binnenplaats. Over beide vleugels uitvoeren.

Tekening 6 laat een aanvalsozet zien waarbij de buitenspeler en de middenvoor door hun dekkende tegenstander worden gevolgd. De rechtsbinnen heeft de bal en plaatst deze naar de teruggekomen rechtsbuiten, die wordt gevolgd. De middenvoor switcht naar buiten en wordt ook gevolgd door de spil. De bal wordt nu teruggeplaatst op de rechtsbinnen en de rechtsbuiten sprint langs de lijn. De rechtsbinnen geeft de bal niet ineens terug maar draait naar het

TEK. 7

TEK. 8

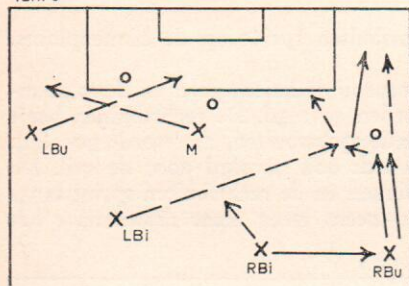
midden, terwijl de middenvoor toeschiet als afleidingsmanoeuvre. Op tijd en op maat krijgt de rechtsbuiten nu de bal in de vrije ruimte. Middenvoor, linksbinnen en linksbuiten gaan mee in de spits, terwijl de rechtsbinnen achter de aanval meegaat. Over beide vleugels uitvoeren.

Ter afwisseling moet nu het spel tijdens een aanval eens verplaatst worden van de ene vleugel naar de andere, gelijk weergegeven in tekening 7. Het spel ontwikkelt zich voorlopig als bij de vorige oefening. De rechtsbinnen plaatst naar de teruggekomen rechtsbuiten. Deze tikt de bal terug en sprint langs de lijn. De middenvoor is naar buiten geswitcht en eveneens gevolgd. De rechtsbuiten krijgt de bal nu niet toegespeeld maar de rechtsbinnen verplaatst het

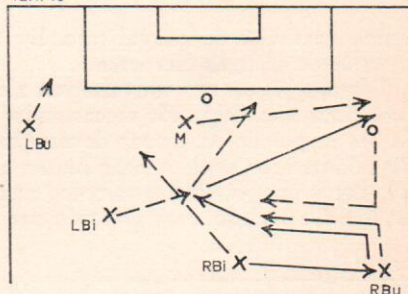
spel met een verre trap naar de linksbuiten. Intussen is de linksbinnen in het centrum gesprint en heeft daardoor de rechtsachter naar binnen getrokken. De linksbuiten maakt nu een snelle dribbel en geeft een voorzet bij de tweede paal, naar welke positie de middenvoor in die tijd is gesprint. Bij deze „open” aanval, die eveneens via de beide vleugels dient te worden beoefend, zijn dus wederom vier spelers in de spits van de aanval, terwijl de ene binnenspeler er achter meetrekt.

De volgende aanval is weer korter van opzet en gaat via één vleugel. Zie tekening 8. De rechtsbinnen plaatst weer naar de teruggekomen en gedekte rechtsbuiten. De middenvoor switcht naar rechts en wordt gevolgd. De rechtsbuiten plaatst nu de bal op de voeten van de middenvoor en sprint achter zijn dekkende tegenstander om naar voren, ontvangt de bal gelijk terug en plaatst deze meteen door in de vrije ruimte voor de middenvoor, waarna hij zelf doorsprint. De linksbinnen schiet in het centrum, de linksbuiten gaat eveneens mee en de rechtsbinnen gaat achter de aanval mee. Beide kanten uitvoeren. Vervolgens kunnen oefeningen worden ingeschakeld waarbij alle voorhoede-spelers van plaats wisselen tijdens de aanval. Zie tekening 9.

TEK. 9

TEK. 10

De rechtsbinnen plaatst de bal naar de teruggekomen rechtsbuiten, die nu niet gevolgd wordt. Hij dribbelt naar zijn tegenstander, terwijl de middenvoor en de rechtsbinnen wegblijven om hun medespeler ruimte te geven. Op het juiste moment sprint de linksbinnen over, krijgt de bal toegespeeld en plaatst deze gelijk door in de vrije ruimte voor de doorsprintende rechtsbuiten. In die tijd is de linksbuiten op de middenvoorplaats geswitcht en de middenvoor naar links. De rechtsbinnen gaat achter de aanval mee. Deze aanval, die nog op andere manieren te variëren is, ook over beide vleugels uitvoeren.

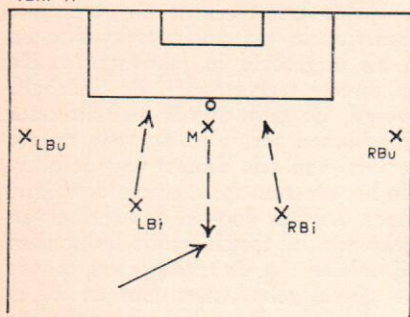
Tot slot nog één manier waarop een aanval kan worden ingezet over een van de vleugels. Zie tekening 10. De rechtsbinnen plaatst de bal naar de rechtsbuiten, die vrij staat. Deze dribbelt naar voren en de achterspeler komt hem tegemoet. De buitenspeler dribbelt naar binnen en wordt gevolgd door zijn tegenstander. De bal wordt nu geplaatst naar de toeschietende linksbinnen, die de bal onmiddellijk doorspeelt naar de naar de rechtsbuitenplaats gesprinte middenvoor. De binnenspelers komen op elkaars plaatsen in het centrum op, de linksbuiten gaat op zijn vleugel mee en de rechtsbuiten blijft achter de aanval. Beide kanten uitvoeren.

Al de tot nu toe geconstrueerde aanvallen werden opgezet via een van de vleugels, hetgeen vooral zijn nut kan hebben bij een echte „spits-middenvoor”. Het kan echter ook zijn dat men de beschikking heeft over een middenvoor die naast afwerkende tevens opbouwende eigenschappen heeft. De aanvallen

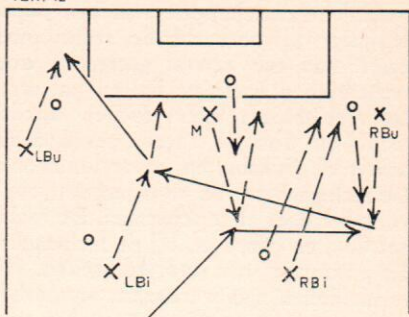
kunnen dan ook via het centrum opgezet worden. Tekening 11 laat zo'n aanval zien, heel eenvoudig van opzet.

De middenvoor komt terug en wordt niet gevolgd. Hij wordt in het spel betrokken en lanceert een van de twee binnenspelers, die snel in het centrum naar voren sprinten om een numerieke meerderheid te vormen t.o.v. de spil.

TEK. 11

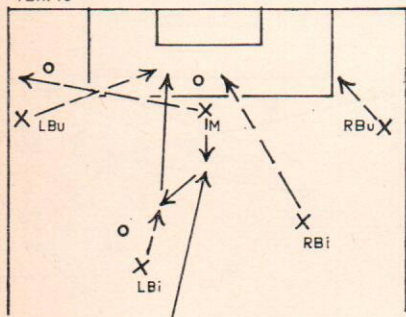
TEK. 12

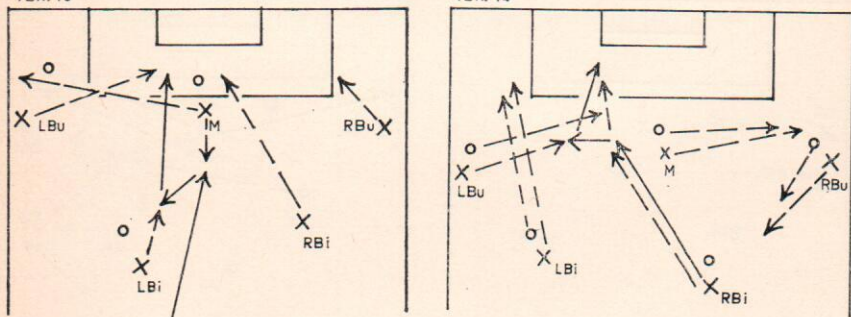
Vanzelfsprekend zal deze simpele opzet in de praktijk niet afdoende blijken. De spil zal doorgaans niet meegaan, maar een andere speler zal zijn taak overnemen. Daarom moet bij het oefenen met de diverse mogelijkheden rekening worden gehouden, zoals bij de geconstrueerde aanval, die wordt weergegeven in tekening 12.

De bal wordt toegespeeld aan de terugkomende middenvoor. Deze speelt de bal onmiddellijk door naar de terugkomende rechtsbuiten, die gevolgd wordt. De rechtsbinnen sprint naar de rechtsbuitenplaats, maar wordt goed gevolgd.

TEK. 13

TEK. 14

De linksbinnen sprint nu vrij en krijgt de bal toegespeeld, die ineens wordt doorgeplaatst in de vrije ruimte voor de linksbuiten. De linksbinnen en de middenvoor sprinten in het centrum en de rechtsbuiten gaat achter de aanval mee. Deze indirecte vleugelaanval ook aan beide kanten uitvoeren.

Een andere mogelijkheid wordt uitgebeeld in tekening 13.

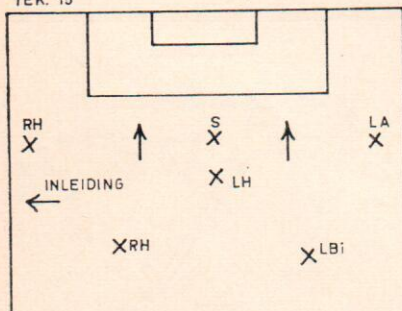
De linkshalf plaatst de bal op de gedekte middenvoor, die de bal tegemoet sprint en deze terugplaatst op de gedekte linksbinnen. Deze sprint op de bal toe en geeft een pass door het midden in de vrije ruimte, waar de linksbuiten en de rechtsbinnen op sprinten. De middenvoor wijkt uit naar links en de rechtsbuiten gaat langs de lijn mee. De rechtsbinnen en de rechtsbuiten kunnen

desnoods ook switchen. De linksbinnen gaat achter de aanval mee. Oefening op beide lengtehelften van het veld uitvoeren.

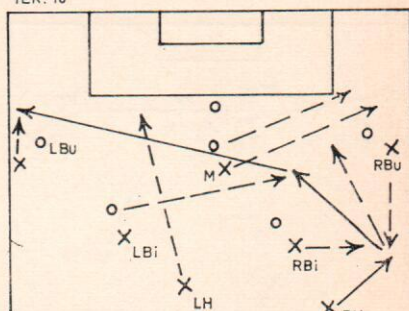
Zo zijn er nog vele variaties mogelijk en voor de vindingrijke en attente oefenmeester levert iedere wedstrijd weer nieuwe ideeën op, die kunnen leiden tot uitbreiding en perfectionering van de oefenstof.

We willen nog graag een voorbeeld geven hoe men door een oefening de speciale eigenschappen van een bepaalde speler kan trachten uit te buiten. Wanneer bijvoorbeeld de rechtsbinnen individuele matchwinnerskwaliteiten heeft, kan een aanval gecreëerd worden als uitgebeeld in tekening 14. De rechtsbinnen heeft de bal en passeert zijn directe tegenstander, de linkshalf. De rechtsbuiten schiet toe en wordt gevolgd, de middenvoor switcht naar rechts en wordt eveneens gevolgd. De linksbinnen sprint in de vrije ruimte achter de linksbuiten, maar komt ook niet vrij van zijn directe tegenstander. De rechtsachter van de tegenpartij zal nu in het centrum sprinten om de ruimte voor het doel af te screenen. De rechtsbinnen dribbelt door in de richting van het doel en gebruikt, bij de rechtsachter gekomen, de toeschietende linksbuiten als „muurtje” om door te breken. Hierbij hebben dus de medespelers van de rechtsbinnen een werkzaam aandeel in de aanval gehad, niet door de bal te spelen maar door ruimte te maken voor de solospeler. Vanzelfsprekend moeten de kwaliteiten van de individualist van een dergelijk gehalte zijn dat deze taktiek verantwoord is en dienen dit soort aanvallen te worden gebruikt als verrassende uitschieters. Faas Wilkes was in zijn goede tijd een speler die door zijn speelwijze om ondersteuning van zijn solo-acties vroeg, hetgeen dikwijls tot succes heeft geleid. Het gevaar bestaat echter in overdrijving en het vereist wel veel taktisch inzicht en beheersing om solospel slechts op het juiste moment in de strijd te brengen. Het kan evenwel waard zijn op de training beoefend te worden.

TEK. 15

TEK. 16

Bespraken we tot dusver oefenstof die betrekking heeft op aanvalsspel dat gericht is op het bestrijden van een driebacksysteem, het kan ook nodig zijn het aanvalsspel aan te passen aan gewijzigde omstandigheden. De tegenpartij kan bijvoorbeeld met een viermansverdediging optreden. Het door de Brazilianen veel toegepaste 1-4-2-4 systeem en het wapen van de dubbele stopper vragen om taktische aanpassing van het voorhoedespel. De viermansdefensie is het sterkst wanneer de middelste verdedigers achter elkaar opereren en van die formatie zullen we dan ook uitgaan bij het creëren van doeltreffend tegenspel. In tekening 15 is uitgebeeld hoe een viermansdefensie, geassisteerd door een halfspeler en een van de twee binnenspelers op het middenveld, zich opstelt.

We hebben hierbij aangenomen dat de linkshalf uitsluitend verdedigend speelt, vóór de spil en dat de linksbinnen zijn taak overneemt. In de praktijk kan de taakverwisseling ook op andere wijze geschieden, maar welke de spelers zijn in de diverse posities, doet weinig ter zake.

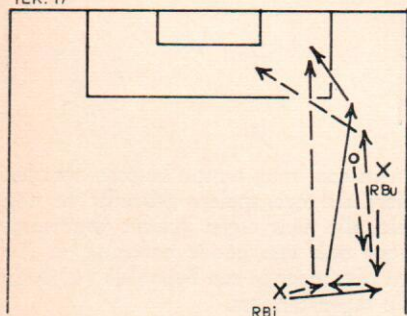
Het valt direct op dat het centrum sterk bezet is en het zal tevens duidelijk zijn dat de achterspelers consequent kunnen dekken, daar zij niet voor rugdekking van hun spil behoeven te zorgen. Bij het opzetten van het aanvalsspel moeten we met deze factoren rekening houden en trachten de sterke punten te ondermijnen. Het aanvalsspel zal, ter ontwrichting van de viermansdefensie, van de volgende grondbeginselen uitgaan.

1e. Inleiding over de vleugels, de zwakst bezette gedeelten in de verdediging.

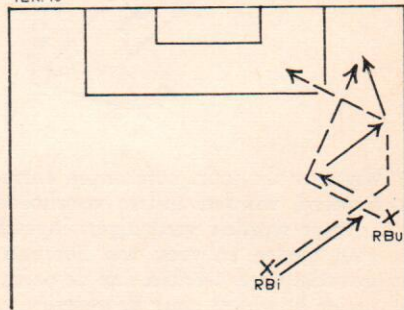
2e. Het uit positie brengen van de grendel, bestaande uit de twee spillen, door het opkomen van twee aanvallers in het centrum, naast elkaar en niet achter elkaar. Zie de pijlen op tekening 15.

Voor de opzet van de aanvallen kunnen we verwijzen naar de oefenstof die is verwerkt in de tekeningen 4 tot en met 10. Voor de tweede voorwaarde, het overspelen van de twee centrumverdedigers, behoort er een speler méér mee in de aanval te gaan, namelijk een van de halfspelers, zoals bijvoorbeeld het geval is bij de oefening, weergegeven in tekening 16. De rechtshalf heeft de bal en plaatst deze naar de terugkomende rechtsbuiten. De middenvoor switcht naar rechts en de rechtsbinnen schiet toe. De bal gaat nu naar de vrijlopende linksbinnen, die ineens doorplaatst in de vrije ruimte voor de linksbuiten. In die tijd is de linkshalf naar voren gesprint en komt samen met de rechtsbuiten in het centrum op. De twee binnenspelers gaan met de aanval mee en de rechtshalf er achter. Deze manier van aanvallen, via de vleugels, omzeilt bij de opzet het sterk bezette verdedigingscentrum, de mid-

TEK. 17

TEK. 18

denvoor komt door zijn switchen vrij of trekt een van de centrumverdedigers weg en de twee in het centrum opkomende spelers zorgen voor een behoorlijke bezetting voor het doel ter afronding van de aanval.

Na deze serie oefeningen, die verbetering van de tactische opzet van het aanvalsspel beogen en waarbij de complete aanvalslinie betrokken is, kan het voorhoedespel geperfectioneerd worden middels oefeningen, uit te voeren door een gedeelte van de voorhoede, bijvoorbeeld naast elkaar spelende binnen- en buitenspelers of een complete vleugel plus de middenvoor. Ook deze oefeningen moeten opgebouwd worden van een eenvoudige uitvoering tot snelle combinaties met weerstand, bijvoorbeeld met tegenspelende verdedigers. Het eerste voorbeeld daarvan is verwerkt in tekening 17.

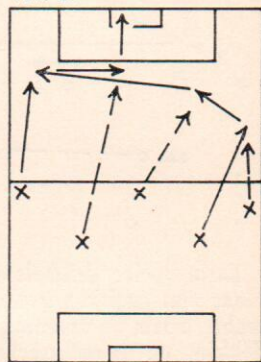
bevinden zich zeven spelers en een keeper in het doel. Twee partijen van drie spelen tegen elkaar en de zevende speelt met de partij mee die in balbezit is. Deze partij tracht naar een doelrijpe kans te combineren en deze te benutten. Zodra de andere partij de bal bemachtigt, krijgen zij een meerderheid en de andere drie spelers begeven zich in de ruimte tussen de aanvallende partij en het doel. Wordt een doelpunt gemaakt, dan blijft dezelfde partij aanvallen. Gaat de bal achter of houdt de doelverdediger het schot of de kopbal, dan werpt of trapt hij de bal naar de zich nu als aanval opstellende verdedigende partij. Verschillende beperkingen, zoals het maximaal één of twee keer raken van de bal iedere keer als deze gespeeld wordt, het verplicht laag houden van de bal en het schieten van binnen of buiten een aangegeven afstand, kunnen deze oefeningen verzwaren en aan bepaalde tekortkomingen van de spelers aanpassen. Vanzelfsprekend kan deze oefening ook uitgevoerd worden met vijf spelers in een kleinere ruimte.

Tot slot van de oefenstof ter verbetering van het voorhoedespel nog een oefening om het speltempo op te voeren. Wanneer het voorhoedespel technisch en taktisch op een behoorlijk peil staat, kunnen gecreëerde aanvallen met tijdopname de snelheid van lopen, balbehandeling en balverplaatsing opvoeren. De voorhoedespelers moeten zich opstellen op van te voren te bepalen plaatsen, bijvoorbeeld zoals in tekening 21.

De rechtsbinnen heeft de bal en iedere speler moet minstens één keer de bal gespeeld hebben voordat deze in het doel geschoten wordt, dat door een keeper beschermd wordt. De tijd vanaf de eerste trap tot de afronding wordt opgenomen en moet steeds scherper gesteld worden. Er móet een doelpunt gemaakt worden om de recordverbetering geldig te doen zijn. Ook bij deze oefening kan men de omstandigheden wijzigen en verzwaren. In de speelhelft naar het doel kunnen zich enkele verdedigers opstellen die weerstand bieden of men kan de spelers verplichten naar bepaalde gedeelten van het veld te switchen alvorens de bal toegespeeld te krijgen.

Nogmaals zij er tenslotte op gewezen dat ook deze oefenstof ter verkrijging van beter en doeltreffender voorhoedespel van de grond af opgebouwd dient te worden, zodat door eenvoudige oefeningen zonder weerstand eerst het „patroon” er goed in komt, waarna — al naar gelang de aanleg en geoefendheid van de spelers — het wedstrijdelement door beperkingen en verzwaringen allengs meer wordt nagebootst.

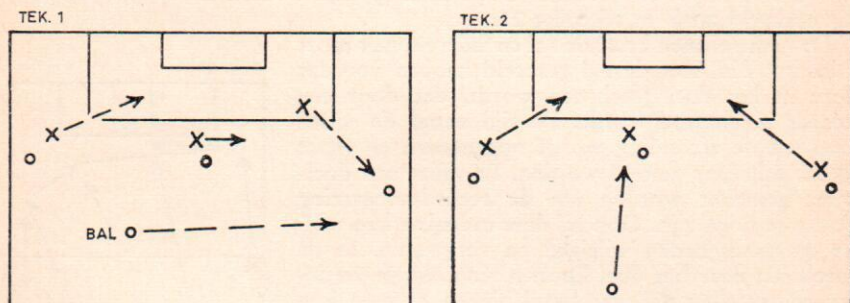
TEK. 21

TAKTISCHE TRAINING VAN VERDEDIGERS EN HALFSPELERS

Al is een verdediging bij het bepalen van zijn speelwijze afhankelijk van de manier waarop de vijandelijke voorhoede speelt en dient het tegenspel te worden aangepast aan de taktische wegen die de aanvallers volgen, niettemin is het zeer wel mogelijk om via de training lijn en coördinatie in het verdedigende spel te brengen. We denken hierbij in de eerste plaats aan de samenwerking tussen de spil en de twee achterspelers in het driebacksysteem. Zij behoren zodanig te spelen dat zij elkaar in de rug dekken en nimmer in een positie komen dat een fout of het passeren door een tegenstander niet meer te herstellen is. Daartoe kan de volgende oefening dienen.

De spil en de twee achterspelers stellen zich in hun posities op en krijgen ieder een directe tegenstander. Een vierde aanvaller heeft de bal, zoals aangegeven in tekening 1.

Deze speler dribbelt met de bal naar links en rechts, vóór en achteruit. Naar zijn positie wisselen de achterspelers ook hun posities. Dribbelt hij naar rechts, zoals de tekening aangeeft, dan gaat de linksachter snel over tot mandekking en de rechtsachter dekt de spil in de rug.

Komt de speler met de bal in het centrum op, zie tekening 2, dan trekken beide achterspelers naar binnen, zodoende een trechter vormend, waarin de aanvallen opgevangen moeten worden. Gaat de bal dan naar een van de vrij staande vleugelspelers, dan volgt onmiddellijk mandekking van een van de achterspelers, uitgebeeld in tekening 1. De speler met de bal betreft iedere keer een van de aanvallers in het spel, liefst diegene die door een hiaat in de dekking vrijgekomen is, waarna de aanval wordt afgemaakt. De keeper plaatst de bal opnieuw naar de speler achter de driemansvoorhoede en de oefening herhaalt zich.

Zoals uit deze oefening mag blijken, moeten de drie achterspelers vermijden dat zij op één lijn komen. Dat maakt namelijk de verdediging kwetsbaar omdat dan een fout niet meer hersteld kan worden en omdat op die manier slechts de tegenstanders gedekt kunnen worden en niet de ruimte achter de defensie afgeschermd kan worden.

Van hetzelfde principe moet men uitgaan wanneer de tegenpartij met een permanente viemansvoorhoede opereert. Vanzelfsprekend dient daar een extra verdediger tegenover geplaatst te worden. Daartoe kan een van de halfspelers

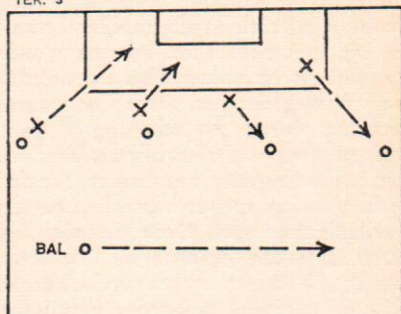
uitsluitend verdedigend spelen, maar het is ook mogelijk — wanneer de speelwijze van de tegenpartij van te voren bekend is — de opstelling te wijzigen en een van de halfspelers te vervangen door een achterspeler. Veel zal hierbij afhangen van het feit over welke typen spelers men beschikt. Welke spelers men er echter voor gebruikt is niet het voornaamste. Belangrijker is hoe de viermansdefensie speelt, want het gevaar van op één lijn spelen is bij een viermansdefensie nog groter dan bij een driebackverdediging, zoals tenminste de praktijk meermalen heeft uitgewezen. De vier verdedigers moeten zich ook telkens zo groeperen dat zij elkaar in de rug dekken. Hiertoe kan een oefening dienen die in principe overeenkomt met die welke is uitgebeeld in de tekeningen 1 en 2, met dien verstande dat er nu meer spelers bij betrokken zijn. Zie tekening 3.

De vijfde speler achter de aanval bevindt zich eerst op de linkerhelft van het veld en de dichtstbijzijnde spelers worden scherp gedekt. De twee andere verdedigers dekken „zwevend“, dat wil zeggen dat zij zich zodanig opstellen dat zij de ruimte achter de scherp dekkende spelers afschermen en toch weer snel tot mandekking kunnen overgaan.

Voor het verdere verloop van de oefening mogen we verwijzen naar de oefeningen met drie backs.

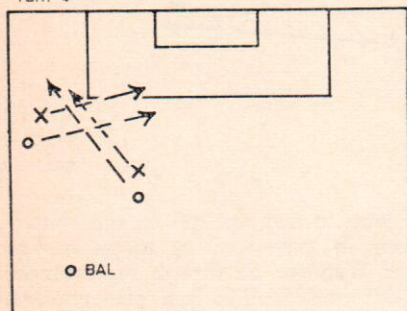
In ieder geval lijkt ons deze afweer beter en voor het team efficiënter dan de tactiek die we ook wel hebben horen propageren, namelijk het spelen met de halfspelers in teruggetrokken positie bij de twee middelste aanvallers en de spil er achter. Een van de binnenspelers moet dan het werk van de vijfde, achter de aanval opererende voorhoedespeler storen. Weliswaar speelt men dan met één verdediger — de spil — extra, doch ons inziens moet dat ten koste gaan van het aanvallende spel en betekent het een verstoring van het juiste evenwicht tussen aanval en verdediging.

TEK. 3

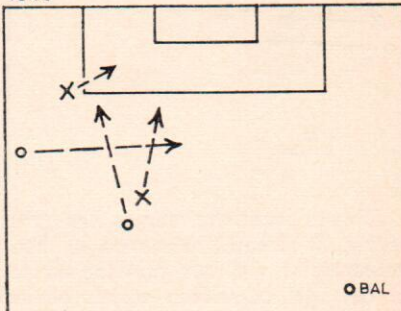

SAMENWERKING TUSSEN HALF- EN ACHTERSPELERS

TEK. 4

TEK. 5

In het driebacksysteem hebben de halfspelers een tweeledige taak en bij een goede taakopvatting bouwen zij hun werk op vanuit het verdedigende deel ervan, hetgeen bestaat uit het uitschakelen van de vijandelijke binnenspelers.

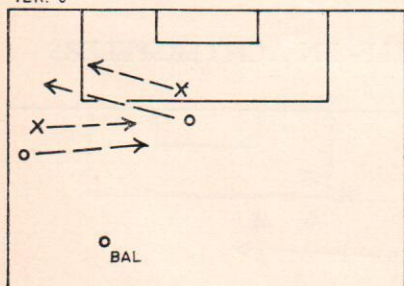
Samen met de achterspelers hebben zij dus tot taak de vijandelijke vleugels te beletten hun spel te ontplooiën en hoewel ieder zijn directe tegenstander heeft, zal het in de praktijk dikwijls noodzakelijk zijn dat zij elkaars taak tijdelijk overnemen.

Eenzijds kan het plaatsverwisselen van de vijandelijke voorhoedespelers daartoe aanleiding geven, anderzijds kan ook een fout van de medeverdediger de reden zijn. Daarom kan het nuttig zijn op de training oefeningen uit te voeren die een goede samenwerking tussen half- en achterspelers kunnen bevorderen. Tekening 4 beeldt zo'n oefening uit.

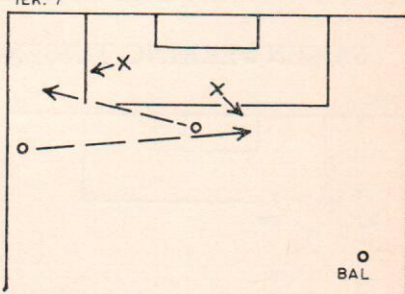
De rechtshalf en de rechtsachter stellen zich op in de posities die zij gewoonlijk innemen op het veld. Twee andere spelers — het kunnen de linkshalf en de linksachter zijn die dadelijk als verdedigers optreden — doen dienst als linksbinnen en linksbuiten. Een vijfde speler heeft de bal en dribbelt over het veld. Bevindt hij zich in de nabijheid van de andere spelers, zodat zij onmiddellijk in het spel betrokken kunnen worden, dan dekken de half- en achterspeler consequent en volgen hun tegenstander waar hij gaat. Is de speler met de bal zo ver weg dat het verre van waarschijnlijk is dat de vleugel in het spel betrokken wordt, zie tekening 5, dan is het beter om bij een switch van de vleugel de posities te blijven bezetten en elkaars dekking over te nemen. Op een zelf te bepalen moment tracht de speler met de bal een van de aanvallende spelers in het spel te betrekken en test zodoende de kracht en waarde van het verdedigende spel. Deze oefening kan worden uitgebreid door de aanval te laten afmaken, waarna de doelverdediger de bal weer naar de vrije speler werkt. Wanneer twee voorhoedespelers als tegenspelende vleugel fungeren, kan de oefening ook voor hen interessant gemaakt worden. Zodra dan een van de verdedigers de bal bemachtigt, worden de anderen medespelers en combineert men gezamenlijk de bal naar het andere doel, eventueel ook door een keeper verdedigd. Hoofdzak van deze oefening moet echter blijven het goed op elkaar ingespeeld raken van de elftalmoot, bestaande uit een half- en een achterspeler.

DE SPIL EN DE ACHTERSPELER

TEK. 6

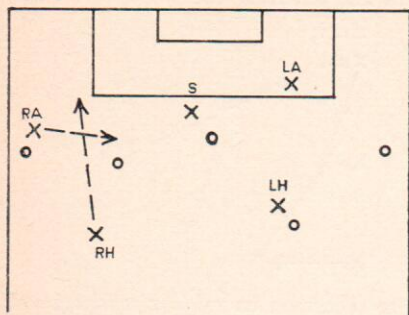
TEK. 7

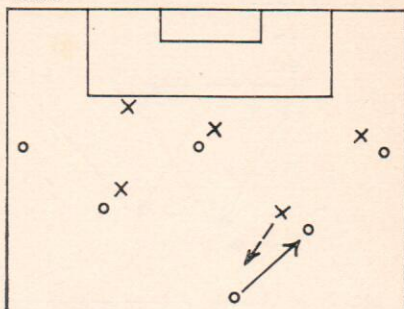
Op een identieke manier kan geoefend worden met een spil en een achterspeler. Wederom dient men bij het oefenen in samenwerking tussen spil en achterspeler van het principe uit te gaan: Wanneer de directe tegenstander in het spel betrokken wordt of indien dat onmiddellijk kan plaatsvinden, volgt ieder zijn tegenstander consequent en als het spel naar een ander gedeelte van het veld is verplaatst, kan bij een switch van de voorhoede dekkings-overname er toe bijdragen dat ieder zijn positie blijft behouden. Zie de tekeningen 6 en 7.

Hoe geoefend kan worden in het herstellen van elkaars fouten, zullen we zien in een volgende oefening, waarbij de complete achterhoede betrokken is plus een tegenspelende voorhoede. De oefening begint iedere keer met een opstelling, waarbij een van de verdedigers zich in geslagen positie bevindt. Tekening 8 laat zo'n situatie zien.

TEK. 8

TEK. 9

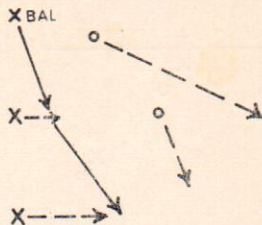
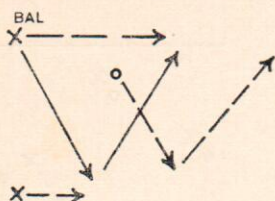

De linksbinnen van de tegenpartij heeft de bal afgenomen van de rechtshalf en dreigt door te breken. Het heeft nu geen zin meer wanneer ieder zijn eigen tegenspeler blijft dekken. De rechtsachter is nu verplicht te hulp te snellen en de linksbinnen aan te vallen. De rechtshalf zal zich zo vlug mogelijk herstellen en de taak van de rechtsachter overnemen. De oefening begint op fluitsignaal in de getekende situatie. De rechtsachter snelt naar de linksbinnen en de rechtshalf op zijn plaats. De linksbinnen mag alle voordeel uit de situatie trachten te halen die mogelijk is. Men zal ervaren dat wanneer beide verdedigers zo snel mogelijk reageren, het voor de voorhoedespelers nog lang geen gemakkelijke opgave is de voor hen gunstige situatie uit te buiten. Men laat de aanval doorgaan tot deze is afgerond of gestrand, waarna dezelfde oefening nogmaals wordt herhaald. Om beurten komen nu de verdedigers in een geslagen positie, de daarvoor het meest in aanmerking komende medespeler valt de doorbrekende tegenstander aan en de verslagen speler neemt zo snel mogelijk zijn plaats in, zodat de verdediging zich snel heeft gereorganiseerd.

TAKTISCH TERUGWIJKEN

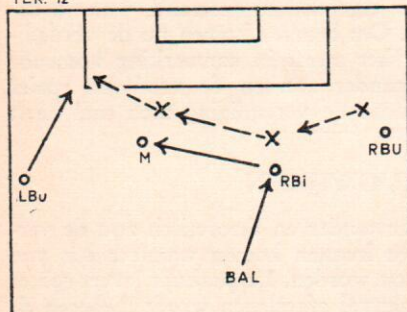
Iedere veldspeler heeft zijn directe tegenstander en theoretisch zou de verdediging dus alleen maar in moeilijkheden kunnen komen wanneer een van de spelers door zijn opponent gepasseerd zou worden. De praktijk levert echter nog andere problemen op. Wanneer een aanval afgeslagen wordt, behoren de voorhoedespelers hun tegenstanders af te stoppen, maar in de wedstrijd zal het dikwijls voorkomen dat de voorhoedespelers op een bepaald moment in een te ongunstige situatie verkeren om die taak te vervullen. Zo is het alleszins denkbaar dat een vijandelijke halfspeler opkomt zonder dat hij door een van de voorhoedespelers wordt aangevallen. Zou nu de halfspeler van de verdedigende partij de opkomende half aanvallen, dan zou de binnenspeler daardoor vrij komen en in het spel betrokken kunnen worden. Zie tekening 9. De halfspeler staat dan voor de moeilijke taak om door taktisch terugwijken te voorkomen dat hij door de twee tegenstanders wordt gepasseerd. Zodra hij bij een van de twee tegenstanders „bijt”, is hij verloren en daarom is het nuttig ook

Van de drie verdedigers fungeren er twee als aanvallers en zij combineren tezamen over een breedtestrook van tien à vijftien meter in de lengterichting van het veld. De derde speler moet zorgen dat hij niet in een geslagen positie komt door achteruitlopend op de juiste manier positie te kiezen. Hij moet vooral de speler met de bal niet aanvallen. Zie tekening 10.

Deze oefening kan ook gedaan worden door vijf spelers. Twee spelers houden dan de andere drie op. Zie tekening 11. De twee verdedigende spelers moeten schuin achter elkaar positie kiezen, één in de richting van de bal en de ander schuin erachter om de ruimte af te scherm.

Op deze manier kan ook het manoeuvreren tegen een numerieke meerderheid beoefend worden door drie of vier verdedigers over de gehele veldbreedte. De verst verwijderde speler wordt dan vrij gelaten om de andere te dekken. Zie tekening 12.

maar in de gegeven omstandigheden nog het meest verkiesbaar. Bovendien is het op die manier wellicht mogelijk zoveel tijd te winnen tot er assistentie komt van een vierde verdediger. Deze oefening kan ook uitgevoerd worden met vijf aanvallers tegenover vier verdedigers en bij cracks, die een numerieke meerderheid beter en sneller weten uit te buiten dan minder begaafde spelers, kan men een bepaalde tijdslimiet stellen waarbinnen de aanval afgerond moet zijn. Met animo en accuraat uitgevoerd kan deze oefenstof voor verdedigend spel bijdragen tot coördinatie ervan en het reorganisatievermogen van de defensie verhogen.

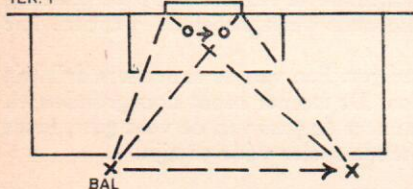
KEEPERTRAINING

De functie van doelverdediger is een wel zeer speciale in een teamsport. De plaats onder de lat eist een grote verantwoordelijkheid en hoewel de keeper ook ten nauwste behoort samen te werken met zijn medespelers en wel in het bijzonder met de verdedigers, is hij bij vele acties en in menige situatie toch hoofdzakelijk op zijn eigen capaciteiten en hoedanigheden aangewezen. Men zou de doelverdediger daarom een individuele sportbeoefenaar in teamverband kunnen noemen. De training van de doelman vereist om die reden dan ook aparte aandacht en wanneer er tijd en gelegenheid voor is, verdient het aanbeveling de keeper, buiten de oefeningen waarop in groepsverband wordt getraind, individueel onder handen te nemen. We willen enige oefenstof beschrijven die gericht is op het verbeteren van de prestaties van de doelverdediger en we zullen ons daarbij niet verdiepen in de techniek doch ons bepalen tot het taktische gedeelte.

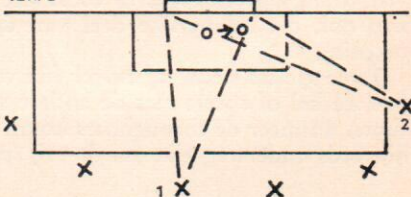
OPSTELLING

Een van de belangrijkste onderdelen van het doelverdedigerswerk is het opstellen, hetgeen we dus bij de veldspelers positie kiezen noemen. De wedstrijdssituaties zullen moeten uitmaken hoe en waar de keeper zich opstelt en op de training zijn deze situaties niet geheel natuurgetrouw na te bootsen. Toch kan de volgende oefening het juist opstellen van de keeper bevorderen. De trainer of een van de spelers heeft de bal en dribbelt op een afstand van het doel heen en weer en schiet af en toe onverwacht op het doel. De keeper moet de schiethoek zo klein mogelijk maken. Zie tekening 1.

TEK. 1

TEK. 2

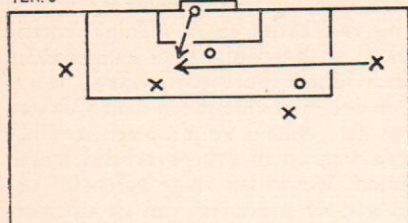
De oefening kan aanmerkelijk zwaarder worden gemaakt wanneer een aantal voorhoedespelers zich in een boog voor het doel opstelt, ieder op enkele meters afstand van de bal. De trainer staat achter het doel en wanneer hij een speler aanwijst, hetgeen de keeper uiteraard niet ziet, schiet de bedoelde speler op het doel. In de enkele ogenblikken die de schutter behoeft om de bal te bereiken, dient de doelman zich op de juiste wijze op te stellen voor het te verwachten schot. Een taktisch-technische oefening dus die tevens het reactievermogen kan verbeteren. Zie tekening 2.

HET UITLOPEN

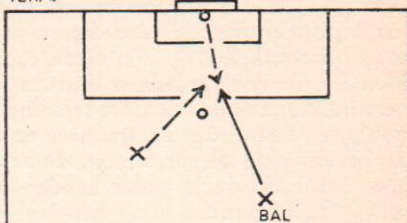
Naast het houden van schoten behoort de keeper dikwijls in te grijpen in spelsituaties die zich voor zijn doel afspelen. Hij heeft het voordeel boven de andere spelers dat hij zijn handen mag gebruiken om de bal te bemachtigen

en hij dient erop uit te zijn dat voordeel zo veel mogelijk uit te buiten. Zo kan hij voorgezette ballen vangen of wegstompen en zodoende onder omstandigheden die de medeverdedigers voor problemen zouden stellen, eenvoudig en doeltreffend ingrijpen. Dit onderdeel van het keeperswerk kan beoefend worden op een manier gelijk weergegeven in tekening 3.

TEK. 3

TEK. 4

Van vier voorhoedespelers bevinden zich er twee aan de zijanten van het veld om voorzetten te geven. De twee anderen staan binnen het strafschoopgebied en hebben tot taak de voorzetten in het doel te werken. Twee verdedigers assisteren de doelverdediger en bemoeilijken het werk van de aanvallers. De keeper tracht zo veel mogelijk voorzetten te onderscheppen en werpt of trapt de bal naar de andere vleugel.

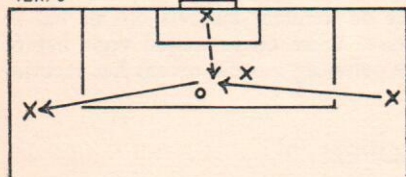
Niet alleen bij voorzetten evenwel dient de doelman zijn doel te verlaten. Wanneer de verdediging gepasseerd wordt en een tegenstander stormt alleen op het doel af, is de doelman die op zijn doellijn blijft staan reeds bij voorbaat geslagen. Hij moet het trefvlak verkleinen door de tegenstander tegemoet te komen en dient van elk foutje dat de tegenstander maakt onmiddellijk te profiteren. Een dergelijk ingrijpen vereist grote oplettendheid van de keeper en wanneer hij het spel goed ziet, kan hij kostbare seconden winnen door vroegtijdig op een reeds te voorziene spelsituatie te reageren. Op de training kan ook dit belangrijke deel van des keepers werk beoefend worden. Zie tekening 4.

Twee spelers staan tegenover één verdediger. Een van de aanvallers dribbelt met de bal of speelt met de andere samen. De keeper moet doorgronden en timen wanneer de throughpass komt. Wanneer de pass van de voet gaat, moet hij reeds onderweg zijn om de vrij sprintende speler vóór te zijn.

SAMENSPEL MET DE VERDEDIGERS

Al heeft de doelman een taak met een sterk individualistische inslag, hij behoort toch ook een goed teamspeler te zijn en een juiste samenwerking met zijn verdediging is onontbeerlijk. Ter bevordering daarvan kan de volgende oefening dienen. Zie tekening 5.

TEK. 5

De twee achterspelers en de spil stellen zich op in de strook voor het doel en de middenvoor tracht de voorzetten, die de achterspelers om beurten geven, in een doelpunt om te zetten. De keeper moet, al naar gelang de situatie, ingrijpen bij de voor-

zet of zijn spil aanwijzingen geven hoe te spelen. Bemachtigt de spil de bal, dan plaatst hij deze terug op zijn doelman en die werkt de bal weer met een

trap of worp naar de andere achterspeler. Daarna herhaalt de oefening zich. Bij deze oefening kunnen ook meer spelers worden ingeschakeld. Zie ook de oefening van tekening 3. Vanzelfsprekend zijn het naast deze oefeningen vooral de wedstrijden die het spel van de doelverdediger taktisch rijper kunnen maken.

PERFECTIONERING VAN HET POSITIESPEL

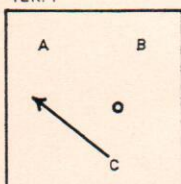
Voor het aanleren respectievelijk verbeteren van het gevoel voor het kiezen van de juiste positie en het snel en doeltreffend aangeven van de bal aan de speler in de gunstigste positie, kunnen oefeningen in klein groepsverband nuttig zijn.

De eerste, nog vrij eenvoudige, oefening kan met 4 spelers uitgevoerd worden in een afgetekende ruimte van ongeveer 15 bij 15 meter. Zie tekening 1.

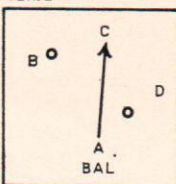
Drie spelers plaatsen de bal naar elkaar en zijn daarbij voortdurend in beweging. De vierde speler tracht de passes te onderscheppen en zodra hem dit gelukt, neemt de speler die de foutieve pass gegeven heeft, zijn plaats in. Wanneer van enige geoefendheid sprake is, worden de drie spelers in balbezit beperkingen opgelegd. Al naar gelang de vaardigheid mogen ze de bal dan iedere keer drie, twee of maar één keer aanraken en pas bij het één keer aanraken (het spelen zonder stoppen dus) komt het nut van de oefening volledig naar voren. Het verplicht spelen langs de grond en de bepaling dat bal en spelers voortdurend in beweging moeten zijn, kunnen verder de oefening interessanter en doeltreffender maken.

Een volgende, reeds zwaardere en moeilijker oefening is het samenspel van vier tegen twee. Geleidelijk dient men tot dezelfde bepalingen en beperkingen te komen als in de vorige oefening. De bedoeling ervan is duidelijk. Van de vier spelers speelt er een de bal en van zijn drie medespelers kunnen er twee gedekt worden. Het is dus zaak dat telkens de juiste speler in het spel betrokken wordt. Zie de tekeningen 2 en 3.

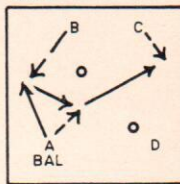
TEK. 1

TEK. 2

TEK. 3

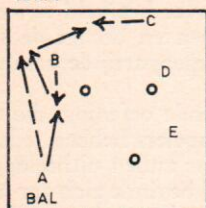
In tekening 2 zijn de twee dichtstbijzijnde spelers, B en D, gedekt en gaat de bal naar de verstverwijderde speler C. In tekening 3 staan op het moment dat A de bal krijgt toegespeeld, zijn drie medespelers in gedekte positie. A plaatst de bal nu in de vrije ruimte voor B en komt tegemoet om de bal terug te krijgen. Wanneer dat geschiedt is de weg vrij voor een pass naar C. Door deze oefening wordt niet alleen de accuratesse in het samenspel bevordert, maar groeit tevens het juiste begrip voor het vrijlopen in de richting van de bal en van de bal af.

In een iets grotere ruimte kunnen vijf spelers opereren tegen drie tegenstanders, een bij uitstek nuttige oefening voor het perfectioneren van het voorhoedespel. Zie tekening 4.

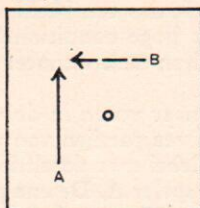
A speelt de bal naar de tegemoetkomende B, die de langs hem sprintende A de bal weer toespeelt. Nu kan de bal naar de vrij staande C enz. Tot nu toe bespraken we oefeningen waarbij sprake is van een numerieke meerderheid

van twee spelers, oefeningen die eventueel eerst nog ingeleid kunnen worden door een eenvoudige oefening van bijvoorbeeld vijf of zeven spelers tegen twee om het juiste begrip te kweken en het accurate aangeven te trainen. De moeilijkheidsfactor wordt aanmerkelijk groter wanneer de numerieke meerderheid wordt gereduceerd tot één speler. Eenvoudig beginnend spelen twee spelers tegen één tegenstander. Zie tekening 5.

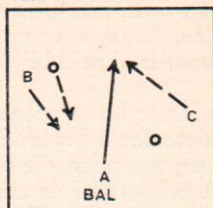
TEK. 4

TEK. 5

TEK. 6

De oefening van drie tegen twee is niet alleen moeilijker maar ook efficiënter. Immers, de twee dekkende spelers kunnen gemakkelijk de twee medespelers van degene die in balbezit is uitschakelen. Hierbij zal het nog meer gezocht moeten worden in de pass in de vrije ruimte, waar de medespelers de bal kunnen bemachtigen. Het principe hierbij — één speler in balbezit, een ander loopt vrij in de richting van de bal en de derde kiest zodanig positie dat hij een pass in de vrije ruimte kan bemachtigen — is op het wedstrijdbeeld ingesteld. Zie tekening 6.

Ook bij deze moeilijker oefenstof zal het streven gericht moeten zijn op het ineens spelen zonder stoppen, teneinde het rendement zo groot mogelijk te maken. Om het spel continu doorgang te doen vinden, zonder het wisselen van de verdedigende spelers, kan één speler aangewezen worden, die immer meespeelt met de partij die in balbezit is. Zo ook bij de oefeningen van vier tegen drie en vijf tegen vier, die hetzelfde doel nastreven maar door het grotere aantal spelers gecompliceerder zijn.

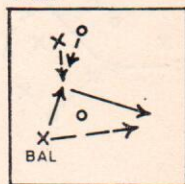
Komen we nu toe aan de oefeningen met numeriek gelijke partijen. Het spelen van één tegen één in een beperkte ruimte leert de spelers de bal in bezit te houden en zodanig af te schermen dat de tegenstander er niet aan kan komen. Bovendien is het een goede oefening om te trachten aangeleerde schijnbewegingen in praktijk te brengen en de tegenstander te attaqueren.

Bij het spelen van twee tegen twee kan de korte combinatie tussen twee spelers beoefend worden, het afgeven en terugkrijgen in de vrije ruimte. Zie tekening 7.

De oefeningen van drie tegen drie en vier tegen vier bieden alweer meer combinatiemogelijkheden, waarbij grote beweeglijkheid van de spelers vereist is, omdat er voor iedere speler een tegenstander is. De beperkingen van een of twee keer raken van de bal en het aanwijzen van vaste tegenstanders kunnen de oefening verzwaren en meer aan het wedstrijdbeeld aanpassen.

Een bij uitstek geschikte oefening om door een compleet team beoefend te worden is het spelen van vijf tegen vijf op een half veld. De voorhoede speelt dan tegen de achterhoede en middenlinie, waarbij iedere speler zich van een directe tegenstander moet trachten te ontdoen bij balbezit en hem direct weer dekken respectievelijk attaqueren bij balverlies. Het één keer raken van

TEK. 7

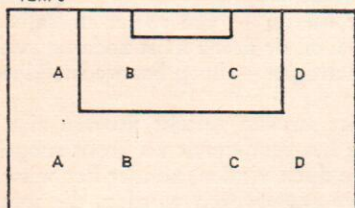

de bal, behalve wanneer van opzet geen sprake is, bevordert daarbij niet alleen de snelheid in het samenspel maar leert de spelers tevens de spelsituatie overzien voordat zij in het spel betrokken worden en er naar handelen.

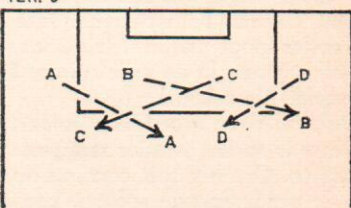
Een taktiek/conditie-oefening is de volgende. Twee gelijke partijen van zeven of acht spelers hebben ieder een directe tegenstander en spelen over het hele veld een partij met aan iedere kant een doelverdediger. Ieder mag zijn speelterrein over het hele veld uitsmeren, maar blijft daarbij verantwoordelijk voor zijn eigen tegenstander, die door niemand anders gedekt of aangevallen wordt. Het geheel geeft dus een beeld van over het veld bewegende tweetallen. Deze oefening stelt hoge conditionele eisen en brengt de spelers verantwoordelijkheid bij voor hun taak wanneer de tegenpartij de bal in bezit heeft.

Deze factor komt eveneens naar voren in de volgende oefening, die tevens de reactiesnelheid bevordert. Twee partijen van vier spelers hebben ieder hun directe tegenstander, die we allebei met dezelfde letter zullen uitbeelden, dus speler A behoort bij de andere speler A. De ene partij bevindt zich ter hoogte van een denkbeeldige lijn, evenwijdig aan de langste zijde van het strafschopgebied en ongeveer 10 meter daarbuiten en elke speler ervan heeft een bal. De andere partij stelt zich op ter hoogte van de penaltystip, over de breedte van het veld verdeeld, met de rug naar de tegenstander gekeerd. Zie tekening 8.

TEK. 8

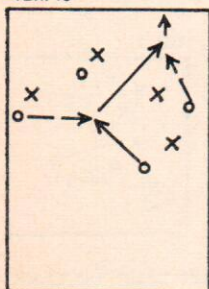
TEK. 9

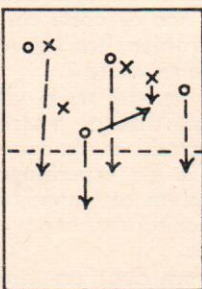
De spelers met de bal gaan nu dribbelen en wisselen daarbij van plaats. Op een teken mogen hun tegenstanders zich omdraaien en zij moeten dan beletten dat hun opponent een doelpunt maakt, dat vanaf de rand van het doelgebied gescoord mag worden. Zie tekening 9.

Een andere oefening beoogt meer het hergroeperen van het team. Twee

TEK. 10

TEK. 11

partijen van vier spelers bevinden zich op een afgebakend terrein van ongeveer $\frac{1}{4}$ veld. Zij pogen bij elkaar een doelpunt te maken, hetgeen bestaat uit het over de lijn combineren van de bal. Zie tekening 10.

Het accent van de oefening wordt gelegd op het snelle herstellen doordat elke partij bij balverlies in zijn geheel naar de eigen helft sprint. Een oefening derhalve voor de moderne strijdmethode van het massaal aanvallen en verdedigen en het reorganiseren van de linies. Zie tekening 11. Door oefeningen in groter groepsverband kan het nut van de voorgaande oefenstof getest worden en het samenspel en gevoel voor de juiste positie verder worden geper-

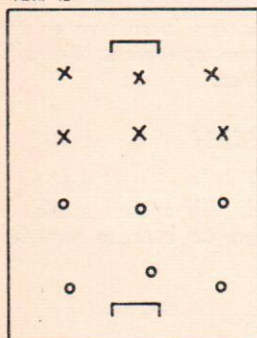
dedigen en het reorganiseren van de linies. Zie tekening 11. Door oefeningen in groter groepsverband kan het nut van de voorgaande oefenstof getest worden en het samenspel en gevoel voor de juiste positie verder worden geper-

fectioneerd. Bijvoorbeeld door het spelen van partijen met kleine doelen, vier tegen vier op een $\frac{1}{4}$ veld of zes tegen zes op een half veld. Zie tekening 12.

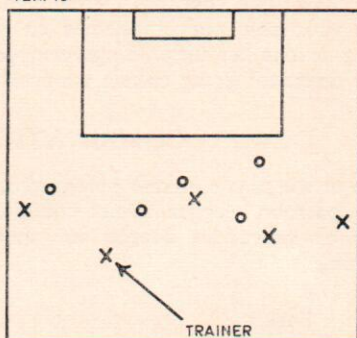
De doelen, anderhalf of twee meter breed en één meter hoog, worden niet door een keeper verdedigd en staan ongeveer vijf meter van de achterlijnen.

Achter de doelen mag ook gespeeld worden. Om te voorkomen dat de spelers voor het doel samenklonteren, grenst een halve cirkel er vóór een gebied af waar niet gespeeld mag worden. Overal waar de bal over de lijn gaat wordt het spel hervat met een inworp. De overtredingen, ook de buitenspelregel geldt, worden bestraft met de daarvoor geldende beslissingen. Zonder strafschopgebied komt de strafschop ook uiteraard niet voor.

TEK. 12

TEK. 13

Het aanvallen en verdedigen geschiedt door een complete voorhoede tegen een achterhoede en middenlinie. De oefenmeester staat met meerdere ballen in de middencirkel en betreft een van de voorhoedespelers in het spel. Er wordt nu een aanval opgezet en zo mogelijk afgewerkt. Zodra de keeper de bal bemachtigt, legt hij deze neer en de trainer leidt ergens anders een volgende aanval in. Zo ook wanneer de aanval strandt. Ter afwisseling krijgt de verdediging ook gelegenheid de bal naar de middellijn te combineren wanneer ze deze van de voorhoede afhandig maakt. Zie tekening 13. Bij deze oefening kunnen ook ingestudeerde aanvalsmethoden en verdedigende strijdwijzen op hun waarde getest en verbeterd worden.

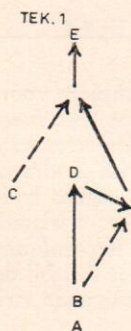
Tenslotte zij nog gememoreerd de oefenpartij met twee complete teams, waarbij alle taktische trainingsstof in praktijk wordt gebracht, met correcties ter verbetering en vervolmaking van het spel.

GECOMBINEERDE TAKTIEK-CONDITIE OEFENINGEN

De conditietraining neemt ook in de voetbalsport een belangrijke plaats in en natuurlijk is dat vanzelfsprekend. Wat heeft men aan balvaardigheid en spelinzicht wanneer deze eigenschappen niet ondersteund worden door een goede lichamelijke conditie? Teneinde de trainingsuren zo rendabel mogelijk te maken is het daarom nuttig gebruik te maken van oefeningen die zowel gericht zijn op het verbeteren van de techniek en de taktiek als het opvoeren van de lichamelijke conditie. Oefeningen dus waarbij snelheid en beweeglijkheid een voorname plaats innemen en die door een intensieve en frequente uitvoering tevens het uithoudingsvermogen kunnen opvoeren. We willen ook van deze oefenstof graag enkele voorbeelden geven.

COMBINATIEVORMEN

Op de eerste plaats enkele oefeningen, zo uit de wedstrijd gelicht, die een bepaald „patroon” leggen in het combinatiespel. Vijf spelers stellen zich als volgt op en gebruiken daarbij iets minder dan de breedte van het veld. Zie tekening 1.

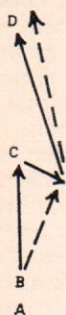

De bal gaat nu in vier passes van speler B naar speler E en dezelfde volgorde herhaalt zich iedere keer weer, zij het dan dat de spelers van plaats verwisselen. Het gaat als volgt. B trapt de bal naar D, die hem schuin teruggeeft naar de sprintende B, waarna deze een pass geeft langs D voor C. Zodra deze de bal bereikt, plaatst hij hem door naar E en neemt diens plaats in. Inmiddels heeft B de plaats ingenomen van D en deze de positie van C. De spelers staan nu dus in de volgende formatie (zie tekening 2) en de oefening gaat door. De spelers nemen dus telkens een andere positie in. Wanneer deze oefening, die zeker niet geschikt is voor beginnende spelers, met harde, strakke passes en zonder bal stoppen in een hoog tempo wordt uitgevoerd, hebben de spelers er zeer veel nut van.

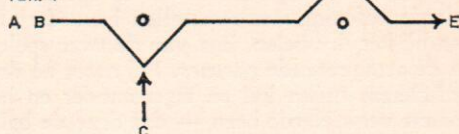
Dezelfde soort oefening in eenvoudiger vorm is de volgende met vier spelers, die zich opstellen als in tekening 3, over een lengte van 40 à 50 meter. B plaatst de bal naar C, die tegemoet snelt en de bal schuin terugplaatst naar B, die

nu een pass geeft naar D en naar diens plaats sprint. Van D gaat de bal weer naar C enz. De spelers A, B en D nemen bij deze oefening telkens een andere positie in, terwijl C dezelfde positie blijft behouden. Natuurlijk zal men telkens een andere speler de rol van C laten vervullen. Ook deze oefening, die eveneens slechts geschikt is voor technisch prima onderlegde spelers, uitvoeren in sprinttempo en zo veel mogelijk zonder stoppen van de bal.

TEK. 3

TEK. 4

De volgende oefening met vijf spelers weeft eveneens een combinatiepatroon. Vijf spelers stellen zich op als in tekening 4 met twee paaltjes als denkbeeldige tegenstanders. Speler B dribbelt nu op het eerste paaltje af en wanneer hij er vlak bij is, sprint C toe, krijgt de bal op de voeten gespeeld en plaatst deze door, waarna B dezelfde handeling herhaalt bij het volgende paaltje, nu met inschakeling van speler D. Nadat hij ook van deze de bal heeft terugontvangen, plaatst hij de bal naar E en neemt diens plaats in. E neemt nu de weg terug op dezelfde manier, vervolgens A enz. Vanzelfsprekend dienen telkens andere spelers de posities van C en D in te nemen en vereist ook deze oefening zo veel technische vaardigheid dat het geheel vloeiend en snel verloopt.

De vindingrijke oefenmeester zal op deze manier nog meer oefeningen met kleine groepjes, die uit het wedstrijdbeeld gelichte combinatievormen nastreven en tevens conditionele voordelen bezitten, kunnen creëren.

OVERZICHTSOEFENINGEN

Het uitvoeren van de technische handelingen vereist van de meeste voetballers, uitgezonderd de natuurtalenten die het balwerk spelenderwijs verrichten, aandacht en concentratie. We constateren zelfs vaak dat dit spelonderdeel té veel aandacht van de spelers opeist. Het kan daarom nuttig zijn de spelers oefeningen te laten uitvoeren, waarbij ze verplicht zijn hun aandacht en attentie te verdelen tussen de technische handelingen en de omgeving, t.w. de posities van medespelers en tegenstanders. Daartoe kan bijvoorbeeld de volgende oefening dienen.

De spelers verdelen zich in tweetallen en iedere speler heeft een bal. Op een afgebakend gedeelte van het veld, waarbij de grootte afhankelijk is van het aantal spelers, spelen die tweetallen nu het kinderspelletje krijgertje of tikkertje, al dribbelend met de bal. Een van de twee dribbelt weg en de ander moet hem tikken, waarbij voor beiden de bepaling geldt dat de bal binnen speelbereik moet blijven. Is de weglopende speler getikt, dan wordt hij achtervolger. De spelers moeten bij deze oefening hun aandacht verdelen tussen het dribbelen, de positie van de tegenstander en die van de overige spelers. Het

is conditioneel een veel vergende oefening en het kan daarom aanbeveling verdienen hierbij te werken met ronden van drie minuten met één minuut rust tussendoor voor gevorderde spelers en eventueel kortere ronden met minder geoeefende spelers. In de rustpauze kan tevens van partner gewisseld worden.

Met hetzelfde doel kan de volgende oefening uitgevoerd worden.

De tweetallen hebben nu elk één bal. Een van de twee dribbelt en de ander loopt op een willekeurige plaats in het afgezette gebied. De dribbelende speler moet tijdens het baldrijven voortdurend zijn partner in het oog houden, want zodra deze een sprint maakt, moet hij hem met een pass bedienen, waarna de oefening in omgekeerde volgorde wordt uitgevoerd. Bij het geven van de pass moet dus tevens rekening gehouden worden met de andere samenspelende tweetallen. Bij deze oefening staan derhalve vooral de aandacht voor de omgeving en de beweeglijkheid van de spelers op de voorgrond.

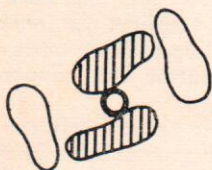
Een derde oefening met tweetallen bevordert het vermogen om in balbezit te blijven bij het dribbelen. Een van de twee spelers dribbelt en schermt de bal af tegen de attaquerende partner. Hij moet zo dribbelen — door het plaatsen van het lichaam tussen bal en tegenstander en het drijven met het verst van de opponent verwijderde been — dat deze de bal niet kan raken. Wedstrijdjes van drie minuten, waarbij het erom gaat een zo klein mogelijk aantal malen de bal door de tegenstander te laten raken, kunnen deze oefening interessanter en daardoor ook doelmatiger maken.

PERSOONLIJKE TAKTIEK BIJ HET DUEL OM DE BAL

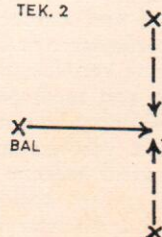
De tackle

Het moderne voetbal vertoont een beeld van tweetallen, die het ene moment elkaar trachten te ontlopen (bij balbezit) en in de volgende fase elkander weer zo snel mogelijk opzoeken (bij balverlies). Doordat de tweetallen uit twee tegenstanders bestaan, is deze voortdurende wisselwerking er de oorzaak van dat de pogingen om in het bezit te komen van de bal als regel veel weerstand ondervinden en dan gewoonlijk van telkens dezelfde tegenstander. Bij deze frequent terugkerende duels om de bal zijn twee onderdelen van de persoonlijke taktiek van eminent belang, namelijk de tackle en de schijnbeweging. De schijnbeweging om de opponent te misleiden en dus het regelrechte contact met hem te ontgaan en de tackle om bij een gelijktijdige poging ter bemachting van de bal als winnaar uit de strijd te komen. We zullen ons eerst bepalen tot de laatste handeling en enige oefeningen aangeven om te komen tot verbetering van dit spelonderdeel.

TEK. 1

TEK. 2

De eerste oefening wordt uitgevoerd door groepjes van twee spelers met één bal. Beiden stellen zich tegenover elkaar achter de bal op en plaatsen hetzelfde been met de binnenkant van de voet tegen de bal. Het belangrijkste

is nu het steunpunt voor het lichaamsgewicht, de plaats waar het standbeen rust, zo dicht mogelijk bij het speelbeen te brengen. Dan kan het krachtigst en doeltreffendst getackeld worden. Zie tekening 1.

Met het gearcheerde been tacklen de spelers en het andere been wordt er zo dicht mogelijk bij geplaatst. Wanneer de technische uitvoering van dit spelonderdeel goed beheerst wordt, worden de oefeningen om in het bezit te komen van de bal moeilijker gemaakt. Beide spelers stellen zich dan op enkele meters van de bal op en na een teken starten beiden naar de bal en pogen deze door een goed uitgevoerde tackle te bemachtigen. Ook kan de ene speler dribbelen en komt de ander hem tegemoet, waarna hij met een tackle tracht de bal aan de dribbelende speler te ontnemen.

Een andere variatie is de tackle-oefening met drie spelers. Zie tekening 2. De spelers stellen zich op in een driehoek en een van hen geeft een pass met een zodanige richting en snelheid dat de andere twee spelers ongeveer gelijktijdig bij de bal kunnen zijn, waarna wederom de tackle om de bal volgt.

DE SCHIJNBEWEGING

Ongetwijfeld zijn er nog andere oefeningen te creëren om dit belangrijke spelonderdeel te oefenen, maar we zullen nu overgaan tot het doeltreffend leren gebruiken van de schijnbeweging. Vanzelfsprekend is de wedstrijd zelf eigenlijk de beste leerschool voor dit onderdeel van de persoonlijke tactiek, want de weerstanden die de speler tijdens de wedstrijd ondervindt en de psychische spanningen die het emotionele spel oproept, zijn bij de training niet natuurgetrouw te imiteren. Toch heeft ook hier het spreekwoord „Oefening baart kunst” zijn waarde en om de wedstrijd sfeer enigszins te benaderen, kan men het dribbelen met schijnbewegingen laten uitvoeren in tweekampen. Twee spelers trachten elkaar op een veldstrook met een beperkte breedte te misleiden en met schijnbewegingen te passeren. Wanneer de poging niet slaagt, krijgt de ander de bal.

Interessanter wordt het nog wanneer beide spelers zich bij de middellijn opstellen, waarbij een van de twee de ander tracht te passeren en een doelpunt te maken. Pas vanaf de lijn van het doelgebied mag geschoten worden en de bal moet binnen speelbereik gehouden worden. Wanneer de poging strandt, begint de ander vanaf de middellijn met de bal.

Natuurlijk kunnen de spelers zich verder bekwamen in het hanteren van schijnbewegingen en ook in het uitvoeren van een succesvolle tackle om de bal in de diverse vormen van oefenen in positiespel, tijdens het aanvallen en verdedigen en in de oefenpartijen.

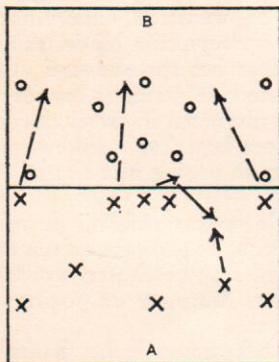
SPELHERVATTINGEN

Al is een voetbalwedstrijd nog zo rijk aan immer wisselende en variërende spelbeelden, diverse situaties keren in iedere wedstrijd weer terug en hiermee bedoelen we dan de verschillende manieren waarop het spel na onderbrekingen wordt hervat. Om die reden verdient het aanbeveling om bij de taktiektraining aandacht te schenken aan die spelonderdelen.

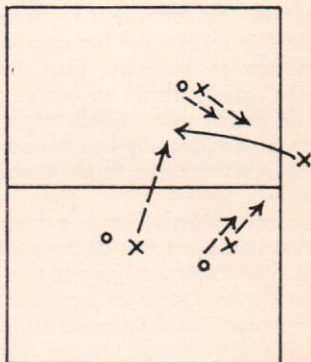
DE BEGINSCHOP

Iedere partij moet minstens één keer per wedstrijd de bal middenuit nemen en omdat de tegenpartij zich dan geheel op de eigen helft bevindt, is het moeilijk uit de beginschop direct voordeel te behalen. Toch kan via oefening getracht worden uit deze spelhervatting rendement te trekken. Op welke manier, zal van de kwaliteiten van de eigen spelers afhangen en de reactie van de tegenstander. We willen wel een manier aangeven, waarop via de aftrap een poging ondernomen kan worden om direct een verrassende aanval op te zetten. Zie tekening 1.

TEK. 1

TEK. 2

Partij A neemt de aftrap en de bal gaat van de middenvoor via de rechtsbinnen naar de rechthalf. In die tijd zijn de rechtsbuiten, linksbinnen en linksbuiten naar voren gesprint en de rechthalf tracht met een verre trap een van hen te bereiken. Er schuilt veel opportunisme in deze aanvalsofzet, maar veel andere mogelijkheden laat de spelhervatting middenuit niet toe. In elk geval verdient het aanbeveling een speler in te schakelen met een harde en zuivere trap en door veel oefenen op de trainingsavonden kan er toch systeem gebracht worden in de wijze waarop een aanval ondernomen wordt via de beginschop, al zal het verrassingselement een niet onbelangrijke mederol moeten vervullen om er succes uit te distilleren.

DE STRAFSCHOP

Een zeer goede kans om een doelpunt te maken ontstaat wanneer de scheidsrechter fluit en naar de beruchte witte stip wijst. Het publiek wordt stil, de keeper neemt zijn plaats in, de schutter legt de bal goed, een korte aanloop,

een droge knal . . . doelpunt! Zo gaat het dikwijls, maar niet altijd. Lang niet altijd. Eigenlijk mag een goede voetballer geen penalty missen, doch de praktijk wijst uit dat de kans om uit een strafschop een doelpunt te scoren theoretisch groter lijkt dan hij in werkelijkheid is.

Het nemen van strafschoppen dient daarom een regelmatig terugkerend trainingsonderdeel te zijn en het is verstandig om naast de vaste strafschopnemer ook andere spelers in dit spelonderdeel te oefenen. Op een gegeven moment kan de strafschopspecialist falen of een wedstrijd niet meespelen. De ervaring heeft geleerd, dat penaltyschutters die hard schieten het meeste succes boeken. Spelers die de bal zuiver in het doel „schuiven”, zien hun schot gestopt wanneer het iets minder goed gericht is, maar bij een hard schot komt de reactie van de doelvredediger altijd te laat, ook al is de richting niet helemaal juist. Het oefenen in het nemen van strafschoppen kan een apart trainingsonderdeel vormen, maar minstens evenveel nut heeft het een oefenwedstrijd tijdens de training plotseling te onderbreken voor het nemen van een penalty. Het wedstrijdelement wordt dan zo veel mogelijk nagebootst.

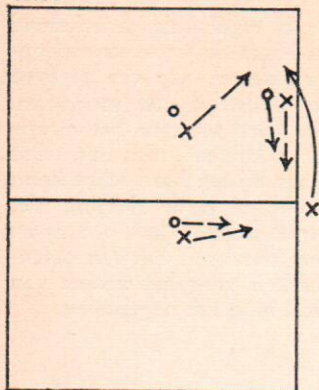
DE INWORP

Belangrijker dan de twee hierboven vermelde spelhervattingen is, wat de taktische training betreft, de inworp. Over het algemeen wordt er uit de inworp niet veel voordeel behaald en het is zelfs geen zeldzaamheid dat een verkeerde of ontaktische worp succes bij de tegenpartij teweegbrengt. Het aanschouwen van Engels voetbal heeft ons de overtuiging bijgebracht dat aan dit spelonderdeel bij de Britse profs meer aandacht wordt besteed en niet alleen wat betreft de techniek — vele Britse profclubs bezitten een ingooi-specialist die de bal over grote afstand kan werpen — maar ook aangaande de taktische uitvoering. We willen enkele oefeningen schetsen die kunnen leiden tot het taktisch uitbuiten van deze spelhervatting. Hierbij stellen we voorop, dat de korte worp en het tikje terug naar de werper weinig taktisch voordeel biedt en de oefeningen zijn dan ook gebaseerd op het werpen in de vrije ruimte, die door het goede positie kiezen van de medespelers geschapen moet worden. De eerste oefening is afgebeeld in tekening 2. Eén speler moet ingooien en drie medespelers zijn door tegenstanders gedekt. Op het moment dat de inwerper de bal opraapt, kiezen twee medespelers sprintende positie in de richting van de ingooier en zij trekken hun tegenstanders mee. De bal wordt nu geworpen in de daardoor ontstane vrije ruimte, waarin een derde medespeler sprintende de bal bemachtigt. Vanzelfsprekend gooien de spelers om beurten in en moeten de anderen rekening houden met de afstand die de betrokken speler kan overbruggen. Er kan op deze manier ook gewerkt worden met kleinere of grotere groepen en het accent dient vooral te liggen op een grote beweeglijkheid van de spelers vlak voordat de bal ingeworpen wordt. Bij het instuderen van een speelmethode voor een compleet elftal kan het in de vorige oefeningen aangeleerde in ploegverband worden getraind. Zie tekening 3.

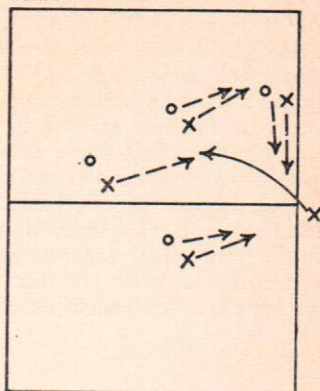
De rechtshalf gooit in en de rechtsbuiten en rechtsbinnen kiezen positie in de richting van de inwerper. Zij scheppen een vrije ruimte voor de inworp langs de lijn naar de vrij sprintende middenvoor. Een volgende oefening, zie tekening 4, is er op gebaseerd dat de vrij sprintende middenvoor goed gevolgd wordt door de spil. De linksbinnen komt nu over om de bal binnen speelbereik te krijgen. Zo zijn nog diverse variaties mogelijk en het zal van de kwaliteiten en hoedanigheden van de spelers afhangen welke men kiest. Door veelvuldig oefenen kan er evenwel systeem komen in deze spelhervatting en bij de trai-

ning zal vooral gelet moeten worden op snelheid van handelen, zowel van de inwerper als van de medespelers.

TEK. 3

TEK. 4

DE SCHEIDSRECHTERBAL

Kleinigheden kunnen soms een wedstrijd beslissen en daartoe behoort de stuitbal door de scheidsrechter. Deze spelhervatting komt weinig voor en zal dan nog maar zelden de directe aanleiding vormen tot het maken van een doelpunt. Daarom zal het oefenen in de taktische gedragingen van de spelers bij deze spelhervatting niet frequent behoeven te geschieden. Toch is het verkrijgen van balbezit wel weer zo belangrijk dat de spelers dienen te weten hoe zij zich het beste kunnen opstellen en dat speciaal bij een scheidsrechtersbal in de buurt van het doel. Eén speler bij de bal en enige spelers er zijdelings en achterwaarts dichtbij waarborgt nog wel niet het balbezit doch voorkomt in elk geval dat de tegenstander er direct na de stuitbal vandoor gaat. Zie tekening 5. Een enkele oefening dient echter voldoende te zijn om bij deze spelhervatting geen blunders te maken.

TEK. 5

DE VRIJE SCHOP

Veel voorkomende spelsituaties worden gevormd door de directe en indirecte vrije schoppen. In het hoofdstuk Positiespel hebben we reeds aangegeven welke taktische mogelijkheden zich hierbij, verdedigend zowel als aanvallend, kunnen voordoen en de daarbij afgebeelde tekeningen laten tevens zien op welke manier het nemen en afweren van vrije schoppen beoefend kan worden. Hoofdzak is dat door veelvuldig oefenen variatie verkregen wordt in het nemen van vrije schoppen en dat de spelers van te voren weten wat er gaat gebeuren, zowel bij het nemen als het afweren ervan.

Enkele jaren geleden zagen we de Europacup-wedstrijd Ajax—Vasas en doordat Ajax zich grotendeels gedwongen zag defensief te spelen en er dus gedurende lange perioden op de helft van de roodwitten werd gespeeld, ontstonden er diverse vrije schoppen in de buurt van het strafschopgebied ten voordele van de Hongaren. Dezen demonstreerden toen hun gedegen taktische trainingswijze door drie achtereenvolgende malen telkens op een andere en verrassend goede manier de vrije schoppen te nemen.

THEORETISCH ONDERRICHT

Naast de praktische oefeningen op het veld behoort de taktische training te bestaan uit theoretisch onderricht aan de spelers. In welke mate en de wijze waarop zal afhankelijk zijn van de mogelijkheden die de trainersfunctie biedt en de inzichten van de trainer zelf. Uiteraard zijn de omstandigheden het gunstigst bij de profclubs, waar de spelers dagelijks ter beschikking staan. In het semi-professionalisme en bij het amateurvoetbal is de trainer dikwijls gehandicapt door de beperkte tijd die de spelers beschikbaar kunnen stellen voor hun sport en vaak ook nog door het ontbreken van spelers op de trainingsavonden.

Het meest ideale lijkt ons dat op de eerste plaats een bespreking voorafgaat aan de taktische training. Het begrip omtrent het hoe en waarom van de oefenstof zal niet alleen de waarde ervan verhogen maar tevens een vlotter verloop van de training waarborgen.

Het bespreken van gemaakte fouten tijdens de wedstrijd kan het best geschieden vóór in de week. De wedstrijd ligt dan nog vers in het geheugen en de spelers hebben nog de tijd om in de rest van de week de gevestigde indrukken te verwerken. Een door kritiek geprikkelde speler heeft dan bovendien nog volop de gelegenheid zijn gemoedrust te herstellen. Kritiek op gemaakte fouten leveren direct na de wedstrijd of vlak voor de volgende ontmoeting, is niet aanbevelenswaardig en zo de trainer geen andere gelegenheid heeft voor een taktische bespreking dan op zondag voor de wedstrijd, is het verstandig geen persoonlijke kritiek uit te oefenen maar meer in het algemeen te spreken en het accent te leggen op de aanstaande ontmoeting.

Het bespreken van de taktische strijdwijze voor een volgende wedstrijd kan het gunstigst plaatsvinden in aansluiting op de laatste training en eventueel kan vlak voor de wedstrijd nog in het kort op enkele belangrijke punten gewezen worden. Verder is de manier waarop de spelers vóór de wedstrijd geïnstrueerd moeten worden meer een kwestie van gevoel dan van verstand. Er zijn spelers die men beter met rust kan laten, bij anderen kan het nuttig zijn nog even te herinneren aan een taktische opdracht, hetgeen individueel bekeken moet worden. Donderspeeches met uitdrukkingen als „er tegenaan” e.d. lijken ons niet alleen uit de tijd maar door het schablonen-achtige karakter tevens nutteloos en op de duur zelfs vervelend en irriterend.

De rust van de wedstrijd vormt weer een probleem apart. Falende elftallen komen dikwijls in de tweede helft als herboren in het veld. Anderzijds wil het soms na de rust niet meer vlotten bij een team, dat tijdens de eerste helft goed draaide. Vaak zal de oorzaak hiervan in het mentale vlak gezocht moeten worden, doch een herziening van de taktische strijdwijze kan in dit verband wel degelijk een rol spelen. Het zal van het inzicht van de oefenmeester afhangen op welke wijze hij zijn pupillen in de rust instrueert en hij zal zich hierbij uiteraard laten leiden door het spelverloop van de eerste helft.

NIET LANGDRADIG

Taktische besprekingen behoren ons inziens aan de volgende eisen te voldoen. Niet te lang, maar krachtig en duidelijk en vooral niet te ingewikkeld, want het voetbalspel laat zich gelukkig niet al te veel langs theoretische banen leiden. Spelers die een uur lang naar theoretische beschouwingen moeten luisteren, hebben er tenslotte hun aandacht niet meer bij en het gesprokene gaat

langs hen heen. Aan de andere kant kunnen we het ook niet juist vinden wanneer de trainer het helemaal zonder theorie wil stellen en maar afwacht wat de praktijk oplevert. In alles wat men doet, dus ook bij de sportbeoefening, moet een zeker systeem zitten om succes te boeken en adviezen en richtlijnen zijn daarbij onontbeerlijk.

Taktische besprekingen van ten hoogste een half uur, verlevendigd met duidelijke voorlichting op een demonstratiebord en interessant gemaakt met voorbeelden uit de praktijk, kunnen bovendien een gunstige uitwerking hebben op de mentale instelling van de spelers. We zullen ons in dit bestek niet verdiepen in mentaltraining — daarover zou een apart boek te schrijven zijn — maar willen toch wel even aantippen dat ouderwetse donderspeeches met gevoelsargumenten het in de tegenwoordige tijd echt niet meer doen. Via vlotte en smeùge besprekingen kan men echter bij de spelers interesse kweken voor hun sport en dat kan, met het scheppen van een gezellige clubsfeer, het moreel van het team en de mentale instelling van de spelers gunstig beïnvloeden.

Mogen we tot slot de zeker niet onbelangrijke tip geven de spelers een gedegen kennis van de spelregels bij te brengen. We hebben al meermalen gewezen op de rol die de spelregels vervullen in de spelstrategie en slechts een speler die de spelregels goed kent, zal in staat zijn er tijdens de diverse spelsituaties direct voordeel uit te trekken of nadeel te voorkomen wanneer de gelegenheid zich daartoe voordoet.

INHOUD

	Blz.
Voorwoord	3
Inleiding	5
Taktiek	7
Taktiek en spelstijl	24
Positiespel	27
Persoonlijke taktiek	41
Bevriezen van het spel	58
Taktiek naar terrein- en weersomstandigheden	60
De vedette en de voetbaltaktiek	65
De aanvoerder	68
Taktiek naar formatie of andersom?	71
De spelregels en de taktiek	73
Taktische tips	75
Offensief of defensief?	83
Taktiek-training	87
Samenspel door twee spelers	89
Samenspel door drie spelers	92
Samenspel door vier spelers	95
Training voorhoedespel	97
Taktische training van verdedigers en halfspelers	106
Keepertraining	111
Perfectionering van het positiespel	114
Gecombineerde taktiek-conditie oefeningen	118
Spelhervattingen	122
Theoretisch onderricht	126

